

paměť **OSTRAVY**

2022-2024

VZPOMÍNKY OBYVATEL OSTRAVY

KNIHOVNA!!!

OSTRAVA!!!

Naše paměť v Paměti Ostravy

Knihovna města Ostravy patří mezi paměťové instituce. Proto mě velmi těší, jestliže mám mezi kolegy-němi a kolegy několik nadšených, kteří se s nasazením pro věc a rovněž s velkou trpělivostí věnovali v letech 2023 a 2024 nalézání příběhů. Takových příběhů, které stojí za to zaznamenat pro ostatní. Jejich zásluhou je motivace starších lidí ke vzpomínání na minulost, na to, jak se kolemjdoucí dějiny obtiskly do jejich, mnohdy nelehkých, životů. Navázání vztahu, sblížení, emoční propojení při oživení vzpomínek s člověkem, kterého plnými doušky poslouchám a vnímám. Možná, že právě tohle se odehrává v hlavách těch, jež se sběru vzpomínek obyvatel Ostravy dlouhodobě věnují.

Významné poděkování náleží nejen S. Honzkové, P. Dobiášové, L. Endlicherové, J. Folvarčnému, D. Mazurkové, O. Novákovi, L. Novákové Kučerové, M. Polách Balonové a M. Sabelové, ale samozřejmě všem pamětníkům. Tito nám nabídli vlastní paměť a s odvahou přistoupili k rekonstrukci své minulosti. Zároveň zachovali v příbězích výraznou a pro čtenáře tolik atraktivní autenticitu. Přímá historická zkušenost obyčejného člověka je do emocí zavínutá paměťová stopa. A ta nám mnohdy prozradí více než filmová svědectví či snaživá historická rekonstrukce velkých dějin.

Zajímají nás vzpomínky nejen na historické události, ale zejména obyčejný, každodenní život na Ostravsku. Třeba příběhy, které nynější nejstarší generaci vyprávěli jejich rodiče či prarodiče. Vzpomínání na život v koloniích, práci nejen na šachtách či v železárnách, ale také v obchodech, nemocnicích, kultuře i ve školství. Máme zaznamenána svědectví o chvílích obyčejných i svátečních, o trávení volného času.

Jsem hrdá na to, že v Knihovně města Ostravy vznikl letos již pátý sborník vzpomínek pamětníků. Projekt Paměť Ostravy má veliký smysl a nebojím se říct, že může napomoci porozumění mezi generacemi, může znovuobjevit vlastní důstojnost, sebedůvěru a potřebnost. Máme tak možnost nahlédnout do unikátních svědectví o životě obyvatel Ostravy a regionu minulého století.

Mgr. Irena Šťastná
ředitelka Knihovny města Ostravy

Autorský kolektiv projektu Paměť Ostravy

Proč jsem se zapojil do projektu Paměť Ostravy?

Pavlína Dobiášová

Projekt Paměť Ostravy jsem zpovzdálí sledovala již několik let. Když se naskytla možnost aktivně se zapojit, neváhala jsem. Přes dvacet let se osobně setkávám se čtenáři a návštěvníky knihovny, z nichž někteří mne nechávají nahlédnout do svých zajímavých životů. Ráda příběhy lidí poslouchám a těší mě, že tyto vzpomínky je možno zachytit a zpřístupnit také jiným čtenářům se zájmem o minulé časy.

Lucie Endlicherová

Vždy mě zajímaly lidské osudy a příběhy na pozadí dějin. Jelikož z Ostravy nepocházím, bylo pro mě zajímavé seznámit se s historií tohoto regionu. Věřím, že příběhy v tomto sborníku mohou být pro spoustu lidí inspirativní i v dnešní době, kdy spoustu věcí bereme jako samozřejmost a na své kořeny zapomínáme.

Mgr. Jan Folvarčný

Do Paměti Ostravy jsem se zapojil, jelikož mě vždy zajímala historie, a to nejen ve velkých historických událostech, ale také v konkrétních osudech lidí. Vítám možnost vyslechnout si a popovídat si s lidmi o jejich životě a o době, kterou jsem nezažil, a dozvědět se tak něco nového, co běžně člověk z knih nevyčte. Vždy se dozvím i o místech, kterými denně procházíme, aniž bychom znali jejich minulost. Jsem rád, že můžu být součástí této sbírky pamětí a můžu se podílet na tom, aby historie a osudy lidí nebyly zapomenuty.

Mgr. Světlana Honzková

Od útlého dětství mě fascinovaly příběhy lidí, jejich osobní osudy a historie. Proto mě oslovil projekt Knihovny města Ostravy, který se mapování orální historie věnuje. Vzpomínky pamětníků zahrnují nejen historické události, ale i běžný život, radosti i smutky, a tak posilují mezigenerační propojení. Věřím, že uchovávání životních příběhů vzpomínek nejen na lidi, ale i místa pomáhá posilovat soudržnost komunity. Buduje most mezi minulostí a současností, což je zásadní pro pochopení a uchování kulturní identity města Ostravy a jeho obyvatel.

Dana Mazurková

Do projektu Paměť Ostravy jsem se původně zapojila, abych vypomáhala s přepisováním vzpomínek namluvených na diktafon. Pro mě osobně je jedinečnost lidského života tím nejpozoruhodnějším, co se na pozadí velkých kulís našeho města a jeho rozvoje v proměnách času odehrává. Velké poděkování patří všem pamětníkům, kteří nám do svých příběhů dávají nahlédnout.

Ondřej Novák

I když jsem původem rodilý Pražák a v Ostravě žiju teprve pár let, musím říct, že mi přirostla k srdci. To je možná jeden z důvodů, proč se snažím odhalovat příběhy z ostravské historie. Proto si myslím, že Paměť Ostravy je jedním ze zajímavých pramenů, jak se o tomto „rázovitém“ regionu dozvědět více.

Mgr. Lucie Nováková Kučerová

Jako lidé jsme neustále obklopeni příběhy. Těmi, které vyprávíme, i těmi, kterým nasloucháme. Uchováváme v nich vzpomínky a informace o světě, v němž žijeme. Je důležité tyto příběhy vyprávět a předávat dalším generacím, protože bez toho by zanikly. Myslím si, že Paměť Ostravy je skvělou možností, jak se o tyto příběhy podělit a obohatit jimi nejenom čtenáře tohoto sborníku, ale i naši regionální historii.

Mgr. Markéta Polách Balonová, Ph.D.

Myslím si, že je důležité lidem naslouchat. Život se odehrává v příbězích a právě v těch momentech, kdy se rozčilujeme, radujeme, pláčeme, milujeme své blízké, ale také mnohdy jen marníme svůj čas, lze občas spatřit smysl lidského života. Možná ho naleznete i v námi sesbíraných vzpomínkách.

Mgr. Miroslava Sabelová

K zapojení mě inspirovala zakladatelka projektu, knihovnice Jarmila Burešová, která o pamětnících vždy hovořila s nadšením a zaujetím. Já jen můžu potvrdit, že díky projektu Paměť Ostravy jsem potkala báječné lidi a jsem obohacena i dojata jejich vzpomínkami na život ve městě, které máme všichni rádi.

Věra Baarová

Životní okamžiky spojené s Ostravou

Dětství

Narodila jsem se v roce 1937 v Ostravě-Mariánských Horách. Tatínek Ondřej pocházel ze šesti sourozenců. Jeho rodiče byli Poláci a do Ostravy se přistěhovali za prací. Dědeček našel práci jako dělník ve Vítkovických železárnách, babička se starala o početnou rodinu. Jmenovali se Kaczmarczykovi, toto jméno mi dělalo zpočátku při psaní problémy. Maminka se jmenovala Leokádie, měla pět sourozenců. Její rodiče přišli za prací z Beskyd. Dědeček byl horník na dole Hlubina, bydleli v hlubinské kolonii. Dědečka si nepamatuji, protože brzy zemřel.

Tatínek se vyučil kovářem, ale byl nezaměstnaný, později našel práci u Zamykací společnosti města Ostravy. Maminka chodila jeden rok na Rodinnou školu ve Vítkovicích, ale musela ji opustit, jelikož rodiče neměli peníze. Byla nucena jít jako služebná do bohatých rodin, tehdy často židovských. Tam uklízela, prala, žehlila, prostě posluhovala. Časem se dostala do rodiny zubního lékaře, který bydlel u ostravských jatek. Maminka mi vyprávěla, že tam se měla nejlépe, a vzpomínala, jak mimo jiné musela denně převlékat matraci pro psa, který spal s nimi v posteli. Po svatbě rodiče bydleli v Mariánských Horách na hlavní třídě, proti hornické kolonii. Byl to jednopokojový byt se záchodem v meziposchodí a vodovodem na chodbě. Měli jsme skromné, ale pěkně zařízené bydlení zdobené ruční prací maminky. Tatínek konečně našel práci jako kovář v Cementárně.

Já jsem měla v dětství ke hře panenku, nábyteček, nádobíčko, to byla má oblíbená hra. Byla jsem citlivé a ustrašené dítě. Přispělo k tomu i to, že maminka mi zpívala písničky jako Osířelo dítě, deklamovala Mateřídoušku a zpívala pouťové písničky s tragickým dějem. Bála jsem se samoty a držela se, jak se říká, maminčiných sukní. Nerada jsem chodívala s maminkou na hřbitov, což v té době býval častý cíl našich procházek. Chodívaly jsme tam v neděli. Vždycky jsme se potkaly s někým z rodiny a ti nás pak pozvali na návštěvu. Hřbitov byl v místech nynějšího Domu kultury. Bylo to takové zvláštní, mystické místo.

Ještě horší bylo, když jsme měli v předvánočním čase ve sklepě husu. Maminka ji tam krmila šiškami a já jsem jí k tomu musela svítit svíčkou. Nelíbilo se mi to, a pak jsem nechtěla jíst husí maso.

Naopak jsem měla ráda knížky. Maminka ráda četla a já s ní chodila do knihovny v Mariánských Horách. Knihovna byla starobylá, s vysokým stropem

a zvláštní vůní, v zimě se tam topilo ve velkých kamnech. Ještě jsem neuměla číst, prohlížela jsem si obrázkové knížky s postavičkami, které jsem si zamilovala. Také doma jsem měla obrázkové knížky a pohádky Boženy Němcové. Maminka mi četla na pokračování Babičku, Erbenovy balady a staré kalendáře.

V roce 1943, když mi bylo šest let, se narodila sestřička. Narodila se ve špatné době války. Brzy po narození onemocněla. Měla vředy po celém tělíčku. Důvodem bylo to, že maminka v době těhotenství, ve válečné době, měla špatnou výživu. Onemocnění sestřičky bylo tak vážné, že musela být hospitalizována v Kojeneckém ústavu doktorky Lukášové v Zábřehu. Po transfúzi krve se naštěstí uzdravila. Stala se vlastně mým prvním dítětem, o které jsem spolu s maminkou pečovala.

Válka

Dodnes si velmi dobře pamatuji období války. Hlavně na nálety, bombardování a houkání sirén. Nálety byly obvykle večer. Museli jsme sejít do sklepa do krytu. Odcházeli jsme celá rodina, museli jsme být teple oblečení. Já jsem si s sebou brala panenku a maminka mou sestřičku. Mnohdy jsme slyšeli výbuchy i blízko nás a šťastni jsme se vraceli po odvolání náletu zpět. Pamatuji si na konec války, 30. dubna 1945. Po vyjití na ulici jsem viděla mrtvá těla vojáků. Zažila jsem euforii lidí při vítání sovětských vojáků, štěstí z osvobození a míru. Viděla jsem z okna průvod poražených německých vojáků, ovázaných, podpírajících se a belhajících. Byl to pro mě, osmileté dítě, otřesný pohled a otřesný zážitek na celý život.

Do obecné školy jsem začala chodit v době války. Školu jsem měla ráda, prospívala jsem dobře. Měla jsem hodnou paní učitelku a nové kamarády. Bavilo mě šít na panenky, naučila jsem se háčkovat, plést i vyšívat. Maminka si přála, abych se stala švadlenou, kterou ona za mlada chtěla být.

Mládí

Z obecné školy jsem přešla na vyšší stupeň. Problémy nebyly, přibývaly předměty, také se rozšířily mé zájmy. Chodila jsem cvičit, začala hrát na housle, přihlásila se do pěveckého souboru s názvem Hrabůvští zpěváci. Přes nelibost mé maminky jsem si prosadila vstup do pionýrské organizace. Měla jsem možnost jezdit na výlety, tábory, chodit na filmy, besídky a různé akce, které mě bavily. Rodiče neměli prostředky na společné dovolené, výlety a sportování, i když usilovně pracovali, tatínek jako dělník a maminka jako uklízečka, ale přesto byli laskaví a milující.

Nastal čas, kdy jsem se rozhodovala pro své budoucí povolání. Nechtěla jsem být švadlenou. Od dětství jsem měla vztah k malým dětem. Chtěla jsem být učitelkou v mateřské škole, nakonec jsem se rozhodla pro studium na

Zdravotnické škole ve Vítkovicích, obor dětská sestra. Studium jsem ukončila s vyznamenáním v roce 1955 a nastoupila jsem do prvního zaměstnání do dětského domova pro děti do tří let. Na úseku péče o dítě jsem pracovala celkem 39 let, z toho 35 let v jeslích. V této práci jsem našla náplň a štěstí celého svého života, profesi jsem uplatnila v péči a výchově svých dětí a vnoučat.

Manželství

Manžel Petr má z matčiny strany také kořeny v Polsku a z otcovy strany z Beskyd. Měl však těžké dětství. Dnes by se dal označit za týrané dítě. Staral se brzy o domácnost, otci byl nucen pomáhat ve stolařské dílně. Když došly peníze, chodil se zápisníčkem k hokynáři kupovat na dluh. Obdivuji ho, musel být hodně silné dítě, aby vše prožil bez následků. Své sestřence, staříčkovi a tetám vděčí za lásku, kterou u rodičů nenacházel. Obdivoval svého staříčka, který mu říkal Sýkora a jedině Petrovi dovolil sedět na své židli. U prarodičů trávil prázdniny. Petr pocházel z Hulvák, se svými kamarády chodil do soudních Mariánských Hor dívat se po děvčatech a našel, co hledal.

Přes moji počáteční nedůvěru jsme se začali setkávat. Jezdili jsme společnou tramvají z Mariánských Hor do Vítkovic ke kostelu. Já na zdravotnickou školu a on na průmyslovou školu strojní. Postupem času jsme se více poznali a zamilovali se do sebe.

Chodili jsme spolu do tanečních, randili jsme v okolí bydliště. Společně jsme navštěvovali kina, divadla, Divadlo hudby, vystoupení orchestru Karla Vlacha, večírky a plesy. Petr miloval jazz, měl rád i vážnou hudbu.

Po úspěšném studiu nemohl z finančních důvodů studovat vysokou školu, jeho rodiče se rozvedli, tak nastoupil do Vítkovických železáren. Vždy trochu vynikal nad ostatními a ostatní ho tak přijímali. Pak Petr nastoupil na základní vojenskou službu do Brna. Dva roky vojny byla dlouhá doba, nic jsme si neslibovali, ale celou dobu jsme si psali a podle možností se navštěvovali. Po návratu z vojny jsme se zasnoubili a po dalších dvou letech uzavřeli sňatek. Šťastní jsme trávili svatební cestu na Ostravici.

Bydlení jsme měli u Petrovy maminky, v malém pokoji přes chodbu. Chtěli jsme svůj vlastní byt a přáli si mít děti. Přihlásili jsme se do bytového družstva Vítkovic. Začínali jsme od nuly, museli jsem si na byt našetřit sami. Pomoc jsme nemohli čekat od nikoho. Petr měl možnost pracovat přesčas a usilovně jsme šetřili. Po třech letech jsme se na traktoru přestěhovali do třípokojového bytu, ale jen s vybavením pro jeden pokoj. Po dalších třech letech jsme již byli rodina, narodil se nám první syn. Petr si vzal dovolenou a celý den strávil u narozeného syna, taková radost to byla. Za dva roky nám přibyl další syn a byli jsme šťastná a spokojená rodina.

V období 60. a 70. let minulého století byla Ostrava zvaná „černou Ost-

ravou“. Průmyslové město s uhelnými doly a vysokými pecemi mělo špatné ovzduší. Časté onemocnění dýchacích cest se vyskytlo i u našich synů a působilo nám starost. V bytě jsme měli mimořádně suchý vzduch v důsledku komínu z kotelny ústředního topení, který procházel naším bytem. Potřebovali jsme změnit byt, nezbylo nic jiného než dále našetřit na změnu. Povedlo se. Přestěhovali jsme se a dále se snažili trávit pobyt mimo město. Petr přišel s nápadem, který uskutečnil s kamarádem. Ve dvou vyrobili u nás v garáži dva skládací obytné přívěsy a nápad se po dvou letech práce stal skutečností. Začala éra přívěsu. Jezdili jsme v létě, v zimě, k vodě i na lyže. O prázdninách, svátcích, sobotách i nedělích. Do hor i měst. Přívěs nám sloužil 30 let a měl jméno Emilek. Posloužil nám ještě i v důchodu s vnoučaty.

Petr pro své syny také zhotovil snowboardy, vyrobil surfovací prkno, staral se o servis lyží a kol. Společně jsme šli sportovní i jiné oděvy, manžel udělal střih a já jsem šila. Vše jsme dělali rádi.

Manžel pracoval úspěšně ve Vítkovických železárnách jako konstruktér, později byl vedoucí konstruktér-specialista. Pracovně cestoval. Dostal i příležitost zúčastnit se Československé strojírenské výstavy v Mexiku v roce 1969 jako průvodce exponátu modelu válcovny tlustých plechů VÍTKOVICE. Byl také tři měsíce na montáži válcovací tratě ve Ždanově, dnešním Mariupolu. V současné době by byl otřesen vývojem událostí na Ukrajině. Cestoval i po dalších zemích. Pracoval do svých 65 let u stejného zaměstnavatele. Manžel se celý život vzdělával a učil cizí jazyky. Ovládal angličtinu, němčinu, polštinu, měl státnici z ruského jazyka. Půjčoval si cizojazyčné knihy, měl zájem o moderní technologie, astronomii a přírodu. Přestože byl technický typ, věnoval se i zahrádce, kde pěstoval zeleninu i květiny.

Největší zájem však měl vždy o mne, své syny a vnoučata. Svého manžela jsem si vážila pro jeho laskavost, vzdělanost, inteligenci, houževnatost. I já se od něj mnohé naučila. Od života jsme si přáli více, než měli naši rodiče.

Žili jsme spolu spokojeně a šťastně 61 let. Naše manželství neprocházelo žádnými krizemi. Nehádali jsme se, žili jsme hlavně pro rodinu. Museli jsme překonat i nepříjemné věci, které nám připravil život kolem nás, ale vždy jsme z toho vyšli jako vítězové, protože jsme byli spolu. Užili jsme si spolu ještě zlatou a diamantovou svatbu.

Měla jsem krásný, naplněný život. Teď mi zůstali jen mí nejbližší, ale mám pro koho žít a vím, že všem v srdcích zůstal i můj muž Petr.

S manželem Petrem ve slavnostním.

S Petrem jsem prožila krásný a naplněný život.

Mgr. Šárka Bernsteinová

Ze života mých prarodičů ve Staré kolonii v Kunčičkách

Chtěla bych vám vyprávět příběh odehrávající se ve staré Ostravě, kterou již dnes nemůžeme spatřit, je ukryta pouze v našich vzpomínkách. Takové vzpomínky mám na své prarodiče a vy nyní můžete poodhalit roušku času a nahlédnout do jejich každodenního života.

Oba moji prarodiče se narodili v Kunčičkách a prožili tam celý život. Dědeček pracoval jako horník na dole Alexander, který se začal hloubit v roce 1896, přičemž těžit se v něm začalo v roce 1898. Do dolu nastoupil, když mu nebylo ani 18 let. Když se svět dostal do víru 1. světové války, tak dědeček narukoval na italskou frontu a bojoval v Itálii. Tam onemocněl a utrpěl střelné zranění. I v době, kdy na frontě dostal třítydenní dovolenou, opět pracoval v dole. Po skončení války se vrátil zpátky do Kunčiček a fáral na „Alexanderce“.

Babička se narodila polským rodičům, kteří pocházeli z okolí Haliče. Ona sama se narodila už v Ostravě a navštěvovala polskou školu. Další vzdělání neměla a živila se jako šička pánskému prádla. Byla moc hezká a v Kunčičkách se jí říkalo „Švarna Anka“. Bydleli společně ve Staré kolonii v Kunčičkách nedaleko náhonu (Slezský mlýnský náhon), který budoval od roku 1534 Jan Sedlnický od jezu ve Vratimově pro mlýn ve Vratimově, Drexlerův mlýn v Kunčicích a mlýn v Kunčičkách. Potoku se říkalo Struha, na Zárubku pak ústí do Lučiny.

Domek hornické kolonie měl čtyři bytové jednotky se samostatným vchodem, vždy dva byty měly společný krytý vstup, ale samostatný vchod. Vedle schodů do domu byla zídka. Babička v ní později měla malá dvířka a za nimi „punclok“ se sádlem. Byt byl jednopokojový s kuchyní, malým sklepem a půdou. Na dvorku byl suchý záchod, kůlna na uhlí a chlívek pro hospodářská zvířata. Vedle domu stávala králíkárna, kolem byla zahrada oddělená plotem. Babička chovala husy a můj bratr dodnes vzpomíná, jak mu chutnaly šišky, které babička husám připravovala. Vepředu rostla velká hrušeň, vzadu stála „lauba“, malý zahradní domek na uschování náradí. Později byl vchod do domu zcela oddělen od sousedů a byla přistavěna veranda a zavedena voda. Suchý záchod ale zůstal.

V létě prala babička venku na valše ve „vaštroku“ a dcery musely, než odešly do školy, nanosit vodu od pumpy. V zimě se pralo ve společné prádelně, která byla kousek od domu, nedaleko pekárny pana Mikendy a družstevní prodejny (pozdější prodejna Budoucnost č. 13).

Babička byla švadlena, šila pánské prádlo a hotové výrobky nosila k prodeji „do Žida“ ve Vítkovicích. S hotovými výrobky poté chodila pěšky z Kunčického přes vítkovické mosty někam k tržnici a tam také „ve varnhal“ nakoupila. Kolik za hotové výrobky dostávala zapláceno, si pečlivě vedla v sešitku, např. v únoru za 33 ks spodků sypových podšitých dostala 1,80 Kč, za 84 ks trenýrek 3,50 Kč. Ze zápisků se však bohužel nedá určit, o který rok se jedná. Šila pánské spodky i košile a maminka mi vyprávěla, že musely se sestrou večer pomáhat přišívat knoflíky. Když se jim ale nechtělo, začaly zívát a babička je vyhnala spát, aby ji zíváním „nenakazily“ a ona mohla šít dál.

Po návratu z války pracoval dědeček opět na šachtě. Avšak sehnat zaměstnání pro něj nebylo úplně jednoduché, i když už měl s prací na šachtě bohatou zkušenost. Nejdříve ho nechtěli zaměstnat, protože ho předcházela pověst „buřiče“. Jak můžeme usuzovat z jeho deníkových zápisků, kdy si zapsal: *„V roce 1914 když vypukla válka byly důlní podniky pod komandem vojenským tzv. Kohlenkadry. Když tyto Kohlenkadry ujaly se své funkce, byla vojenským velitelstvím z Mor. Ostravy nařízena přísaha a my, důlní zaměstnanci, museli tuto přísahu složit, že budeme všech rozkazu poslouchat a svou práci svědomitě vykonávat. Což ja [přísahu]...nechtěl vykonat, poněvadž říkali, že jen od 18 let nahoru musejí všichni vykonat a ja tenkrát měl teprve pul sedmnáctá roku, byl jsem přemlouván p. zavodním Peškem, že budu mít brzi 18 roku a že je to jedno, že stejně bych musel přísahu skladat později a tak že to budu mít odbyto, což ja jako kluk povolil a přísahu stejně složil jako všichni jíní, protože mi bylo vyhrožováno, že mě zavřou, což po přísaze také učinili a zavřeli mě do zápisny...“* Potom, když „přišel jsem se hlasit do práce a pan obrštajger Bělecký mě s pánem závodním Peškem přivítali jako aha ten nedocucanec, to štěně, ten rebelant již přišel, tak co povída budeš poslouchat, ty kluku, nebo ne, což ja na to jen odpověděl kývnutím hlavy.“

Později se dědeček také účastnil havířské stávky za vyšší mzdy a proti jedenáctihodinové pracovní době proti stávající devítihodinové práci.

Nakonec ale práci po válce dostal. Dokonce odjel za prací i do zahraničí. Stalo se tak v červnu 1930, v době krize odjel se skupinou horníků za prací do Belgie. Jejich nadšení ze získané práce je ale brzy přešlo. Ve svých zápiscích popisuje těžké podmínky v belgických dolech a „mizerné zabezpečování“.

*„O budování není řečí jen se slyší ali, ali, trop, a netřeba budovat až k šíchtě, což na to nezbyvá čas. Kámen je zde velice slaby a nebezpečný vypa-
dávají velké klíny a blotny že ani to nemohou stojky udržet.“* Pracovalo se při teplotách kolem 40 stupňů Celsia, pracovali nazí „v plavkách nebo s listem fíkovým a z člověka lije jako by ho někdo políval, vůbec nevidí na oči, prachu uhelného je zde tolik, že na 2 až 3 metry není vidět lampu druhého, pracuje se zde po oddílech 2 až 3 horníci a u každého oddílu je jeden purion, který ma

dozor nad prací.“ Pracovalo se plných 8 hodin, v půli šichty byla pětiminutová přestávka na svačinu „a pak zase ali, ali, trop. Načini: sekeru, kilop, pilku si musíš koupit v obchodě na zavodě vůbec nic nedostaneš, nemašli potřebne načini dostaneš trest třeba každou směnu až načini maš.“

V deníku také popisuje úraz, který se stal jeho příteli: *„Byl poraněn na směně, spadl na něj kámen ze stropu a udělal mu tržnou ranu přes levou lopatku 28 cm dlouhou a 2 cm hlubokou, úraz ten se mu stal na počátku směny to bylo půl třetí odpoledne, rána mu velice krvácela a on se šťastně dostal bez obvazu a veškeré pomoci nahoru v 6 hodin večer. Když se okoupal šel ihned k soupisu o úrazu a pak teprve na marodku, kde se mu dostalo trochu vaty namočené v eteru a poslali ho domu s dotazem, jestli přijde zítra na směnu. Prosím, tomuhle se říká v Belgii urazove pojištění. Kolega na druhý den byl u prohlídky lékařské, ten se mu na ranu podíval, vyplnil nějaký papír a říkal gut, poslal chlapa opět domu, aniž by se na ranu dostalo nějakého leku a obvazu. Teď na ten uraz ma 25 % ze 42 franku denní mzdy, což činí 10 franku 50 centu, stravu platí pro den 18 franků. Tak mu nezbyva, než aby jeho žena mu poslala z Republiky denně 7 Kč 50 hal by mohl zaplatit stravu, anebo zmíral hlady, anebo by byl vydržovan z milosti.“*

Po návratu do vlasti se mu podařilo získat trafikou nedaleko domku, kde bydlel. Trafika byla v dřevěné budce a k dědečkovi se scházeli havíři ze šachty, kouřili a probírali důležité události. On sám hodně kouřil, ale když mu později zjistili srdeční chorobu, ze dne na den kouřit přestal a ani v trafice se už kouřit nesmělo. Čas od času jezdil do Přívozu „fasovat cygaretle“. To si pak vypůjčil od povozníka vůz s koněm a jel na „fasuňk“. Když v poledne trafikou zavíral a šel domů k obědu, babička už měla nachystaný „lavor s vodu“ a hned chystala na stůl. Po obědě si šel dědeček zdřímnout a babička se věnovala domácnosti. Rád měl „vodňanku“, zeleninovou polévku s „kobzolami“ a zeleninou a nesměl v ní chybět „šnytloch“ (pažitka). Večer se vracel domů s velkou taškou, ve které nosil „cygaretle“ domů, protože trafikou několikrát vykradli. V roce 1949 mu trafikou znárodnili a on v ní nadále prodával, tentokrát už to však byla prodejna Pramen.

Nyní už jejich domek neexistuje a všude kolem je jen zelená tráva.

Dědeček pamětnice před trafikou v Kuncčickách.

Dědeček při práci obsluhuje zákazníci.

Mgr. Jarmila Burešová

Ke vzniku projektu Paměť Ostravy

Projekt Paměť Ostravy začal docela nenápadně. Navázal volně na setkání čtenářů v parku v září 2013, kterým jsme si tenkrát připomenuli aktivitu z léta 1952, oslovili veřejnost, jestli se ještě najdou pamětníci této události. Přihlášily se tři pamětnice a dokonce i tehdejší knihovnice, která akci v roce 1952 zaštiťovala. Po jednašedesáti letech šlo o nádherné setkání, na které kromě pamětnic, bývalé knihovnice i těch současných přišly děti ze základní školy a všichni společně jsme si četli.

Díky této připomínce mě napadlo, že vzpomínat může být příjemné pro vzpomínající i naslouchající. V souvislosti s nástupem globalizace se mezi lidmi projevovala a stále se zvyšuje potřeba po zakotvení v regionu, hledání rodinných kořenů, paměti místa. Je to patrné i v současné literatuře, objevuje se mnoho autorů a autorek, kteří se věnují regionální historii, a čtenáři tento vzpomínkový žánr vyhledávají.

Na mnoha knihovnických konferencích byly představovány nejrůznější paměťové projekty, od regionálních přes národní, nakonec i celosvětové. Nechala jsem se inspirovat a napadlo mě, že bychom mohli v Knihovně města Ostravy se seniory podobný projekt připravit. Přidanou hodnotou tohoto vzpomínání navíc budou společné vycházky, fotografování míst a pátrání po tom, jak se tato místa v průběhu let proměňovala. Kromě toho měl původní projekt předložený statutárnímu městu Ostrava roku 2013 podpořit u seniorů počítačovou gramotnost, tedy naučit se pracovat s digitálním fotoaparátem, fotografie upravovat a udělat z nich prezentaci apod. Zájem o digitální dovednosti byl na rozdíl od sbírání vzpomínek minimální, nicméně jeden ze zájmů, aktivizace seniorů, byl naplněn.

Pamětníků reagovalo mnoho a z jejich vzpomínek vznikla krásná doprovodná výstava, na jejíž vernisáži v prosinci 2014 se sešli všichni zúčastnění a odnesli si také složku pamětnických vzpomínek, CD s projektem a účastnickou „placku“ Paměť Ostravy 2014. S hudebním vystoupením se představili studenti Základní umělecké školy Edvarda Runda ze Slezské Ostravy, křtu se účastnili zástupci statutárního města Ostrava.

Ohromný zájem nás přivedl k nápadu pokračování projektu a vydání almanachu. Další žádost o finanční podporu projektu Paměť Ostravy jsme podávali na podzim 2015 již s cílem, aby ze sesbíraných vzpomínek vznikla kniha. To se také podařilo. Další potom následovaly vždy ve dvouletých cyklech, v roce 2018, 2020 a 2022, vždy s podporou vedení města.

Takto se začal rozvíjet projekt Paměť Ostravy. K zájmu o něj přispělo také to, že náš rychle se proměňující svět je jiný, než býval, a potřebujeme společně sdílet, setkávat se, ujišťovat se, hledat přátele, nebýt sami. Paměť Ostravy je malým příspěvkem autentických příběhů Ostravanů. V žádném případě nebylo a není cílem vytvořit historickou studii, vždy jsem lidem říkala: *„Vy jste lidé, kteří popisují své paměti, své zážitky. Historické události popisují historikové, jsou uloženy v muzeích, v archivech, ale vy popisujete, jak se vám žilo.“* Někteří považovali svůj život za nedůležitý nebo nezajímavý, ale pak začali vyprávět a bylo to nádherné.

Dělala jsem rozhovor s paní, která vzpomínala na to, jak se nastěhovali do Poruby, jak tam dříve bývaly travnaté dvorky, na kterých si hrály děti, ale také se na sušácích sušilo prádlo, pleny vlály ve větru. Tenkrát nehrozilo žádné nebezpečí, akorát to, že vás sousedka pomluví, že vaše prádlo není dostatečně bílé. Bylo to příjemné setkání a já jsem jí říkala: *„Vidíte, a toto už vaše vnučky neznají. Vy zachycujete ten obyčejný, svůj krásný život, o kterém další generace už skoro nic neví.“*

Mám za to, že k oblibě takového vzpomínání se člověk dostane až s určitým věkem. Alespoň u mě to tak rozhodně bylo. Ve čtyřiceti mě nějaké paměti nezajímaly. Když mi bylo padesát, už jsem se po rodinných kořenech poohlížela, a když mi postupně umřeli prarodiče, rodiče a další rodinní příslušníci, najednou, opravdu najednou, přišlo poznání, že se už od nikoho nikdy nic nedozvím. Proto si myslím, že je důležité zachycovat nejen celospolečenská témata, ale především rodinné záležitosti, dokud je čas. Osobní a rodinné vzpomínky nemusí být zveřejněny, stačí je zajistit od pamětníků ve svém okolí, potvrdit, uložit, pak přijde čas, kdy se vzpomínky prarodičů, rodičů a i ty naše stanou cenným zdrojem historie rodiny.

Samozřejmě, že tento můj individuální, ale i pracovní zájem o historii města, ve kterém jsem se nenarodila, ani nevyrostla, a přesto se stalo mým domovem, by nebylo možné realizovat bez podpory Knihovny města Ostravy a statutárního města Ostravy. S ostravskou městskou knihovnou jsem spojena dlouhé roky. Začínala jsem v Ústřední knihovně v oddělení pro děti, kde jsem se dostala i k tvorbě literárních besed a přednáškám pro studenty. Mou další štací byla knihovna v Přívoze, která je specifická prací s dětmi ze sociálně vyloučených lokalit. Problematika sociálního vyloučení a práce s romskými dětmi mě zaujala, pracovala jsem zde velmi ráda. Nakonec se mou pracovní pozicí a náplní stala starost o pobočky Slezské Ostravy, kde jsem působila jako vedoucí obvodu a zároveň jsem zaštiťovala práci se seniory v knihovně jako celku. Tady je jasná vazba s projektem Paměť Ostravy.

Zpočátku jsem měla oporu v kolegovi Filipu Hrazdilovi, který se zaměřoval spíše na digitální stránku projektu, měl na starosti výuku seniorů při

práci s počítačem a s různými aplikacemi. Zapojili se někteří další kolegové, Alenka Kovalová ze studovny projekt propagovala a pracovala s materiály od návštěvníků. Zapojily se kolegyně Eva Chudejová a Alenka Ridlová s členkami klubu seniorů v pobočce Vietnamská. Dále také zájemci v pobočce v Michálkovicích, Výškovcích, na Závodní, paní Anna Pinterová a ženy z ostravské pobočky Senioři ČR. V průběhu let mi kolegyně a kolegové pomohli s přepisem textů do PC, aby se vzpomínky dostaly do textové digitální podoby. Velmi výrazně mi pomohl také můj syn, který zvukové nahrávky (za úplaty od maminky) přepisoval perfektně a hlavně rychle. Z každé pomoci za těch devět let jsem měla radost, protože projekt jsem vedla a zpracovávala při své práci. Nebylo to vždy jednoduché, nicméně celé toto období pro mě bylo obohacující a radostné.

V rámci doprovodných akcí projektu Paměť Ostravy jsme společně s Filipem Hrazdilem navštívili několik domovů důchodců a seniorských pobytových zařízení. Pustili jsme prezentaci fotografií staré Ostravy, četli již zachycené vzpomínky, pouštěli ukázky z filmů, písničky z Ostravska. Samozřejmě jsme se i tímto prostřednictvím snažili získat potenciální přispěvatele do projektu. Zde jsme příliš úspěšní nebyli. Mnoho klientů těchto zařízení nebyli rodáci z Ostravy, ale do Ostravy se dostali z nejrůznějších důvodů. Setkání však přesto byla příjemná, inspirující, pro mě i lidsky obohacující. Při práci na projektu jsem se vždy snažila, abych na lidi „netlačila“, abych je nikam nemanévrovala, abych se stala tou, kdo jim naslouchá se zájmem, pochopením a láskou.

Každé vydání sborníku doprovázel křest s účastí všech přispěvatelů, kteří do sborníku věnovali svou vzpomínku. Bylo to vždy velmi milé setkání spojené s hudbou, vystupovaly děti ze Základní umělecké školy ze Slezské Ostravy. K „mému“ poslednímu sborníku jsem přizvala paní profesorku Svatavu Urbanovou z Ostravské univerzity, která se léta zabývá nejen literaturou ostravského regionu, ale rovněž jeho proměnami. Znovu jí děkuji za odborně zpracovanou předmluvu, přinášející, mimo jiné, ocenění práce nás všech. Potěšila a mnohé také překvapila svou promluvou na křtu, kdy z pohledu literární vědkyně, současně však srozumitelně a lidsky, shrnula celý projekt.

Zpočátku nebylo cílem sborníky nějak tematicky vyhranit. Říkala jsem si: *„Zaplať pánbůh za to, že budou lidé ochotni vůbec spolupracovat, ať si vzpomínají, na co chtějí, někdo na školu, někdo na rodiče, někdo, já nevím, na ostravský venkov, prostě záleží to jen na nich.“* Když jsme pracovali na vydání druhého sborníku, který vyšel 2016, napadlo nás téma „škola“, ale samozřejmě jsme přispěvatele striktně neomezovali. V prvním sborníku se šlo více vzpomínek na druhou světovou válku, témata sama nějak přirozeně vyplynula. Další sborníky byly už víceméně řazeny abecedně, např. poslední sborník

už byl tak tematicky různorodý, že jakékoliv jiné uspořádání by asi nedávalo smysl.

Také podoba sborníků se postupně měnila. Vše souviselo s konečnou tiskovou úpravou a samozřejmě s financemi, které se podařilo na projekt získat. Platí úměra, čím víc fotografií, tím dražší tisk a tím méně místa na text. Navíc většina starších fotografií neměla nejlepší tiskovou kvalitu, na konci sborníku tak bylo vloženo jen málo fotografií.

Co bych popřála dalšímu sborníku? Když jsem odcházela z Knihovny města Ostravy, měla jsem to štěstí, že jsem našla erudované a nadšené následovnice, díky kterým projekt může pokračovat s novou energií. Těší mě, že se stále nacházejí lidé, kteří jsou ochotní spolupracovat a kterým stojí za to dát své vzpomínky „všanc“ ostatním. Díky nim se daří zachovávat historii naší ostravské paměti. Myslím si, že projekt je velkým počinem knihovny vůči seniorům a pamětníkům samotným, umožňuje jim nalézat přátele, novou náplň svého času, možná i určitý smysl svého života. Baví se, spolupracují, setkávají se s dalšími i na jiných akcích. Rovněž tímto způsobem přispívají k šíření dobrého jména Knihovny města Ostravy.

Vladimíra Dohnalová

Kultura, moje velká láska

Jmenuji se Vladimíra Dohnalová, narodila jsem se v Ostravě v roce 1959 a v Ostravě žiji od roku 1979. Bydlela jsem s rodiči v Hlučíně, absolvovala jsem tam Základní devítiletou školu v Tyršově ulici a také Gymnázium Josefa Kainara. Měla jsem velké štěstí na učitele nejen českého jazyka. Nadchli mne pro slohové práce, literaturu, hudební výchovu, dějepis, cizí jazyky. Už jako dítě jsem chodila do dramatického kroužku, který v kulturním domě v Hlučíně vedl pan Vícha. Jet do velkého divadla v Ostravě, dnešního Divadla Antonína Dvořáka, byl nádherný zážitek. Jako studentka jsem nejčastěji chodila do Divadla Petra Bezruče. Tehdy ještě do Ostravy z Hlučína jezdila tramvaj č. 1 (tramvajová doprava zde byla ukončena v roce 1984).

Za více než čtyři desetiletí jsem prošla různými profesemi v Nové huti, pracovala jsem v podnikovém časopise i v propagaci, v soukromé reklamní agentuře jako tisková mluvčí. V roce 1998 jsem nastoupila do tehdejšího kulturního domu. Ale nepředbíhejme. V osmdesátých letech, ještě jako zaměstnanec Nové huti, jsem trávila víkendy v sousedství svého bydliště v Domě kultury NHKG v Ostravě-Zábřehu. Byly tu koncerty popu, plesy, karnevaly a taky konference. Ten „kulturák“ byl pro mne osudový, navíc byl slavnostně uveden do provozu v roce mého narození. Kulaté narozeniny tedy slavíme spolu.

Pamatuji, když v kulturáku trénoval Zdeněk Chlopčík na své mistrovské soutěže, později se tam začaly konat taneční kurzy pod jeho vedením a jsou tam dodnes. V roce 1980 jsem se stala členkou amatérského divadla Ne-divadlo. Režíroval nás textař písní a novinář Jiří Bezruč, hudební doprovod nám dělala skupina Minimum. V ní hrál na kytaru a zpíval folkový autor Pavel Dobeš, členem divadla byl i Zdeněk Kačor, se kterým jsem se o dvacet let později setkala jako kolegyně v Domě kultury VŽKG a setkáváme se dodnes na kulturních akcích. Zdeněk Kačor v devadesátých letech založil soubor Nahodile a jeho „klubový“ pořad stále funguje, stejně jako kabarety pro děti. Různé scénky a skeče se skvěle uplatňovaly na plesech, večírcích zaměstnanců Nové huti i jiných ostravských firem, ale také na slavnostech jiných měst.

Pamatuji si na uvedení semaforského divadla „S Pydlou v zádech“ s Josefem Dvořákem v osmdesátkách, kde byly narážky na komunistické vedení. Mimochodem, i Pavel Dobeš se ve své jedné písni střelil do jednoho soudruha natolik, že mu bylo doporučeno nejen opustit kulturní dům, kde pracoval jako zvukař, ale i rodnou Ostravu. Kolegové vzpomínali, jak museli obhajovat některé písničkáře či už zmíněné semaforské vystoupení. Také si pamatuji na

slavné přehlídky ASUT, které předváděly hlavně taneční a hudební vystoupení folkloristů. Mohu se pochlubit, že jsem byla u mnoha skvělých koncertů, divadelních představení, desítek klubových pořadů jako organizátorka od devadesátých let.

V novém tisíciletí byl v Ostravě-Jihu zájem o pořady pro dříve narozené, Dámy, na káfičko (2004 až 2012), Senior klub v Akordu (od 2007 dosud). Oba pořady jsem dramaturgicky vymyslela a Káfičko dnes už na jiných místech funguje stále. V dubnu 2024 je to dvacet let, kdy jsem v Klubu Akord poprvé vzala mikrofon do ruky a zahájila první talk show s oblíbeným hostem zábavných pořadů, MUDr. Radimem Uzlem. Mezi pravidelné hosty pořadu patřili glosátor Dr. Ivo Šmoldas, porotce taneční soutěže Star Dance Ing. Zdeněk Chlopčík, kuchař Roman Hadrbolec, herci Norbert Lichý, Jan Fišar, Pavel Zedníček, Jana Paulová, baletní mistr Vlastimil Harapes a dokonce Květa Fialová, psycholog Dr. Petr Šmolka, malíř Kristián Kodet a mnoho dalších. Některé z těchto hostů zvu do mladšího Mariánskohorského káfička už deset let. A tomu se říká tradice.

Měla jsem krásné dětství, s úctou vzpomínám na rodiče i učitele, kteří mě dodnes inspirují. Je pro mne důležitá rodina, sama jsem dnes už babičkou. Ve vnoučatech shledávám geny svého rodu a také význam celé rodiny. I když oklikami, dostala jsem se k profesím, které jsem od mládí chtěla dělat. Byly to tvůrčí profese a ta předposlední, dramaturgyně kulturního domu, mi zůstala v podobě dlouholetého koníčka. A na těch besedách jsem díky spolupráci s mnoha zajímavými osobnostmi dramaturgyní, moderátorkou, a hlavně posluchačkou v jedné osobě. Nedávno mne jedna dáma oslovila, abych přijala účast v cyklu (Ne)obyčejné ženy. Ráda jsem přišla, vždyť mnoho účastníků jejich besed chodí i na naše autorská čtení a besedy. Jsem obyčejná žena, která má štěstí na neobyčejná setkání.

V roce 2022 jsem odešla do důchodu, ale s kulturou jsem v „sesterství“ stále. Fandím amatérským divadlům, obdivuji nové talenty na klubové scéně a ráda vzpomínám na mistry divadelních prken a filmových pláten třeba na setkáních seniorů. S možnostmi nové techniky vznikají třeba i interaktivní výstavy, online vzdělávání, podcasty s různými osobnostmi. Hlavně prosím budoucí generace, aby uchovávaly svou historii a tradice a měly čas na setkávání tváří v tvář tak, jak jsme je mohli zažívat na konci minulého století a v prvních dekádách 21. století my, dnes už prarodiče „mileniálů“.

*Vladka Dohnalová s Arnoštem Goldflamem v průběhu svého pořadu
Mariánskohorské kafičko v pobočce Jiřího Trnky v Knihovně města Ostravy.*

Prof. Jan Hališka

Ze Slezské Ostravy na kraj světa. Moje magická řeka Ostravice.

Rodí se v masivu Beskyd jako Bílá a Černá. Postupně přibírá další bystřiny jako Čeladenku ve Frýdlantě, potok Bystrý v Bašce a další. Po 65 kilometrech se spojí v Koblově s evropsky významnou Odrou.

Všechny ty bystřiny na horním toku jsou plné pstruhů, raků a desítky splavů i vodopádů na horním toku (například Satinské vodopády) vytvářejí nádherné tůně a jezírka, které i v největším vedru poskytují lidem příjemnou, až léčivou sílu a možnost se ochladit. Tomu všemu vévodí úžasný kotel Lysé hory, která dnes i v minulosti lákala tisíce turistů i svátečních výletníků k prověření jejich tělesných schopností. Tak tomu je dnes i v minulosti, v létě i v zimě.

Já, narozený ve válečné době (1942) na Bohumínské ulici ve Slezské Ostravě, jsem měl jako dítě k řece Ostravici jenom několik desítek metrů, přes dvorek a dolů k řece po překonání tehdy už postavené kamenné regulace. V době mého dětství se však to, co teklo pod Sýkorovým mostem, vůbec nepodobalo té průzračné vodě z horního toku. Barva tekoucí vody byla hnědočervená a nelibě zapáchala. Přibrala cestou všechny odpady z mnoha průmyslových objektů od frýdlantského Sfinxu, přes paskovskou celulózku a ostravské hutě, uhelné doly a strojírenské mega podniky, a tak byla jednou z příčin zdevastovaného životního prostředí ve městě.

Přesto pro nás, početnou bandu kluků pěti až dvacetiletých, byl prostor mezi kamennými zdmi a naše milovaná řeka i její přirozené travnaté břehy hlavní základnou pro realizaci foglarovských snů. Bylo to stavění zemljanek, překonávání řeky jakýmkoliv způsobem, na voru, broděním a velmi oblíbenou pomůckou byl montážní můstek pod Sýkorovým mostem. Ten jsme používali pravidelně při přesunu z Moravské na Slezskou Ostravu. Je zavěšen pod mostem dodnes, včetně kliky, kterou jsme se tehdy pohybovali z jedné strany na druhou a zpět, ale dnes už je upevněna železným řetězem, takže to není návod pro naše případné následovníky.

Zkoumali jsme Ostravici opravdu zevrubně a byli jsme překvapeni, že je v ní život. Nebyly to sice ryby ani raci, ale našli jsme mnoho měkkýšů, lastury škeble říční, které jsme nacházeli na dně, v rozporu s tvrzením odborníků, že tento druh živočichů potřebuje vodu čistou, bez pesticidů a jakýchkoliv chemických látek. Možná se už tehdy zrodila protilátka, „Ostragen“, kterou specifikoval jeden z ostravských primátorů až v 21. století. Umožňuje obyvatelům

Ostravy, a tedy i ostatním živočichům, přežít i v tak devastovaném prostředí, jaké nás tehdy v Ostravě obklopovalo. Přinesl jsem několik škeblí i domů a pozoroval jsem jejich život ve vodě v latoru. Skutečně se pravidelně rozevíraly a zavíraly, prý tak filtrují vodu. Ve své fantazii desetiletého kluka jsem začínal věřit i tomu, že by uvnitř mohla být i perla.

Moje úvodní desetiletka na Slezské Ostravě skončila po 4. třídě základní školy, kdy jsem musel přestoupit ze ZŠ na Záměstí do osmileté ZŠ na Matiční 18 v Moravské Ostravě. Po válce jsme se totiž přestěhovali do většího bytu v ulici Na Hradbách, a protože tehdejší silné ročníky dětí naplnily třídy vysokým počtem až čtyřiceti žáků, v rámci regulace pak každé dítě muselo chodit do školy v obvodu, kde bydlelo. To přemístění naší rodiny bylo však jen nepatrné. Bylo to vzdušnou čarou asi 200 m, ale už jsme nebyli kluci ze Slezské, ale z Moravské Ostravy. Často jsem chodil v našem čtyřpatrovém domě až na půdu a dále střešním okýnkem na střechnu, kde se mi nabízel nádherný pohled na slezskoostravský kopec, a s lítostí jsem sledoval rychlou destrukci jeho podstatné části koncem 60. let, včetně mého rodného domu. Zbourána byla výstavba celé Bohumínské a Těšínské ulice s kupeckými domy, obchody a stovkami bytů. Jako memento zůstala jen budova Spořitelny. Vynikla tím ovšem naše krásná secesní radnice. Ostatní plochy zůstaly dodnes prázdné a čekáme jen na uskutečnění plánů, které snad již vznikly v architektonických studiích.

Kdybych měl popsat míru devastace životního prostředí v té době, asi bych opakoval už známé skutečnosti. Připomenu jen velké a hodně špinavé průmyslové podniky v samém centru Ostravy. Koksovnu Karolína nebo Žofínskou huť několik set metrů od divadla opery (dnes Divadla Antonína Dvořáka). Odtud se denně vyvážely tuny žhavé strusky, která se vylévala na Černé louce, dnes vznikajícím novém kulturním centru. V bytě se všude usazovaly vrstvy černých mastných sazí, byly patrné také při mém pronikání na střechnu domu, odkud jsem pozoroval a fotografoval Slezskou Ostravu či desítky kouřících komínů směrem do centra. Tam byla půda, kde naše maminky sušily bílé ložní prádlo. Po mých šlépějích zůstávaly asi pět centimetrů hluboké stopy ve vrstvě už zmíněných černých sazí.

To všechno už se dnes nesrovnatelně zlepšilo. Oproti dnešní mládeži jsme však měli i řadu „východ“. Tehdy, před 70 lety, nebyla televize ani mobilní telefony. Měli jsme tak mnohem více volného času. Také jezdilo nesrovnatelně méně aut, a tak jsme trávili celé dny nebo odpoledne po škole přímo v těsné blízkosti našeho domu na ulici nebo v prostoru řeky Ostravice, na zelených březích mezi tři a půl metru vysokými zdmi kamenné regulace. V zimě byly ideální podmínky pro sáňkování a lyžování na zasněžených svazích, mám na mysli Velké a Malé Bazaly na Slezské Ostravě. V létě jsme hráli hlavně míčové hry, hlavně fotbal, vybíjenou i tenis. Když napadl sníh, hráli jsme zase hokej.

V třesuté zimě v roce 1947 jsme měli radost nejen z několikrát prodloužených uhelných prázdnin. Zamrzla dokonce i červenohnědá voda v Ostravici a tehdy jsme hráli dokonce i hokej na bruslích přímo pod Sýkorovým mostem.

Velmi jsme prožívali světové atletické úspěchy Emila Zátopky mezi olympiádami v Londýně (1948) a Helsinkách (1952). Mým velikým osobním zážitkem bylo, když Emil v té době usiloval o jeden ze svých světových rekordů na stadionu ve Vítkovicích. Seděli jsme s tátou na tribuně s hodinkami v ruce a jeho úspěšný pokus na 10 km jsme na vlastní oči viděli. Takové impulsy nemohly zůstat bez naší odezvy. Naši starší kamarádi vyměřili v ulici Na Hradbách a po Havlíčkově nábřeží okruh a na okraji chodníku vyznačili cíl před vchodem do našeho domu a start s počtem okruhů na různé vzdálenosti od 400 m až po 10 km. Potom jsme s nadšením a dosti tvrdě trénovali. Já sám jsem z toho vytěžil dobrou fyzickou formu a už na základní škole nebyl pro mě problém uběhnout 10 km svižným tempem. Neudělal jsem sice žádnou sportovní kariéru, ale jsem si jist, že dobrá tělesná kondice je přínosem pro každé profesní zaměření.

Pro mě to byla v konečném výsledku hudba, i když po velmi složitém vývoji (gymnázium, strojní fakulta VŠB s jednoroční praxí v NHKG jako dělník). Teprve potom jsem zjistil, že je mi souzeno zúročit své talentové vlohy, a po krátkém studiu na konzervatoři v Ostravě jsem jako maturant mohl udělat úspěšnou přijímací zkoušku na JAMU v Brně. Moje hudební vzdělávání začalo už velmi brzy, ve věku 5 let jsem začal docházet na hudební školu Edvarda Runda ve Slezské Ostravě. Moji rodiče, kterým nebylo souzeno se hudbou profesně zabývat z ekonomických důvodů, třebaže ji bytostně milovali, mě poslali učit se hře na klavír k renomované učitelce, paní Bedřišce Ritzové. První vysvědčení mám už z roku 1947. Na něm je jako ředitel školy podepsán pan Ludvík Šimon. Byl to jeden z absolventů Učitelského ústavu ve Slezské Ostravě, školy, která byla na Ostravsku z hlediska vzdělanosti velmi významná. Už ve výroční zprávě z roku 1930 vykazovala na 900 absolventů a byla až do roku 1942 jedinou institucí, která poskytovala aprobaci pro učitelské povolání. Hudba zde byla velice silnou součástí vyučování, a to i proto, že zde působili jako profesoři nadregionálně významní hudebníci a hudební pedagogové, na příklad Rudolf Wünsch, Edvard Rund, později Alois Rychta, Jan Šoupal a jiní. Někteří absolventi se stali i profesionálními hudebníky, ale většina se opravdu věnovala učitelskému povolání a k jejich dovednostní výbavě patřila hra na housle.

To byl právě případ pana Ludvíka Šimona, se kterým jsem o deset let později často spolupracoval už jako violoncellista v neprofesionálních komorních souborech, smyčcovém kvartetu a klavírním triu. Střídala se tam řada pro hudbu nadšených a mnohdy vynikajících osobností, například hudební kritik

a spisovatel Emil Dlask hrál na violu, stejně jako světově proslulý Jan Šoupal, sbormistr PSMU a profesor konzervatoře, dále JUDr. Miroslav Dvořák, ten až po své rehabilitaci a propuštění z vězení po roce 1955.

Jinak zde hráli hlavně učitelé. Pan Vlček, Mikula, Skupník, na klavír v triu hrál známý lékař MUDr. Jiří Velemínský, primář internista. Přežil nacistické koncentráky a po podpisu Charty 77 byl zbaven všech funkcí a vyhoštěn z Ostravy. Našel útočiště na Slovensku, ale musel opustit svou rodinu i rodinný dům v Mariánských Horách. S těmito o 60 let staršími seniory, ale lidmi, kteří byli muzikou prodchnuti, nadšeni z toho, že ji mohou hrát, a navíc už o životě hodně věděli, byla pro mne mimořádná příležitost poznat široký repertoár komorní hudby. Byl jsem nadšený, že s takovými lidmi mohu hrát.

Neprofesionální hudba byla tehdy, ve 40. a 50. letech na Ostravsku, na vysoké úrovni. V Ostravě působily tři symfonické orchestry. V první řadě Orchestrální sdružení ve Vítkovicích, které po celých 50 let organizoval, dirigoval a po všech stránkách řídil Jan Pešat, ředitel ZUŠ a krajský inspektor hudebních škol. To byla pro mě velká orchestrální zkušenost. Navíc jsem poznal v té době přední české koncertní umělce, které Jan Pešat zval ke spolupráci jako sólisty. Byl mezi nimi i violoncellista prof. Bohuš Heran, u kterého jsem v 60. letech studoval na JAMU v Brně. Působil zde i Hornický symfonický orchestr (dirigoval Zeno Tomeš) a Symfonický orchestr souboru Ládi Ševčíka při kulturním domě NHKG v Ostravě-Zábřehu. Nikde jsem ovšem nemohl chybět. Toto sice neprofesionální, ale pro Ostravu velmi užitečné zázemí, mělo své početné publikum, a bylo tak velmi prospěšné pro dobrý start dnešní Janáčkovy filharmonie (při založení roku 1954 Ostravský symfonický orchestr).

Kolem roku 1960 začíná pro mě skutečný život, předtím to bylo poznávání, rozhodování a zkušenost. Nebudu to komentovat podrobně. To je námět pro jinou knihu. Přes studium na Janáčkově konzervatoři u doc. Ivana Měrky, brněnskou JAMU, řadu konkurzů a interpretačních soutěží, Filharmonii Brno, Janáčkovou filharmonii Ostrava (od roku 1968), pedagogické působení na Janáčkově konzervatoři a od roku 1984 na JAMU v Brně, opět v JFO jako ředitel, na Ostravské univerzitě jako jeden ze skupiny pedagogů včele s Rudolfem Bernatíkem, kteří založili fakultu umění při OU, jako interpret v řadě komorních souborů i jako sólista. Moje přání poznat svět se naplnilo vrchovatě, když jsem navštívil pracovně téměř všechny evropské státy, všechny světadíly kromě Austrálie. Nejvíce Španělsko, Itálii, Dánsko, Švédsko, severní i jižní Ameriku, mnohokrát Asii, Japonsko, Jižní Koreu, Čínu, Tchaj-wan...

Od roku 1979 opět žiji se svou rodinou na Slezské Ostravě. Zdá se, že je to opravdu dobrá adresa pro lidi, kteří hledají klidné prostředí pro aktivní život v pokročilé etapě svého příběhu. Jen z mých profesně blízkých a významných osobností to byli na příklad MUDr. Rudolf Pátek, můj první učitel violoncella,

který bydlel na Bohumínské ulici a nastartoval výborně moji hudební dráhu. Dále doc. PhDr. Ivan Měrka, bytem na Mexické ulici, který mě provázel celým životem jako významný pedagog, později kolega na Janáčkově konzervatoři i spolupracovník v umělecké činnosti. Či prof. Rudolf Bernatík, bývalý děkan pedagogické fakulty OU a zakladatel vysokého školství v oblasti hudebního umění v Ostravě a můj dlouholetý partner, klavírista v koncertní činnosti, bydlel blízko zoologické zahrady. Nebo František Mixa, vynikající hudební režisér českého rozhlasu, jenž řídil v rozhlasovém studiu v Ostravě stovky nahrávek, ve kterých jsem účinkoval jako interpret a které se dodnes vysílají, a řada dalších.

Zvláštní postavení v mém životě má cyklus koncertů na Slezskoostravské radnici, který jsem z iniciativy pana starosty Ing. Jana Svozila začal organizovat a dramaturgicky vytvářet v roce 2000. Bylo skvělým nápadem využít prostor obřadní síně secesní radnice, jednoho z architektonicky nejkrásnějších objektů v celé Ostravě, s vynikající akustikou, varhanami a ideálními podmínkami pro interpretaci komorní hudby především pro občany Slezské Ostravy. 23 let jsem tuto myšlenku naplňoval ve spolupráci s celým odborem kultury městského úřadu. Mým cílem bylo pozvat špičkové umělce české, zahraniční i ostravské, důležitá byla pro mě vyváženost těchto skupin, protože i v Ostravě jsme měli vždy sólisty, hudební soubory i herce mezinárodního významu. Jsem rád, že i všichni následující starostové tuto myšlenku přijali. Vždy vyprodaný sál, nadšené ohlasy posluchačů a zároveň přijatelné náklady. To mi umožnil jednak můj osobní kontakt s umělci v minulosti, nebo spojení s jejich zároveň pedagogickým působením na uměleckých školách a rozdělením nákladů mezi více pořadatelů. Přestože mě tato zajímavá tvůrčí činnost velmi těšila, předal jsem dramaturgii při dosažení vysokého věku, čemuž nelze zabránit, mladší kolegyni a jsem rád, že už tam chodím jen jako posluchač a celý projekt pokračuje úspěšně dál.

Mnohé se v Ostravě za tu dobu změnilo k lepšímu. V mé ikonické řece Ostravici už teče voda, která má modrozelenou barvu, v okolí Sýkorova mostu vzniklo nábřeží s Malou Kodaní, Slezskoostravský hrad se stal centrem zábavy a kultury. Pro moji budoucnost je důležité, že existují mnohé projekty, které moje město mohou posunout o velký kus dopředu, mezi evropsky významná města. Je to především projekt nové koncertní haly, ale také návrh řešení „prodloužené Místecké“ nebo vrácení významu městského centra Slezské Ostravy kolem Gagarinova náměstí a znovuzrození mého rodného domu na Bohumínské ulici.

K tomu všemu si přejme, aby se svět vrátil do normálu, začaly se respektovat mezinárodní úmluvy a byl na celém světě mír.

Rodný dům Jana Hališky na ulici Bohumínská.

Pohled na řeku Ostravici u Sýkorova mostu.

Montážní můstek pod Sýkorovým mostem, který sloužil dětským hrám a přesouvání z Moravské na Slezskou Ostravu.

Výuka v Šanghaji.

PaedDr. Božena Kasanová

Střípky ze života v Ostravě

Vyrůstala jsem v domku na samém okraji Ostravy. Do základní školy jsem chodila v Paskově, ale střední škola, „jedenáctiletka“, byla v Ostravě-Vítkovicích. Dědeček, otec i bratr pracovali ve Vítkovických železárnách. Tedy blízkost Ostravy ovlivňovala náš život. Velmi jsem se těšila na návštěvy v Hrabůvce u svých sestřenic. Ony s rodiči bydlely nedaleko haldy, kam jsme, jen si to představte, chodily pást husy. Hnaly jsme je přes Místeckou ulici, kolem papírnickví Tomšík, k takovému tunelu pod haldou. A na druhé straně byly louky, tam jsme si roztáhly deky a čekaly, až se husy napásly.

Někdy se stalo, že na vršku haldy projel vláček, který vezl žhavou strusku od vysokých pecí, a na konci haldy nastalo vylévání. Krásná, dramatická podívaná to však byla až večer. Po svahu tekly žhavé potoky, celá obloha zrůžověla, „divadlo“ z oken v prvním patře.

Když mi bylo zhruba deset let, začalo se mluvit o svatbě starší sestřenky, já prý půjdu za družičku! Tehdy se některé nevěsty vdávaly tak, že dopoledne na úřadě byl civilní sňatek a odpoledne v kostele. V bílém, v závoji, se mší a celou parádou. A pak byla svatební hostina v Závodním hotelu ve Vítkovicích, předtím ovšem fotografování u firmy Boček a Valentík. V roce 1956 však se už tak zřejmě ten ateliér nejmenoval, nevím. No, a ta hostina! Co jsme jedli, si už nepamatuji, jen na zákusek, dort Malakov. Představte si, že teprve tři roky předtím byly spolu s měnovou reformou zrušeny potravinové lístky, takže jít do hotelu na hostinu bylo dost vzácné. Zlatý hřeb celé akce byl pro dnešní mladé neuvěřitelný. Jeden ze svatebčanů bydlel nedaleko, přinesl televizor, nainstaloval a všichni, někteří poprvé, se dívali na ten zázrak techniky.

Do Ostravy na nákupy jsem jezdila s maminkou autobusem. Měl konečnou na Smetanově náměstí za divadlem. Nad hlavou nám projížděly na lanovce vozíky s uhlím k nedaleké koksovně Karolině, pro dětské oči to byla atrakce. Nejdříve začal nákup u Brouka a Babky, v této době už to byla Ostravanka. Pak se pokračovalo do „Chamráda“ (mám dojem, že to byl Úderník), pak do „rybárny“ a dál, až do Asa (dnes Hutník). Dnes je tam pojišťovna. Musíme se přece podívat za sestřenkou, která prodávala hračky. A hned hurá na jezdící schody, dřevěné, hrkavé a až do prvního patra. Ovšem musíme také do Bachnera (dnes Horník) na Zámecké ulici. Vždyť je tam, mamí, přece ten „malý chlopek“ ve výtahu, kterého jsem si důkladně prohlížela během jízdy od hlavy až k patě. Nákupy byly završeny v Textilii (dnes Ostravica). Kdo ze starších spoluobčanů by si nepamatoval na bufet v mezipatře. A tam, panečku, rus-

ké vejce a nanukový dort, kombinace k pousmání. Zapomněla jsem ještě na „Baťu“ na náměstí a „Jardu“, což bylo semenářství a potřeby pro zahradu.

Znovu závodní hotel

Nyní se píše rok 1961 až 1962 a máme taneční hodiny. Nacvičovali jsme klasické tance, ale také rumbu, „čaču“, jive a charleston. Buď se kurz konal na Osadě míru v Kunčicích, nebo v Pionýrském domě v Mariánských Horách, tzv. půlkolona a šluskolona, což byla první a druhá prodloužená, se odehrála v sále zmíněného hotelu. Ta závěrečná byla velmi slavnostní, hoši v tmavých oblecích s bílými rukavičkami, dívky v bílých monofilových šatech. Zahájení začalo polonézou a pak tance různých rychlostí a temperamentu. Přitom nastala výměna vizitek. Několik mám dodnes na památku. Kreslili jsme si je vesměs sami.

Pracovali jsme a brigádničili

Osnovy na střední všeobecně vzdělávací škole, jak se později říkalo je- denáctiletce, měly zakomponovanou tzv. výrobní praxi. Jednou týdně jsme se neučili, protože den byl určen k tomu, abychom se dostavili do závodu. Buď to byla zpočátku ocelárna, později Závod 7, údržba. Měli jsme možnost seznámit se se zámečnickou prací. Podle mě to byla jen taková hra na zámeč- níky. Něco jsme pilovali, dívali se na soustružení, vrtání, došli do kantýny, něco zametali, natírali zábradlí atd. Také jsme měli teorii, naučili se měřit posuvným měřítkem, něco nám přednášeli o železe a oceli. Závěrečná zkouška sestávala z písemky a předložení výrobku, což bylo kladívko. A byla dobrovolná. Zú- častnila jsem se a dostala „výuční list“ platící jen pro Závod 7.

Naše třída, ostatně jako jiné, jezdila na brigády, bramborovou, chmelovou na Žatecku a také jednorázově odklízet sníh. Jednou to byla i povinná brigá- da, čtrnáct dní, na stavbě v Ostravě-Zábřehu. Připadalo nám úplně normál- ní, že musíme brigádničit. Mnozí z nás si ještě sjednali práci ve Vítkovických železárnách Klementa Gottwalda, já konkrétně ve slévárně, jako svačínářka.

Jiné vzpomínky, ostravské poutě

V Hrabůvce byla pouť na podzim, myslím, že počátkem října. Kolotoče už stály v sobotu v místech, kde je dnes restaurace Slavia, a naproti na volném prostranství byl dokonce cirkus. K večeru přišlo hodně chlapců v černých uniformách, vždyť nedaleko na internátu bydleli horničtí učni. Měli vycházko- vou uniformu s nárameníky a čepici lodičku. V neděli ráno se objevily krámky s pouťovým zbožím. Od Jubilejní kolonie dosahovaly až do poloviny Bystřino- vy ulice. V již zmíněném cirkuse jsem viděla krmení velkého světle béžového hada. Před zraky diváků pomalu polykal králíka. Dnes by jistě protestovali psychologové a ochránci zvířat.

A co teprve cirkus na pouti ve Staré Bělé. Tam v nevelkém šapitó byl stůl a kolem asi sedm židlí. Na osmé seděla velmi korpulentní paní a na jejích holých pažích byly vidět černé tečky. Některé černé tečky měly za sebou miniaturní vozíčky. Ano, byl to bleší cirkus. Blechy-artisté pak byly přeneseny na stůl, diváci obdrželi lupy a zhruba čtvrt hodinové představení mohlo začít. Jakmile některý „artista“ ukončil svou roli, byl opět přenesen na paži té dobré paní, kde se okamžitě přísál. Když o tom vyprávím svým vnoučatům, ani mi nechtějí věřit. Pamatuji si, že vstupné stálo 5 Kčs.

Pout' v Hrabové se konala u dřevěného kostelíka na svatou Kateřinu, tj. 25. listopadu. Často už za sněhu. Jako děcko jsem byla okouzlena jednou hračkou. U stolečku seděl muž, vedle sebe měl kufr a v něm nepřebernou zásobu dřevěných panáčků, asi 8 cm velkých. A když se od krku dolů zmáčkl a pustil, tak vyskočil asi dvacet centimetrů. Muž k tomu stále zpíval: „*Můj panáček Péráček, každý skákat musí, 300 metrů proti větru.*“ A tak pořád doko-la. Péráček, to byl můj sen: „*Maminko! Kup mi Péráčka.*“ Lidé se tísnili kolem a platili 2 Kčs za kus. Prodal jich určitě pár stovek! Bylo to brzy po měnové reformě, dvě koruny, to bylo dost peněz. Myslím, že káva v restauraci stála v té době 1,20 Kčs. Ale třeba se pletu.

Ještě k atrakcím

U Frýdlantských mostů v padesátých letech budilo pozornost modro-bíle pruhované šapitó stálého cirkusu. Šli jsme tam v zimě, rodiče a bratr. Byla to pro nás vzácná podívaná, vždyť v té době jsme ještě neznali televizi! Jednou přijel se svou maringotkou do Bělé kouzelník Kellner. Vstupné požadoval velké, 5 Kčs, ale nikdo nelitoval, protože program byl velice pěkný, kouzelník fešák a všechna kouzla se povedla bez chyby.

A kam už se málokdo z Ostraváků podívá? Je to hvězdárna nedaleko Pedagogické fakulty na ulici Českobratrské. V domě ležícím směrem od budovy Přírodovědecké fakulty ke Slezské Ostravě, na téže straně, ji poznáte podle střešní kupole stříbřité barvy. V rámci studia na fakultě jsem mohla hvězdárským dalekohledem prohlížet hvězdnaté nebe a Saturn s jeho charakteristickým prstencem.

Kam jsme se chodili koupat

Tak předně to byla Ostravice, buď u kříže nebo u splavu či u hotelu. To jsou místa v katastru Hrabové. Voda byla značně znečištěná rezavými vločkami z lískoveckých válcoven a pak ještě odpadními vodami z vratimovské celulózky. Mít bílé plavky se nevyplatilo. Po první koupeli získaly barvu růžovohnědou. Ale nám děckám to nevadilo. Hlavně, že plaveme, byť za pomoci gumového kruhu. Říkali jsme mu duše. Boty do vody jsme neměli, desky na splavu

byly kluzké, takže občas sebou někdo praštil a sklouzl dolů pod splav, kde však bylo vody jen něco přes metr. O něco později člověk objevil i jiná ostravská koupaliště, například v Ostravě-Hulvákách nebo na vítkovickém stadionu.

O Hulvákách jsme si se smíchem opakovali hlášení. Byla to ta „echt“ originál ostravština: *„Tu koupaliště Hulvaky! Zvláštní hlášení: Dejte se pozor na peněženky, bo jakysi baraba hopně přes plot, šlohně vam cosi z deky a vy nam tu potom budětě chodiť bečeť.“* Ještě jedno koupání musím zmínit. A sice v Hrabůvce byl pod haldou průchod tunelem a paralelně s tou cestou vedlo betonové koryto. V něm stále proudila voda a v létě to bylo báječné místo na cachtání.

Cestování tramvajemi

To je kapitola sama pro sebe. Nejdříve jsem se jako dítě seznámila s trasou tramvaje číslo 7. Starší lidé jí říkali po staru „Komarek“. Dalo se dojet až do Hrabové na konečnou Ščučí. Slovo pochází od „ščuka“, čili štika. A pak v padesátých letech začali tuto kolejovou cestu prodlužovat až do Nové Bělé. Plány byly velkorysé, měla vést, představte si, až do Brušperku! V tomto projektu se utopila spousta peněz a zbytečně. Takže lidé dojeli do Ščučí a pak dále pokračovali po pražcích dlouhými kroky k domovu. Já jsem si někdy v noci od poslední tramvaje zkracovala cestu přes pole. Na zádech batoh, přes rameno lyže, běžky a v hlavě strach. Vždyť cestička vedla kolem mrchoviště. Zvířecí hřbitov s tyčkovým pobořeným plotem, pár holých stromů a měsíc v úplňku. Široko daleko ani živá duše, zkrátka trošku horor. Tehdy k nám poslední autobus jel kolem půl jedenácté, tedy z odpolední směny pro dělníky, ale cesta z Jeseníků také trvala dlouho, takže „sedmička“ a pěšky, to bylo jediné řešení.

Tramvajím jsme my mladoši říkali bedny. Vystupovalo se, když „bedna“ brzdila, tedy ještě za jízdy. Vždyť dveře na nástupní plošinu byly většinou otevřené. V některých tramvajích ještě dlouho po válce asi do čtvrtiny oken odolávaly modré nátěry. Řidič tramvaje zpravidla u práce stál, za sebou měl jen malé nepohodlné dřevěné sedátko. Otáčel měděnou klikou, průvodčí zapískal, popoháněl lidi, aby si postupovali dál, a prodával jízdenky. Jednou v životě, to bylo někdy počátkem 60. let, jsem projela tramvají trasu z Orlové do Ostravy a také z Hlučína do Ostravy. Časově náročná cesta, lidé však byli spokojeni a pak litovali, když se ty „bedny“ nahrazovaly autobusy. Ještě do září 1973 jezdila tramvaj z Hrušova do Bohumína. Pak konec. Náhrada autobusu a nyní je na památku v Bohumíně v dlažbě uchován kousek kolejí. Starobylé tramvaje na památku umístili do brněnského muzea.

Autobusy každé ráno svážely pracující do Vítkovic ze všech stran. Lidé už po páté hodině ranní vystupovali na náměstí, tehdy Rudé armády, dnes Jiřího z Poděbrad. Mnozí pak pokračovali přestupem směrem k Nové huti

do Ostravy-Kunčic. Jiní se rozcházelí ke svým závodům. Mnoho pracovníků došlo na pracoviště příliš brzy, takže mohli nějakou tu půlhodinku prodřít. Do té chvíle, než se ozvala siréna, oznamující šest hodin, začátek ranní směny. Zajímavé bylo podívat se na cedule připevněné na drátech na autobusovém nádraží na náměstí. Ony totiž ukazovaly stanoviště toho kterého autobusu. Takže jste mohli číst Píšť, Hať, Fryčovice, Mitrovce, Petřvald, Horní Bečva a další. Po denní směně asi v 15:15 hodin se objevovaly skupiny lidí, čekající pod těmi nápisy na svůj spoj. Některé autobusy měly i vlečný vůz.

U náměstí blízko pošty v menším parčíku vybudovali nadšenci pro děti velmi pěknou atrakci. Malý vláček vozil děti po této zahradě, provoz obsluhovali starší hoši a dívky. Toto zařízení však nemělo dlouhého trvání, pravděpodobně i tehdy „zaúřadovali“ vandalové, nevím.

Někdy v roce 1990 nebo 1991 přijel do Ostravy bývalý kantor z jedenáctiletky Ostravy-Vítkovic Ilios Jannakakis. Zhruba dvacet let žil ve Francii a to víte, že se těšil na setkání s bývalými kolegy. Ty nakonec pozval na exkurzi do francouzských škol. Tento člověk napsal o své návštěvě Ostravy a Vítkovic článek do novin Nová Svoboda v tom smyslu, jak málo se toho za těch uplynulých let udělalo pro lidi. Zejména ho šokovalo, že dělníci stále čekají na odvoz za každého počasí, aniž by se mohli někde schovat pod střechu. Proč takový gigant, jakým byly Vítkovické železárny Klementa Gottwalda, se nemohl o tuto věc postarat?

Závodní klub Jeremenko

Kdo z obyvatel Vítkovic by neznal Závodní klub Jeremenko! Na internetu jsou informace, že to byl za války tzv. „Hnědý dům“, no a předtím majetek rodiny Herlingerových. Tato židovská rodina měla samozřejmě smutný osud. Jejich dcera Ilse, provdaná Weberová, byla obdařena nadáním skládat básně, psát divadelní hry pro děti, hrála na harmoniku. Její ukolébavka Wiegala (česky Pampeliška) je známá po celém světě. A v Ostravě? Raději se neptejte!

Ilse včas poslala jednoho syna do Anglie, ale s druhým se dostala do Terezína a pak do Osvětimi. Tam spolu s dalšími dětmi, o které se starala, zahynula v plynové komoře. Zeptejte se také náhodných chodců, co jsou to Kameny zmizelých, tzv. stolpersteiny. Čili takové „zlaté“ kostky v dlažbě. Nebudou mít tušení, stejně jako my, studenti vítkovické jedenáctiletky. A kolik lidí šlápne před vrátnicí vítkovické nemocnice na stolperstein se jménem MUDr. Moritz Schönefeld? Zahynul v Osvětimi? Nevidí, nevšimnou si, netuší, proč je tam ta zlatá kostka. Když národ nezná svou historii, bude si ji muset zopakovat!

Vzpomínky na Majáles (1965)

Říkali jsme ten majáles, ale ve Filozofské historii od Aloise Jiráka se píše

„ty majáles“. Zkrátka a dobře, těšili jsme se na tuto akci. S kamarádkou jsme si půjčily od jejího strýce flašinet, doma oblékly staromódní šaty po babičce a autostopem se přepravily do Ostravy. Ale jak ten nástroj uneseme v průvodu? No přece na zapůjčeném vozíku ze studentské koleje. Průvod byl pestrý a masky nápadité, velkou pozornost kolemjdoucích jsme vzbuzovaly i my. Snad někde existují fotografie, případně krátký film. Nemáme o tom našem povyražení žádnou památku, což mě mrzí.

Pamětnice paní Božena Kasanová.

Lanovkou na Letnice, Pustevny 1961.

*Vzpomínka z tanečních,
paní Božena a její tanečník Josef.*

*Ukázka vizitky rozdávané během prodloužené
v tanečních; tanečníci si je vytvářeli většinou sami.*

RNDr. Jiřina Kábrtová

Svinov, můj domov

Moje jméno je Jiřina Kábrtová. Narodila jsem se ve Vítkovicích, ale celý svůj život, celých svých 70 let, žiju ve Svinově. Naši postavili domeček a jsem tu maximálně spokojená. Jsem velký svinovský patriot, na Svinov nedám dopustit, ale ani na Velkou Ostravu, které je vlastně Svinov nedílnou součástí. Nevím, jestli mě teď, vlivem životních okolností, nečeká stěhování. Ale i když nebudu ve Svinově bydlet, tak stoprocentně budu do Ostravy dojíždět. Budu se zajímat o veškeré kulturní dění, navštěvovat své přátele a s Ostravou budu spjata až do konce života.

Ostrava je založena roku 1267 a Svinov dokonce o dva roky dříve, 1265. Pamatuji si, jak jsme se Svinovem slavili 700 let a já jsem hrozně záviděla své spolužačce, která měla copy až po zadek a dostala od svinovské etnografky, paní Plyšové, k zapůjčení kroj a v tom kroji byla vyfocena do výročního almanachu.

Měla jsem tu čest slavit i 750 let Svinova, 700 a 750 let Ostravy, ale osmistovku už stoprocentně nezažiju. Napsala jsem takové tajné poselství pro svá vnoučata. Jedni bydlí ve Frýdlantě, druzí ve Vratimově. A i když je Vratimov součástí Velké Ostravy, přesto k Ostravě mají daleko. Sbírám různé věci související s Ostravou a mám pro ně i stříbrné medaile, které Ostrava vydala k tomu 750. výročí. Mé přání je, aby moje vnoučata byla na oslavách 800 let, aby vzpomínala a byla trochu pyšná na svou babičku.

Ve Svinově jsme zpočátku bydleli na nádraží. Teď je tam takový pěkný rondel, jezdí se tudy k vlakům. Babička tam ještě chvíli bydlet zůstala, zatímco my se později přestěhovali tady do domečku. Tehdy jsem měla tři roky. Za tou babičkou jsem potom v pěti letech sama drandila, nebylo to na nádraží odsud tak daleko. Nakonec se i babička přestěhovala za námi, a tak jsme tu byli všichni.

Můj dědeček pocházel z Hradce nad Moravicí, z Kajlovce. Bratra měl v Brance a do Branky jezdíval Petr Bezruč ke Kanclířům, do jejich vily. A děda s Kanclířovými kamarádil a vím, že jednou byl na procházce kolem Moravice s mojí maminkou, zrovna tam Bezruč potkali a on si maminku pochoval na rukách. Takže jsem vyrůstala v takové probezručovské rodině. A tenhle děda mě vzal také na Bezručův pohřeb. Tehdy mi bylo šest let, mám z toho období zafixované obrovské masy plačících lidí a uprostřed rakev zahalenou státní vlajkou a zasypanou květinami, které tam lidi nosili. Já jsem měla strach, protože jsem byla maličká, ale děda mě vzal na ramena, a tak jsem všechno dobře

viděla. Jednou jsem o tom diskutovala s Jarkem Nohavicou a on mi říkal, že byl Bezručovi na pohřbu v Opavě. Já na to, jak to v Opavě, když měl pohřeb v Ostravě, a opravdu, on měl ještě rozloučení i v Opavě, než ho pochovali na hřbitově.

Moje maminka byla učitelka. Začínala jako učitelka v Jistebníku, tam učila rok, a pak přešla do Svinova. Ještě neměla ani 22 let, když jsem se narodila, takže mě babička vozila v kočárku z nádraží do té svinovské školy na kojení. Je zajímavé, že mamka tam vydržela učit celý život, celých 45 let a pak ještě chodila vypomáhat. Když zemřela a pan starosta mi kondoloval, řekla jsem mu, že Svinov ztrácí jednu ze svých ikon, protože ona o těch lidech věděla všechno. Všichni byli její žáci, a když jsem se potřebovala na něco zeptat, tak hned věděla, za kým jít.

Chodila jsem na stejnou základní školu, kde učila maminka, celých 9 let. Ještě jsem tu špatnou známku ani nedostala a mamka už to věděla, takže mě doma čekal „vylágoš“. Kdejaký průser, všechno věděla! Chtěla jsem jít na gympl do Poruby, protože tam šli všichni moji spolužáci, ale můj bratranec Radim mi tvrdil, že Matiční gymnázium, neboli Šmeralka, je o stupeň výš, tak jsem to zkusila. Díky tomu, že jsem se na tu Šmeralku dostala, jsem poznala Ostravu. My z toho Svinova jsme měli třeba hodinu volno a mě nebavilo sedět někde v šatně, tak jsem si zamkla aktovku a brouzdala po Ostravě.

Například jsem zjistila, že existuje Mlýnská ulice, a pátrala jsem, proč se tak jmenuje. A přišla jsem na to, že tam stával mlýn, že se tam dělaly i kroupy a že velké krupařství v Ostravě vlastnili rodiče Jaroslava Vrchlického. Tak mě začalo zajímat, kdo to byl Vrchlický, a začala jsem číst jeho verše, a tím pádem se pro mě zrodil jeden z mých zamilovaných básníků.

Ale zpátky do útlejšího dětství, kdy se o mě hodně starala moje babička. Pro mě to byla tehdy ale trochu újma. Záviděla jsem dětem, chtěla jsem ve školce spát a mít buchtíčky s krémem, které se u nás doma nedělaly. U nás se dělaly povídkové buchtýčky zalité takovým sirupem a pokapané máslem, ale já jsem chtěla buchtíčky s krémem a jejich „UHO“, univerzální hnědou omáčku. Chodila jsem sice do školky, ale ve 12 hodin si pro mě babička přišla a oběd jsem měla bohužel doma. Některé děti mi záviděly a já jsem zase záviděla jim.

Volné odpoledne jsem trávila často doma na zahradě. Měla jsem tu ve všech domcích kolem „rovňáky“, vrstevníky nebo jen o pár roků mladší děti. Taky jsem musela vozit v kočárku o 6 let mladší sestru. Měla a milovala jsem koloběžku, na které jsem jezdila po takové škaredé škvárové prašné cestě. Jednou jsem se tak „vyrýpala“, že jsem si rozedrala koleno. Bylo plné škváry, vytáhli, co se dalo, ale doteď tam mám takové 3 černé kousky jako vzpomínku na Svinov. Samozřejmě jsme jako parta také objevovali okolí. Třeba kolem Mlýnky. Dnes je voda zregulovaná a stromy vykáceny. Za mých časů

se jí říkalo Struha a kolem ní byla alej až do doby, než začali stavět Rudnou. Struha v zimě zamrzala celá a my jsme po ní bruslili až do Polanky. To bylo fakt neskutečné.

Měla jsem dědu rybáře, který mě brával na ryby. Pomáhala jsem mu sbírat larvy chroustů, kterým jsme říkali živáci, a když jsem mu jich přinesla 10 nebo 15, dostala jsem od něj peníze na limču. S dědou jsme chodili dozadu do Dubí, k Bečkárně, tam bylo slepé rameno Odry a chytaly se tam ryby. Cestou zpátky, ještě tam stála naproti mlýnu hospoda „U Stalina“, si dal děda pivo, já limču a velikánské preclíky.

Taky jsme hrávali na schovku, na raubry, na té škváře vybíjenou nebo vyvolávku. To děti už vůbec neví, co to je. V zimě jsme chodili sáňkovat na kopec nahoru na Sokolku, tak se tomu vždycky říkalo. Svinov měl nádhernou sokolovnu, ale celá vyhořela. Chodili jsme do ní cvičit a pak tam, kde teď stojí svinovský úřad, bylo velké DTJ hřiště. Taky se tady rozjela česká házená, která je tu doteď. A je to opravdu družstvo s mezinárodními výsledky. Taky jsem chodila 9 roků do hudebky hrát na klavír. Ta se nacházela v místech, když se zahne od kostela směrem na Porubu. Byl tam malý domeček, tehdy ještě malá hudebka. Později jsem ještě chodila do Poruby tam, kde je dnes velká poliklinika na Opavské. V prvním ročníku jsem měla paní Lianu Mikeskovou, krásnou blondátou paní učitelku.

Ve Svinově bylo kino Hvězda, v sokolovně byl takový malý sál. Jako bi-letářka tam pracovala paní Planková a paní Matoušková a maminka našeho spolužáka byla šéfka. Chodili jsme tam dost často, vstupenky byly za korunu.

Od dětství mám blízko ke sportu. Na chvíli jsem zkoušela basket, ale neslučovalo se to s tím mým Brnem. Hodně jsem lpěla na domově a na rodině a nevěděla jsem, jak to bude pokračovat, protože jedna spolužačka v ročníku hrála volejbal a nebyla vůbec doma. Já jsem v Brně chodila na hokej a fandila Vítkovicím, a když daly gól, tak jsem řvala. V tu chvíli jsem měla kelímek piva za krkem. Dneska by to bylo možná ještě horší.

Tatka mě vzal v svých deseti letech na fotbal. Už si to úplně nepamatuju, ale nechodili jsme pravidelně. Nejvíc jsem začala chodit v těch patnácti letech, když jsem se dostala na gympl a měli jsme „partiju“, všichni jsme fandili. O dva roky výš s Renatou Huserovou randil Rost'a Sionko a my jsme se na Rostíka chodili dívat. To byla éra v roce 1976, když vyhráli první titul. To bylo fakt úžasné.

Když jsem maturovala, hráli tady finále mistrovství Evropy hráči do 21 let. V brance tehdy chytal Dušan Keketi a to byl můj idol. A já jsem napsala takovou dlouhatánskou básničku, už si ji ale nepamatuju, jen první verše „*Milý pane Keketi, v bráně vás uvidětí, to je potom celý den jako jeden krásný sen*“. Tehdy jsem se svěřila svému kamarádovi, brankáři Tomáši Bernardymu, a ten

mi dal Keketiho mailovku, ať mu napíšu, že bude rád. Ani neodepsal. Pak jsem to celé vykládala Dušanu Vrťovi, taky skvělému fotbalistovi, který mi Keketiho rovnou vytočil v telefonu. Z počátku jsem koktala, nevěděla jsem, co říct, pak jsem se rozkecala. Dnes si píšeme k svátku i k narozeninám, na Vánoce mi poslal s věnováním svoji vydanou knihu.

Vysokoškolská studia mě odvála na chvilku do Brna, i když původně jsem chtěla jít studovat češtinu a ruštinu do Olomouce, ale bohužel můj děda byl kominík, v té době měl živnost, firmu a tři učně. Mého otce vyhodili ze zemědělků v roce 1948 a já jsem měla celý život zkažený. Tehdy to tak bylo. I když jsi měla horší známky, ale byla jsi kádrově dobrá, tak ses dostala na školu. Mým celoživotním koníčkem bylo sbírat kameny, trošičku se v tom hrabat, a taky knížky, a proto jsem zkoušela geologii, ale nechtěla jsem na Báňskou na technickou geologii. Dostala jsem se tedy do Brna, kde jsem strávila 5 let. Prožila jsem tam úžasné chvílky, ale nikdy bych tam nemohla zůstat natrvalo. I když jsem tam měla frajera, nechala jsem ho, protože se se mnou nechťel vrátit do Ostravy a já chtěla zpátky za každou cenu. Asi proto, že se mi v Ostravě lidi zdáli takoví normálnější, upřímnější. I když je teď zase jiná doba, musím říct, že za těch pětadvaceti let, co jsem byla v muzeu, tak jsem se nesetkala s něčím takovým, jako je závist, zášť nebo nějaká namyšlenost. Vždycky mi přišlo, že s lidmi kolem sebe tvoříme jednu rodinu. Možná že je to i tím, že tady ty šachty lákaly odevšad, byli tady Poláci, Slováci, prostě kde-kdo a museli se spolu domluvit.

Vraťme se zpátky do Svinova. Svinov, to byla samostatná jednotka. Pamatuju si prvomájové průvody, chodili jsme tady od JZD kolem školy až na nádraží. Každý rok na podzim byly obrovské lampionové průvody. To se mi taky líbilo. Vždycky jsem přišla domů celá od vosku, protože jsme dělali blbiny. Svinov si žil svým životem. Fotbalové hřiště nemá žádné velké zázemí. Doteď se hraje nějaký okresní přebor a vím, že tam začínala Lokomotiva Svinov v ragby. Já mám ráda ragby, protože můj otec ho hrál na vojně, dodnes se v televizi ráda podívám. Tam jsem se asi poprvé setkala s Jarkem Nohavicou, který hrál ragby za dorost, ve Svinově měl také nějakou rodinu.

Každá ostravská část má svá specifická pojmenování, místní názvy. Ve Svinově se dnes chodí do chráněné Rezavky, ale my jsme vždycky chodili do Dubí. Za lihovarem je lesík až k Odře a tomu se říkalo Kulí, chodily jsme tu na petrklíče. No a ta Bečkárna. Tam se fakt dělaly bečky a my jsme si jednu koupili a každý rok jsme doma s tatkou šlapali ve sklepě zelí. Když mi byly čtyři a půl roku, tak si mě vzal tatka na záda jako ranec, aby měl větší váhu, a já jsem se dívala, jak šlape.

Kromě specifických místních názvů existuje i pár specifických slov, která se zde používala a nezaznamenala jsem je nikde jinde. Jak dělal slovník Ost-

ravak Ostravski, tak jsem mu první díl hned zkritizovala, protože tam napsal „*Kupil sem sy fajnu košulu*“. Nikdy by se to takto neřeklo. „*Kupil sem se košulu, šel sem do masařa*.“ Ale s čím jsem se v tom slovníku nesetkala, byla „*bělka*“. Víte, co je to bělka? Houska. My jsme vždycky měli na snídani bílé kafe a bělku. Později s máslem.

S řečí jsem měla spíše problém v Brance, kde bydlela teta Mařa. Mluvalo se tam německo-česko-polsky. Já jsem si třeba polila zástěru a ona mi říkala „*Vyzleč se ten klajdeček, já ti ho vypresuju a hned ho budeš mít fajny*.“ A já jsem jí nerozuměla. „*Vypresovat klajdeček*“, to si pamatuju dotedka.

Každá čtvrť má také své postavičky, které jsou s ní spjatý. Takových mám ve vzpomínkách samozřejmě víc, ale na koho bych chtěla vzpomenout, je třeba starý pan učitel Vilém Klos, jeho syn hrál v Bukanyrech. Ten pan učitel, to byla persona, nejhodnější učitel, kterého jsem zažila. Teď jsme měli sraz po pětapadesáti letech a hrozně jsme na něho vzpomínali. Taky pan Kameníček, velký myslivec, který vždycky hřměl: „*Děcka, dívejte se, co tu roste kaštanů. Jestli nepřinesete každý pytel, tak si mě nepřejte*.“ Tak jsme chodili a sbírali žaludy a kaštany a on chodil v tom zeleném „*ralaláčku*“ s flintou na rameni.

Svinov se samozřejmě během mého života hodně změnil. Pamatuji si, jak se u nás v „*akci Z*“ stavěly potraviny a kulturák. Chodila jsem tam pomáhat. My jsme tady měli Důl Šverma a oni potřebovali fakt „*repre*“ kulturák, a tak si vzali budování pod patronát.

Vdávala jsem se v Porubě na úřadě, ale svatební hostinu jsem měla v kulturáku. Mohli jsme si jej pronajmout. To bylo sice fajn, že kulturák byl, ale obec to neutáhla. Oni pak z půlky udělali hospodu. Je teď zavřená, je tu nějaké komunitní nebo vzdělávací centrum a druhá půlka je obecní úřad.

Začala se stavět Rudná, pak dálnice a docela mě mrzí, že kvůli stavbě zmizel mlýn, protože to byla fakt ikona. Komín, na který každý rok litali čápi a vyváděli mladé, kolem mokřadů byl rybník, kterému jsme říkali Materák, ale na mapě byl jako Dymáč, už není. Tomu místu jsme říkali „*pidlo*“. Nevím proč, prostě stavidlo, pidlo. Chodívali jsme se tam koupat, protože jinde se do toho rybníku nedalo vlézt, a když si náhodou chtěl člověk odpočinout, tak se zanořil po kolena do bahna. Při vylézání jsme museli ze sebe strhávat pijavice. A pak byl ještě jeden rybník, kam se chodilo koupat, a ten spravoval porybný Šablatura. Tomu se říkalo Šablaturák. Teď se jmenuje „*Rojek*“. A to bylo fajn, když zamrzla ta strouha. Pak jsme až na ten Šablaturák dojeli, hráli hokej a zase jsme se na bruslích vrátili zpátky.

Dominantou je také svinovský kostel. Moje babička vzpomínala, jak pan kardinál Tomášek sloužil ve svinovském kostele svoji úplně první mši a hrozně držel nad Svinovem ochrannou ruku. My jsme byli taková rodina, že můj děda i babička byli oba dva v KSČ. Babička říkala: „*Já Pánaboha ani stranu*

nezradím.“ A chodila do kostela. Děda potom ze strany vystoupil, ale babičce už to asi nestálo za to. Já i sestra jsme pokřtěné na „tajňačku“ ve vítkovickém kostele, protože naši se nějak s panem farářem znali. Závíděla jsem děčkám, co chodily do náboženství a dostávaly svaté obrázky. Oni si je o přestávkách vykreslovali a my jsme neměli co vybarvovat.

Svinov je v mých očích klidná a myslím si, že i bezpečná část Ostravy. Když byly prázdniny, lítali jsme venku do noci. Když se začala stavět Rudná, bylo mi už nějakých šestnáct, sedmnáct let.

Loni jsem dostala pod stromeček od své dcery knížku *Kletba* podle Justiny od Lydie Romanské. Autorka je svinovská rodačka a já jsem zjistila, že ten příběh je ságou rodiny mé spolužačky Hanky Režné. A že jsem vlastně znala i tu původní paní, která přišla z Janové, i tu nevlastní sestru Hany, i rodiče. Všechno se mi to vybavilo, protože Lydie Romanská pozměnila jen jména té rodiny a ostatní ponechala. Myslím si, že je to moc pěkně napsaná knížka.

Výhodou bydlení tady bylo a vlastně pořád je, že všude dojdete pěšky. Naši mě pouštěli samotnou už od první třídy, protože tady je taková malá ulička Bratří Sedláčků. Teď je trošku rušnější, ale dříve to tak nebylo. Pak jsem chodívala uličkou, která je dnes vyasfaltovaná, ale tehdy to byla jen blátivá stezka, které se říkalo Králka, a my jsme šli po ní buď vlevo do první školy, nebo vpravo přes mostek do školy druhé. Vzpomínám si ještě na obrovské papírnictví naproti druhé škole, my jsme tomu říkali „narpa“. Prodávali tu manželé Knopovi a já kupovala všechno, od tužky přes sešity až po lepicí pásku. A vedle byla cukrárna, kde za 2,50 měli výborné větrníky. Ne jako ty dnešní, do kterých přidávají ztužovače, aby déle vydržely. Šetřila jsem celý měsíc, a když už se blížilo třicátého, tak jsem si, celá natěšená, šla jeden větrník koupit.

Ve vztahu k rodnému domu mám ještě jeden úkol nebo spíše takovou představu, co bych chtěla naplnit. Pradědeček a prababička pocházeli z Vřesiny. Vřesinský sedlák Bárta měl čtyři holky, ve Vřesině už nebylo co koupit, a tak na radu kamaráda pořídil všem holkám pozemky ve Svinově. Tím pádem se založil svinovský rod Bártů. Já bych chtěla, než tady z toho svého pozemku odejdu, ještě všechny ty žijící potomky pozvat na zahradu. Dáme si kafe se zákuskem a všichni mi řeknou, kdo je kdo. Já si jenom pamatuju, že jedna tětka byla Žofia, další tětka se jmenovala Mařa, potom byla tětka Tonka a tětka Francka, moje babička. To jsou čtyři baby a další dvě generace, ale myslím si, že se nás sejde ještě dost.

*Jiřina Kábrtová, svinovská patriotka
a bývalá ředitelka Ostravského muzea.*

Lenka Kocierzová

Kudy z Moravské Ostravy do Místku a na hukvaldské panství? Co vypráví stará Místecká.

I cesty mají své příběhy, skrývají tisíce lidských stop a osudů, dovedou tě k tomu tvému. Jen na tobě je, kterou si vybereš a po které půjdeš, vždy na jejím konci je NĚCO... Dvě slavné ženy, dva slavní muži, dvě „myší díry“, dva starobince, tři školy, tři kulturní stánky, pět hospod i dva hřbitovy naplňují cestu, která již téměř zmizela. Ráda bych vás po ní provedla nejen starou historií, ale hlavně polovinou minulého století, kdy se moje stopy mísily s jinými a v obrazech zanechaly vzpomínky.

Za krásného počasí je od Vítkovického zámku vidět Beskydy s Lysou horou. S věncem hor Ostravu spojuje nejen řeka Ostravice, ale i cesta, která sledovala na mírném návrší tok řeky. Ano, ta, kterou si pamatují, byla opravdu jen pár metrů výše než hladina řeky. Původně část Jantarové stezky vedla směrem od Vítkovské či Hrabovské brány kolem vodních náhonů, občas se přiblížila ke korytu řeky Ostravice. Chodily po ní do školy děti z Vítkovic před dvěma staletími, než byly v 19. století postaveny ve Vítkovicích první školy. Přibližnou trasu lze projít po dnes nazvané „Jantarové“, od nádraží Ostrava střed do Dolní oblasti. Původně vedla za dolem Hlubina, pokračovala někde v místě huti a zvedala se pár metrů nad struhu v místě vítkovických chladičů, kde je dnes kruhový objezd směrem k náměstí Jiřího z Poděbrad. Na ni v třicátých letech navazovala ulice dnes Výstavní, která vedla z Mariánských Hor, kde byla v roce 1923 velkolepá světová výstava, odtud název ulice, který byl přenesen v nedávných letech i na starou ulici Místeckou, která se tím ztratila i z paměti lidí. Odtud už pokračovala jako Místecká či Republikánská. Těžko se dohledávají na starých mapách místa přejmenování...

Proto pár vzpomínek:

Projdeme se tedy po Místecké ulici (Republikánské, Misteker Strasse) od hranice s Moravskou Ostravou, dnes Revoluční, od bývalého Dolu Hlubina až k hranicím s Hrabůvkou.

Vstupujeme do království továrních budov, vlevo oheň z komínů a stará elektrárna, zbouraná před koncem minulého století, za ní různými tóny zvonicí vysoké pece a vrátnice do areálu vysokých pecí. Prach, zvláštní vůně, popílek, který se odráží od oken roury vpravo. Za ní půvabné staré ředi-

telství, před kterým byla sýpka a k ní přiléhala kaple sv. Floriána z roku 1856. Nepamatuji už kus struhy v těchto místech, kde napájeli železárenské koně, jen rozcestí nahoru k dalšímu ředitelství, k Mírovému náměstí a Novým Vítkovicím. Místecká vedla podél závodu do „myši díry“, kde podjížděla závodní trať ze Svinova do Kunčiček.

Vpravo nádherná elektrárna se svým uff, uff, uff, jak dýchá, vlevo strojírna s hodinami a krásným secesním mřížovým sklepních okének. A protože neda-leko továren i šachet se dařilo hospodám, nescházela ani zde, před podjez-dem, směr náměstí Jiřího z Poděbrad, ze kterého rozvážely autobusy téměř čtyřicet tisíc železárenských zaměstnanců do širokého okolí, do Beskyd, na Opavsko, Vítkovsko, na Hlučínsko i Těšínsko. Nikdy jsem do této hospody ne-nakoukla, bála jsem se opilců a pivo mi nikdy nevonělo.

Za podjezdem už bylo slyšet šumění „vodopádů“ v chladicích věžích staré elektrárny. Spěchám k nim, v horku natahuji ruce, na které dopadají chladné kapičky. Ohřátá voda z věží lákávala kluky, kteří se sem chodili koupat „na teplu“, která odtékala dřevěným korýtkem. Na mostku nad strouhou, bývalým mlýnským náhonem, se podívám na rákosí a na cestu zvanou „Na Valku“. Ta vedla proti toku struhy vlevo až k jezu na Ostravici nedaleko hranic s Hra-bůvkou. Stálo tady i pár obytných domů, zjistila jsem, že se tady narodila Jož-ka Jabůrková, novinářka, umučená za 2. světové války. A tady vlastně ještě stály zbytky původní vesničky Vítkovice, která se rozkládala mezi náhonem a Místeckou ulicí. Po pravé straně Místecké směrem k Zábřehu bývala pole místních sedláků. Na nich později vznikly Nové Vítkovice.

Voda z chladičů při větru stříkala až na domečky malé zapomenuté ko-lonie asi čtyř jednopatrových domků, které u silnice stály. Naproti nim bylo několik obytných domů zdobených štukami, pár jednopatrových. V jednom z nich, ve kterém byla i hospoda U Adlera, později zvaná U Lachmana, cvi-čili od roku 1895 vítkovičtí Sokoli. Byl u něj i krásný dvorek s posezením pod kaštany, ruské kuželky a sál s pódium pro divadelní představení a bály, protože každá vítkovická hospoda měla sál pro kulturu, a že jich ve Vítkovicích bylo!

To už jdeme do mírného kopečka, vpravo elektrárna a benzínová pum-pa, vlevo krásný secesní soukromý dům Kubínkových s obchodními prostori. Tady byla trafika, mlékárna a obchod s potravinami Budoucnost. Za ním políčka pro obyvatele starého gruntu u struhy, kteří přišli za prací z vesnic a hrouda hlíny jim scházela. Zde ještě do sedmdesátých let stál jeden z těch posledních. Čtvercového půdorysu, uvnitř dvůr s říčními valouny pro po-vozy, které sem velkými vraty kdysi vjížděly. Za gruntem opět malá políčka a zahrádky, které vedly ke struze s vodou na zalévání. Součástí gruntu byly i chlívky, kurníky, hospodářské budovy na seno i na uhlí. Krásná průmyslová secese, se štíty, zdobené cihlami. Jen vůně zvířat už zde v šedesátých letech

scházela, končil chov větších hospodářských zvířat ve městě. Holubník s poštovními holuby zůstal, kokrhání kohoutů a kvokání slepic se mísilo se zvuky železáren, kde tloukli do kokil, železa a rozléhalo se to po městě. Za gruntem byl dřevěný mostek přes struhu, to byl ráj nás, dětí. Tolik dobrodružství nás tady potkalo v létě i v zimě! Někomu se i podařilo dojet až k němu na sáňkách, když se na Místecké na návrší dobře odrazil! Tady byl jediný kopeček Vítkovic, scházely se sem děti až od Kaira. Malý, ale byl. Naproti stálo pár soukromých secesních domů, provozovali zde klempířství a bydlel tam poslední vítkovický taxikář. A na rohu, jak jinak, hospoda! Přes ulici tři nájemní soukromé domy, poslední je historicky poznamenán založením Klubu velocipedistů v roce 1897.

Vracím se na křižovatku nad grunt, kde vedle našeho sáňkovacího kopečku stál domek zahradníka, který se staral o zahradu jednoho ze slavných vítkovických domů, domu, jehož autorem byl pravděpodobně Hans Ulrich. Bydlel tu jeden z ředitelů železáren, jednu dobu také starosta Vítkovic, Albert Andreé. Dnes režné zdivo skrývá žlutá zateplená fasáda, leží mimo památkovou zónu, památkáři neměli nad rekonstrukcí moc. Jeho podoba už je jen v mé paměti a na pár fotkách, moudře udělaných ještě před zateplením.

Krásná jednopatrová ředitelská vila Andreé, od které vedla dokonce podle map do železáren Andreého alej, po níž mohl pan ředitel ve stínu docházet do práce, je plná historie a vzpomínek. V této vile jsem v poválečné době prožívala dětství. Překrásná zahrada, okrasná i zeleninová, je popsána a nakreslena v jedné studentské práci, to je na delší vyprávění. Lucerna nad brankou už dávno zmizela, kovový plot, přední i zadní zahrada také, jen pár kaštanů zachycuje poslední zrnka vítkovického prachu.

Nerostou václavky pod stromy, nekvetou šeríky a rododendrony, ani hruška máslovka ve vedlejší zahradě krásné vily Dr. Chvostka už nerodí. Tato momentálně zelená vila je dodnes krásná původní secesní fasádou, stará se o ni moudrá firma. Přízemní domky za ní už také nejsou, ani hřiště a kuželárna na pozemcích Sokolů u Českého domu. Krásné novorenesanční sídlo Sokolů od autora Bohumila Židlického vzpomíná na sokolskou minulost jak sportovní, kulturní a hlavně českou, spojenou s folklorem a láskou k vlasti. Je na něm pamětní deska a také uvnitř mezi secesními prvky je pamětní deska na Sokoly umučené v 2. světové válce od sochaře Vávry a nápis 1999. Datum, kdy byla budova postavena.

Bohužel, velký secesní sál, který slyšel zpívat Emu Destinovou, slova herce Otomara Korbelaře i zápasy Frištenského, byl zbourán stejně jako secesní tělocvična a na jeho místě projíždí tramvaje. Kultura a sport však zde stále žijí a zní i zpěvem. Sokol Vítkovice navazuje na bývalou slávu v čele s rodinou Buroňových. Naproti Českému domu stojí dům s historií rodiny Klegovy.

Odtud chodil skladatel Miroslav Klega se svými houslemi cvičit na nedalekou haldu za struhou a své filmové sny tu snil režisér Ludvík Klega.

Místecká ulice byla velmi rušná, také na ní bylo mnoho obchůdků. Naproti Českého domu prodejna jízdních kol, hodinářství, potraviny, vedle řeznictví, klempířství, povoznictví. V jedné ze soukromých budov byla i česká škola. Nedaleko byla v roce 1910 postavena škola německá. Dnes zde sídlí dopravní inspektorát. Škola byla postavena ve firemním duchu železáren, cihly, omítka, železo, po roce 1918 už to byla škola česká. Za ní směrem ke strouze stála úžasná tělocvična, vedle malá budova polské školy, do které chodil operní zpěvák Beno Blachut. Do školy chodily vítkovické děti z okolí a z kolonií, mnoho jich procházelo Sadem Jožky Jabůrkové, na který byl před sto lety přeměněn druhý vítkovický hřbitov. Pamětníci pamatují malou zoologickou zahradu a v budovách školiček pro prvňáčky dnes trénují děti na lezeckých stěnách.

Jednou z nejkrásnějších vítkovických budov postavených už za Velké Ostravy je budova průmyslové školy na rohu Zengrovy a dnes Výstavní ulice. Inspirovaná stavbami Gočárovými, postavena staviteli Kolářem a Rubým, kteří stavěli ostravskou radnici, propojena podzemní chodbou s dílnami u parku a ředitelským bytem naproti.

Jedna zajímavá událost se stala naproti průmyslovce, kde byly přízemní soukromé domky. Shora, ze Zengrovy ulice, kde se mi jen potvrzuje, že Vítkovice jsou „na kopečku“, neubrzdl řidič nákladáku V3S a vjel rovnou do ložnice jednoho domečku! Naštěstí se nikomu nic nestalo, obyvatelé už byli v práci, do které se chodilo na šestou hodinu, a my, zvědavé děti, jsme se chodily do té ložnice dívat. Svolávali jsme se bez mobilů, ústní pošta byla velmi rychlá. Podél domečků jsme se blížili k významné budově, vítkovické rychtě. Je nejstarším dokladovaným místem Vítkovic. Byla už od 14. století sídlem rychtářů, kteří měli dokonce právo vařit pivo a, samozřejmě, mít hospodu. Stavovaly se tu koňské povozy i kočáry z Hukvald a od olomouckých biskupů po dlouhé cesty. Za rychtou tekla strouha a v minulosti se k ní blížilo i koryto řeky Ostravice, nedaleko byl i brod. Podle starých zpráv přes něj chodili kunčičtí krást vítkovickým husy a slepice. To už jsem nezažila, ale do Kunčiček jsme chodili pěšky do zoologické zahrady po Rudné ulici, kolem haldy a rudiště, přes most císaře Josefa. A čím byla rychta, dnes „zrychtovaná“ na zahradnické centrum, ještě významná? Po dlouhých letech jsme objevili, že se tady narodila Ilse Weber, pozdější slavná židovská spisovatelka a hudebnice, umučená v Osvětimi. Také se zde hrávalo divadlo, na dvou pódíích, jedno pro děti, druhé pro dospělé.

Naproti rychty, pozdějšího Kulturního domu Jeremenko, stály dvě nádherné vily a za nimi byl další malý grunt. V jedné vile, secesní, bydlel vítkovický radní Staněk s rodinou a ve druhé, z režného zdiva, ředitel šachty Luis,

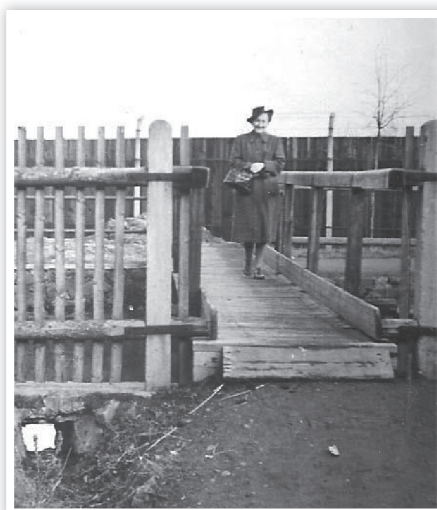
později Jeremenko. Mezi nimi Kančuťtí, jejich dcera se stala slavnou ostravskou malířkou a vnuk, Evžen Tošenovský, primátorem Ostravy a europoslancem. Do práce to měl ředitel kousínek, šachta byla na pravé straně Místecké ulice kousek dál. Byl a je to nádherný komplex šachetních budov, dodnes obdivovaný, jen nepřístupný, je v soukromých rukou. Naproti šachty se krčily malé domky a před branou stála zvonička. Opět ji navrhl stavitel Bohumil Židlický, byla krásná, kamenná, s dřevěnou věžičkou a zvonem, který svolával havíře ráno na šichtu a také oznamoval příchod noci nebo i neštěstí. Kolem šachetních budov se procházelo pod jedoucimi vozíčky s uhlím a pod tratí, zvanou „myší díra“. Ze šachty se vyvážela hlušina na haldu, která se vršila za struhou. A už jsme byli v Luisině a Barbořině kolonii s havířským starobincem a směrem ke slepým ramenům Ostravice, kde vybudovali závodní starobinec i železářny. Někde jsem se dočetla, že v nich jejich důchodci nemuseli platit nájem. Za domečky Luisovy a Panelové kolonie vedla ulice Dušní mezi cypřiši rovnou na nový vítkovický hřbitov. Ten byl založen v roce 1914 a na něj přemísťeny kříže i hroby ze Sadu Jožky Jabůrkové. Známa hospoda U Žáčka, za ní pokračovala Místecká ulice už jako ulice v Hrabůvce. To už je jiné teritorium, ale i do nedaleké budovy staré obecné školy jsem po nuceném opuštění Vítkovic v roce 1963 chodila. To už je na další příběh...

Loučím se s cestou mého dětství, o které se zpívá i v jedné ze známých ostravských písní Děvčátko z Ostravy:

*„Vzal jsem si do hlavy děvčátko z Ostravy,
děvče prosté jako květ, s tou si budu rozumět.
Denně jí chodím vstříc cestou do Vítkovic,
má mě ráda, tolik ráda a já ji ještě víc!“*

Dětství pod vysokými pecemi, 60. léta 20. století.

Mostek přes „struhu“, 40. léta 20. století.

Čekáme na tátu, Andrého vila ve Vítkovicích.

Ilse Weber, židovská spisovatelka a hudebnice.

Budova průmyslové školy ve Vítkovicích.

Sylvie Košnovská

Jak jsem se přistěhovala do Ostravy

Do Ostravy jsem se přistěhovala v roce 1955, ale poprvé jsem do města přijela o rok dříve, když jsem si musela na odboru zdravotnictví Krajského národního výboru vyřídit zaměstnání. Pocházím ze Znojma, jsem ročník 1936 a tehdy nebylo možné si vybrat místo, kde by člověk chtěl pracovat, ale dávaly se tzv. umístěnky. Byla mi doporučena TBC léčebna v Jablunkově. Tam jsem poznala svého budoucího manžela, který byl z Ostravy. Naše známost trvá 56 let a oficiální manželství 54 let. To je hlavní důvod, proč jsem v Ostravě.

Zpočátku se mi Ostrava nelíbila vůbec, v zamilovanosti jsem si jí ani moc nevšímal, ale když se nám narodil syn, měli jsme zde oba zaměstnání, bylo jasné, že v Ostravě zůstanu. Nebylo to pro mne ale snadné si zvykat. Bylo zde hodně smogu, stále mi nějaká cizí tělíska padala do očí a já brzy znala všechna oční oddělení Ostravy. Ale brzy jsem zjistila, že povídání o tom, jací „barabové“ se zde nacházejí, se nezakládá na pravdě.

Ale pravou Ostravu, ve které nyní žiji, jsem vlastně poznala až po revoluci 1989. Začalo se vylepšovat zdejší klima, opravovaly se domy a já zjistila, že je i na co se dívat. Přibýlo zeleně, různá dětská hřiště, rekonstruovala se i kina, divadla, ostravský hrad atd. Myslím si, že Evropské hlavní město kultury 2015 měla rozhodně získat Ostrava.

Mám zde manžela, syna s rodinou, vnoučata a nikdy bych z Ostravy neodešla. Ale srovnávat Ostravu s krásným královským městem Znojmem není vůbec možné. Znojmo však nemělo a nemá těžký průmysl, hlavně je to město vinařského a zemědělského podnikání. I když proslulé znojemské okurky se dnes produkují jinde. Na krásu Znojma se dnes mohu jezdit dívat alespoň jednou ročně. Krásná místa v Ostravě obdivuji každý den a nemám už v očích žádné saze. V Ostravě dnes bydlíme v Zábřehu, v pěkném prostředí u Bělského lesa, blízko tenisových kurtů a zdejšího koupaliště. Při pohledu z okna ani žádné komíny není vidět. Když však jdeme na vycházku po okraji sídliště, komíny vypouštějí někdy i barevné kouře!

Máme chalupu v Melči, je to obec v blízkosti Opavy a Vítkova, a tam bývá situace kolikrát mnohem horší. V létě je zde pěkně, ale na jaře a na podzim, kdy se musí přitopit, je plno kouře. Plyn je sice v obci zaveden již několik let, ale lidé ho moc nevyužívají, protože topení jim pak vyjde draho. Obec zavedla plyn vždy k jednotlivým domům, respektive zahrádkám u domů. Kdo chtěl, mohl si pak na vlastní náklady zavést plyn až do domu. Ale i ti občané, kteří jej mají zavedený, ho využívají hlavně k vaření, k topení již méně, anebo jen na

přitopení, když velká zima ještě nedorazila. Při odjezdu z chalupy do Ostravy a při vjezdu za kopec nad Velkou Polomí se ocitá Ostrava pořád ve velkém smogu. Tento pohled příjemný není.

Nemám ráda ani jiné pachy. Kdysi mi vadil závod Rütgers vedle nemocnice v Ostravě Zábřehu, kde jsem pracovala a v těhotenství ho nesnášela, protože jsem měla neustále nutkání na zvracení. Nyní mi ho připomíná zápach z Paskova, který je někdy tak nepříjemný, že mě vzbudí i v noci.

A také se ptám, kam jsme dospěli, když nám meteorologové při zvýšené koncentraci polévatého prachu doporučují nechodit na vycházky, ba ani otevírat okna? Myslím si, že se sice v Ostravě ovzduší proti roku, kdy jsem do města přišla, výrazně zlepšilo, ale i tak je to pořád málo. Nestačí jen jednání s Arcelor Mittal. Práší se také z neuklizených cest a chodníků, zvláště teď, když není sníh, ale posypy z dřívějšíka zůstaly. Práší a kouří auta, hlavně starší nákladáky a kamiony, kouří nezodpovědní domkaři spalováním všeho, co hoří. Je to problém nás všech a je to o ohleduplnosti. Městské úřady, ty by měly více dbát na čištění cest a chodníků a dopravci by měli svůj vozový park udržovat v dobrém technickém stavu. Nemůžeme přece jen poručit přírodě, aby inverze přesunula mimo náš kraj nebo je vůbec nepřinášela.¹

¹ Text vzpomínky vychází z autorčina deníku. Napsáno v roce 2010.

Na stadionu po fotbalovém utkání ČSR–Rakousko 2:0 v roce 1957. Diváci a mezi nimi autorka s manželem a kočárkem, odcházejí směrem k zadnímu východu ze stadionu u „šranků“ na ulici Zengrova.

Miroslav Košnovský

Jak se ze mě stal občan Vítkovic a život na Chodské ulici

Po celou válku a několik měsíců po ní jsme bydleli u Varhaníčků v Zábřehu-Družství. Asi v červnu 1946 nám tehdejší národní výbor přidělil byt v činžovním domě v ulici Bratrské č. 2, který byl součástí náměstí, dnes Generála Svobody. Byt byl dvoupokojový s malým tzv. kabinetem s oknem do zahrady za domem. Byl přidělen mně jako studentovi gymnázia. Asi půl roku s námi bydleli v jednom pokoji dva ruští důstojníci, oba lékaři. Vedle měšťanské školy byla budova sirotčince, usídlilo se tam velení ruské divize, která osvobozovala Ostravu. Oba důstojníci patřili k tomuto velení. Občas nám donesli nějaké potraviny, konzervy a čokoládu. Koncem roku 1945 se odstěhovali asi zpět do Ruska.

Matka tehdy pracovala jako jeřábnice v rourovně, kde se seznámila se svým budoucím druhým manželem Ottou Menšíkem. Spolu začali uvažovat o využití prázdného krámku podle hesla „lepší špatný obchod než dobrá robot“, měli totiž podnikatelský záměr otevřít si v krámku mlékárnu s prodejnou cukrovinek. To jim ale živnostenský úřad nepovolil, protože se proti tomu postavili dva jiní obchodníci. Na živnostenském úřadě jim doporučili možnost podnikat ve Vítkovicích v Chodské ulici č. 90, v malém domku, kde dříve mlékárna byla. Po válce bývalý majitel už obchod neotevřel, domek opustil. Kromě obchodních prostor byl v domku v 1. patře malý byt. Touha mít vlastní obchod u matky zvítězila, a tak jsme se tam na jaře roku 1946 stěhovali.

Naše začátky na Chodské ulici byly dost krušné, protože jsme se stěhovali z lepšího bydlení do horšího a menšího. Byt v patře neměl kuchyni, záchod byl v přízemí. Vchod do bytu byl ze zadní strany domku a po zatočeném schodišti nahoru na minipředsíňku se zábradlím, aby člověk nespádl do přízemí. Odtud vedly dveře do malého pokojíku s kamny na topení uhlím. Přes něj se šlo dalšími dveřmi do druhého většího pokoje, který ale kamna neměl. Nahoře nebyla ani voda. V přízemí byla větší prodejní místnost s velkou výkladní skříní. Z ní vedly dveře do zadního skladu s velkým umývacím stolem se dvěma dřezy na konve od mléka.

Dále tam byla velká skříňová lednice, ale ne s kompresorem, ale jen prostorem pro uložení skutečného ledu, který se tam vložil a vydržel asi dva až tři dny. Led vozil zvláštní povoz s koňmi z ostravského pivovaru Strassmann, někdy také v menším množství ze sodovkárny Rusek ve Vítkovicích blízko

kolonie Kairo. Po roztopení ledu se musela voda z lednice vypustit, prostor vytřít a připravit pro další dávku. Led byl přivážen v blocích asi 20 × 15 cm v délce až 1 metr. Před vložení do lednice blok povozník a jeho pomocník rozštípli na menší kusy speciálním kladivem. Je jasné, že všude kolem bylo mokro a bylo nutné obchod i sklad vytírat. Když povozník s ledem přijel, tak se mlékárna zavřela, zákazníci museli počkat venku, dokud nebyl udělán pořádek. Kupodivu jim to nevadilo a rádi kibicovali oba nosiče, jak to mají těžké a jestli nechytí rýmu. V zimě, když byly silné mrazy, vozil se přírodní led z rybníků nebo požárních nádrží.

V místnosti skladu byla malá kamna, ale v obchodě ne. V zimě muselo stačit teplo, které se dostalo od těchto kamen přes otevřené dveře do obchodu. V místnosti obchodu byl delší oplechovaný prodejní pult. U stěny za pultem byla vysoká, nahoře prosklená skříň s posunovacími dvířky. Dole byly volné regály bez dvířek a nad nimi, pod prosklenou částí, dřevěný pultový prostor pro přípravu potravin, které bylo nutno krájet, rozvažovat a balit do papírových sáčků. Na podlaze za pultem byl po celé délce dřevěný rošt. Ten se po skončení prodeje odklopil, podlaha zametla, vytřela, rošt umyl mokrým hadrem nebo 1× týdně vydrhnul rýžovým kartáčem horkou vodou s pracím práškem. To byla často moje práce.

Po několika týdnech po přestěhování matka zjistila, že bez kuchyně se nedá vegetovat, a přistoupila s nevlastním otcem k rekonstrukci obchodu a skladu. Rozhodli se sklad zrušit a přestavět ho na kuchyň. Vzali si půjčku, vyhodili starou lednici a zakoupili novou elektrickou skříňovou s kompresorem. Nechali ji postavit na pravé straně obchodu. Velký dvoudílný dřež rovněž přemístili do obchodu a k němu nechali přivést vodovodní potrubí a vybourat ve stěně otvor pro odpad. Do jedné půlky dřezu zakoupili velký smaltovaný hrnec asi na 50 až 60 litrů. Do něho se přelévalo mléko z velkých hliníkových konví obsahu 25 litrů, které každé ráno přiváželo nákladní auto z ostravské centrální mlékárny v Přívoze. Byla to fuška natahat takový náklad dovnitř do obchodu ještě před otevírací dobou, která byla od pěti hodin ráno. Dále do obchodu pořídili moderní ručičkovou váhu, proutěný velký koš na pečivo a novou vysokou třídílnou prosklenou skříň s regály a šuplíky na různé potraviny. Pro pohodlí zákazníků, hlavně starších, zakoupili odkládací stůl a tři židle. Do výkladní skříně matka získala od dodavatelů plakáty a krásné barevné atrapy některých potravinových výrobků.

Do nové kuchyně bylo instalováno umyvadlo, kuchyňská kamna s troubou, kredenc, mycí stůl s vytahovacími dvěma dřezy na mytí nádobí, botník, věšáková stěna, tři židle, „štokrdle“ a nad umyvadlo malé zrcadlo, to aby zákazníci viděli vždy učesanou a usměvavou prodavačku.

Nevím, odkud matka čerpala své znalosti o správném obchodování, snad

od mého otce, než zemřel, před otevřením neponechala nic náhodě. Kuponu mlékárna fungovala dobře ihned od počátku. Do všech domů, domků a vilek na Chodské ulici, Sirotčí, spodní části Zengrový ulice od závor až k Píkovci, Ocelářské a Moskevské a domků v obou havířských koloniích zanesla ručně psané lístečky s upozorněním na otevření nové prodejny mléka, s datem otevření, prodejní dobou a nabídkou sortimentu. Lístky vymyslel nevlastní otec Otto Menšík, který měl krásný rukopis a psal je na formátu A4 vždy přes kopírák se dvěma kopiemi. Na jednom archu bylo deset oznámení. Po napsání jsme je doma nastříhali a já se sestrou jsme je roznášeli. Matka vyžadovala, ať maximum předáváme do vlastních rukou budoucích zákazníků a zákazníků a vždy vyřídíme slušné pozdravení. Problémy jsme měli v okolí Zengrový ulice, neboť na rohu Okružní a Zengrový u závor sídlila konkurence. V malé zděné budce s prosklenou vstupní místností prodávala mléko, mléčné výrobky a pečivo paní Naglikova. Když pak zjistila, že bude mít konkurenci a její mlékárna již fungovala, vyvěsila u sebe plakát, že každý, kdo u ní nepřestane nakupovat, obdrží měsíční slevu na mléko. Nevím už, jak dlouho sleva platila, ale na přesun nebo úbytek zákazníků to velký vliv nemělo. Klientela se časem stabilizovala a matka se s paní Naglikovou dokonce domluvila i na rozsahu prodeje některého sortimentu a pro případ zavření prodejny pro nemoc nebo dovolenou doporučovaly zákazníkům kupovat u nás nebo u ní.

Větší konkurenci pro obě byla tržnice Vanhala v Sirotčí ulici, která byla prodejnou s širokým sortimentem, tedy nejen potravin. Mléko tam prodávali více jako doplněk a později přešli na mléko v lahvích. Tržnice měla tu výhodu, že mohla jako součást odboru „výživy“ železáren prodávat na úvěr na „gebena“ nebo „na knížku“ všem stálým zaměstnancům Vítkovických železáren. Útrata za nákup se zapisovala do zvláštního sešitku u okénka v tržnici k tomu zvlášť zřízenému. Každý zaměstnanec měl své evidenční číslo a v tržnici zaznamenanou adresu. Byl stanoven i určitý měsíční limit pro útratu, který odpovídal určitému podílu průměrné měsíční mzdy. Platilo se pak najednou vždy za uplynulý měsíc buď hotově u okénka v tržnici, nebo srážkou ze mzdy přes mzdovou účtárnu v zaměstnání. Pokud by měl někdo dluh a zadaný měsíc nezaplatil, nedostal nic koupit, a ještě měl potíže v zaměstnání.

Aby matka vyrovnala handicap mezi tržnicí a naší mlékárnou ve způsobu placení, zavedla tiše pro své dobré zákazníky také prodej „na gebena“. Ale jen na určité kratší období, maximálně týden. A k tomu ještě prodej mimo prodejní dobu „zadem“. Přes zadní vchod do domu tak zavedla „roznáškovou službu do domu“ s konvičkami na mléko. Kdo si dal den předem do mlékárny svou konvičku, ale s víčkem, dovnitř dal papírek se jménem a kolik chce mléka, tak tomu jsme já nebo sestra brzy ráno mezi šestou a sedmou hodinou mléko donesli domů. Platili pak dodatečně. Matka vše pečlivě zapisovala do sešitu dlužníků.

To ještě nebylo vše. Budova „Sirotčince“ sloužila kolem roku 1946 i 1947 jako dělnické ubikace, říkalo se jim Kasárna. Bydleli tam dělníci Vítkovických železáren ve vícelůžkových pokojích bez příslušenství. Každý měl postel, noční stolek a plechovou skříňku s dvířky na kladku. Vše ostatní bylo společné na chodbě. Ubytování dělníci pracovali většinou na směny. Ti po noční směně, kteří se vraceli na ubytovnu, neměli si kde zakoupit teplou snídani a moc se jim vařit nechťelo. Naopak ti, kteří odcházeli brzy ráno na denní šichtu, hlavně zadní vrátnicí do staré ocelárny, což nebylo od mlékárny daleko, neměli se kde nasnídat.

Matka to brzy zjistila jako dobrou obchodní příležitost a začala pro ně vařit v kuchyni kakao nebo mléko. K tomu rohlík a byla snídaně. Chtělo to jen posunout otevírací dobu na půl pátou. Aby nedocházelo ke zdržení s placením, tak zavedla týdenní předplatné, 6 × kakao nebo teplé mléko a 12 × rohlík. Ten stál tehdy, pokud se pamatuji, asi 50 halířů a jednu porci kakaa účtovala za 2 Kč. Komu porce nestačila, tak připlatil. Počet takových strávníků se pohyboval mezi 20 až 25 každé ráno. Byla to taková malá mléčná jídelna, která sice moc nevynášela, ale zase dělala dobrou reklamu spolu s udržením solidní klientely. Pro mě a sestru to však bylo utrpení, když jsme někdy museli vypomáhat, vstávat ve čtyři hodiny ráno a k tomu ještě stíhat roznáškovou službu. Trvalo to však jen do jara 1948, kdy matka musela převést mlékárnu pod družstvo Budoucnost. Takový druh podnikání byl pro socialistické družstevnictví nepřijatelný.

Ještě několik povinností spojených s prodejem jsem v té době, kdy trval ve válečném období zavedený lístkový přidělový systém, měl na starosti. Ke konci každého měsíce se nastříhané lístky na různé druhy potravin musely setřídit, nalepit klišem na zvláštní tuhé papírové archy formátu A4 naležato a odevzdat v centrálním sběrném místě pro Moravskou Ostravu, což byla radnice na Slezské Ostravě. Nalepené archy s potravinovými lístky se dávaly do velkých žlutých papírových obálek podle druhu potravin, na každou se napsalo, co obsahuje, do předtištěných řádek. Obálky se nezalepovaly, protože při odevzdání se obsah kontroloval. Úředníkovi za okénkem na Slezské Ostravě to trvalo tak asi půl hodiny.

Takže jsem vstával asi o půl čtvrté, tramvajemi s přestupem dojel za Sýkorův most, pak šel do kopečka pěšky do fronty obchodníků k příslušnému okénku. Každá městská část měla své okénko. Úřadovat začali v šest hodin ráno, takže jsem tam musel být mezi prvními šesti, abych stihl začátek vyučování na gymnáziu v Ostravě, Matiční ulici v osm hodin. Při kontrole jsem musel mít s sebou razítko mlékárny, protože se musel orazítkovat předávací protokol. Razítko se jménem matky Marie Košnovská a adresou mlékárny jsem tedy nosil v aktovce do školy. Měl jsem vykutálené spolužáky, kteří to

zjistili a razítkem o přestávce orazítkovali titulní strany mých sešitů a též jeden výkres do hodiny kreslení. Když došlo v hodině kreslení k odevzdávání výkresu, domácího úkolu, nevšiml jsem si, že je orazítkovaný nad mým jménem. Profesorovi se můj výtvar při prohlížení jaksi nelíbil, do oka mu vpadlo i razítko, a tak zvolal zvýšeným hlasem: „Marie Košnovská, k tabuli!“ Já jsem se nezvedal, takže zvolal ještě jednou: „Marie! Tak se za tu slátaninu nestyd’ a pojď k tabuli!“ Vypukl smích, který profesor ještě nechápal. Tak jsem se zvedl a se slovy: „Já jsem Marie, výkres je můj,“ a já šel na stupínek k tabuli. To již profesor Jedlička nevydržel, otevřel třídní knihu a zapsal: „Student Košnovský se vydává za nějakou Marii z mlékárny, znehodnotil razítkem výkres, a ještě si dělá legraci z vyučujícího.“ Tak jsem přišel ve kvartě k přezdívkě Marie, která mi zůstala po celou dobu studií.

Stal jsem se tedy potomkem z živnostnické rodiny a začal chápat, co to je tržní hospodářství a konkurenční prostředí. Musel jsem se přizpůsobit trochu zvláštnímu způsobu bydlení, napůl v bytě a napůl v obchodě. Po krátké době jsem si našel nové kamarády ze sousedních domů. Zvykl jsem si na změnu nástupní stanice tramvaje pro jízdu do školy v Ostravě, což byl Pikovec. Sestra Květoslava přešla ze školy v Zábřehu-Družství na školu v Šalounově ulici, později na Místecké za parkem. V okolí získala mnoho kamarádek, až musela matka často zasahovat tvrdší rukou, když ze školy místo domů šla za kamarádkou a přišla až pozdě večer.

Nevlastní bratr Milan se narodil v lednu 1953. Chodil do školy na ulici Šalounova, pak vystudoval vítkovickou strojní průmyslovou školu a po maturitě odešel do Brna studovat na Vojenské akademii Antonína Zápotockého.

A jací sousedé bydleli v okolí mlékárny na Chodské ulici? Vzpomenu alespoň na některé. V čísle 80 bydleli v prvním patře Kozelští, kteří měli tři dcery o hodně starší než já. Dole bydlela stará paní Votavová, která vychovávala svého vnuka Zdeňka, mého kamaráda. Jeho rodiče byli rozvedení, otec se jmenoval Šnita, byl automechanik. Dílnu měl v Mariánských Horách u hřbitova a věnoval se chvíli i závodění na motorkách. Pamatuji si, že byl účastníkem první ploché dráhy motocyklů na vítkovickém stadionu v roce 1946. Závodil ještě v dalších letech na silnici, kde si ho pamatuji ze závodu O černý dým, který se jel na okruhu po Závodní ulici směrem do starého Zábřehu, pak Dolní ulicí a Starobělskou zpět ke stadionu. Start a cíl byl na Dolní ulici pod restaurací Jurečka. Několik let dělal Šnita mechanik slavnému ostravskému závodníkovi Frantovi Bartošovi.

Ve vedlejší vchodě číslo 82 bydlela má spolužačka z gymnázia Blanka Lansfeldová. Líbil se jí tenis, a tak zorganizovala postavení malého tenisového kurtu na dvorku vedle „úřednických domů“. Byla to umetená jemná škvára, dva dřevěné sloupky s nataženým špagátem. Z něho dolů visely hustě ved-

le sebe uvázané staré punčochy, kousky látek nebo pytloviny. Nahrazovalo to síť. Lajny jsme dělali rýhami, do nichž jsme sypali žlutý písek z dětského pískoviště z mateřské školky na Siroťčí ulici. Neměli jsme tenisové rakety, ale používali jsme kuchyňská prkénka s rukojetí, které byly v každé domácnosti. Staré tenisáky jsme vyžebrali od tenistů z kurtů u pavilonu na Lidické ulici, kterým jsme za to sbírali a podávali míčky. Naše turnaje se sice nemohly rovnat Wimbledonu, ale o to urputněji chtěl každý zvítězit. Cenou pro vítěze byl obvykle kus koláče od paní Lansfeldové, která nám při turnaji fandila spolu s panem Neugebauerem, který bydlel ve stejném vchodě.

Dalším vchodem bylo číslo 84. V přízemí bydleli Václavíkoví se synem Láďou. S ním jsme si hráli na automobilové závodníky. V hračkářství jsme si koupili malá hliníková autíčka s malými dřevěnými kolečky, kopiemi závodních aut Maserati a Bugatti. Stavěli jsme si z různých desek, překližek nebo papírových skládacích leporel závodní dráhy se sklonem, nejlépe na schodech uvnitř domu, a soutěžili, či autíčko dál dojede nebo dřív dosáhne určeného cíle. Bohužel, po roce se Václavíkoví přestěhovali někam k Opavě, kde zdědili dům po rodičích.

Ve vchodě číslo 86 bydleli v přízemí Seidlovi, nahoře Sýkorovi se dvěma dcerami. Starší Heřmou a o mnoho mladší Mařenkou. Někdy jsme Mařenku posílali domů, ať přemluví starší sestru, aby přišla za námi na dvůr. Obvykle se vrátila, aby nám dětským hláskem sdělila: „*Hehma nemoze, uči matitumatitu.*“ Měla tehdy asi 3 roky. Toto hlášení jsme jí často připomínali o mnoho let později, když jsme ji chtěli pozlobit. Paní Sýkorová byla nejlepší přítelkyně mé matky. Sedávala často na židli v obchodě a klebetila o všem možném, co se v okolí událo. Když už matka později v mlékárně nepracovala a byla doma s mým mladším nevlastním bráchou, tak zase ona navštěvovala domácnost paní Sýkorové, hlavně v dopoledních hodinách. Klebetila tak, že zapomněla uvařit oběd, a jak mi vyprávěla sestra, narychlo dělala jen brambory s cibulkou a kyškou, kterou cestou domů koupila v mlékárně. V témtěže vchodě nahoře bydleli Kurzovi. Měli syna Pepíka, který se vyučil prodavačem v obchodě s potravinami na Mírové ulici vedle vítkovické nemocnice. Někdy jsme za ním chodili s prosbou, aby nám něco prodal bez lístků bokem, hlavně bonbony. Ty se mohly koupit jen na lístky na cukr. Pepík si později vzal za manželku mou první dětskou lásku Aničku Čepelkovou ze vchodu číslo 88.

A tím jsem se dostal k dalšímu vchodu. Čepelkovi bydleli v přízemí, měli okno z kuchyně na dvůr, kde jsme si nejčastěji hráli. On byl vysoký a pracoval jako strojvůdce parní lokomotivy, která posunovala vagony na železničním seřadišti vítkovické dráhy. Často při posunu zájžděl na slepou kolej vedle škvárového fotbalového hřiště stadionu podél Zengrový ulice. Když se tam hrálo, tak schválně vypouštěl hodně páry a kouře, aby si toho užili i fotbalisté

a diváci. Paní Čepelková byla malá, drobná, ale o to zvědavější, co se na dvorku děje. Okno bylo stále otevřené a ona i při vaření, obvykle s vařečkou a utěrkou v ruce, vykukovala ven. Když jsme něco vyvedli, což jí samozřejmě neušlo, neopomněla to při nejbližší příležitosti, jen tak mimochodem, oznámit našim rodičům. Opakem byl jejich syn Mirek, který byl náš velmi dobrý kamarád. S ním jsme hráli hlavně fotbal a hlavičky. Byl tak dobrý fotbalista, že to dotáhl přes dorost až do mužstva SK Vítkovické železárny ve druhé lize. V přízemí bydleli ještě Kochovi. Pan Koch byl mistrem ve skladu přísad do martinských pecí staré ocelárny. Jedno léto jsem tam absolvoval měsíční brigádu. Připravovali jsme do ocelových koryt různé legující materiály k výrobě oceli. Nebo jsme vykládali z krytých železničních vagonů šamotové tvárnice pro vyzdívky martinských pecí. Vydělal jsem si tam slušné peníze na zakoupení kola Favorit. Nad Kochovými v patře bydleli Navrátilovi. Jejich syn Láďa byl naším dobrým kamarádem. Když byl starší, stal se členem kuželnickového klubu v tehdejší Katolické domě. Dcera Alenka byla kamarádkou mé sestry Květy. Po ukončení studia pracovala jako učitelka mateřské školky v Ostravě-Porubě, kde i bydlela.

Takže jsem popsal blok vchodů vpravo při pohledu z Chodské ulice na mlékárnu. Ta měla číslo 90. Když jsme se z bytu nad mlékárnou přestěhovali do vedlejšího domu vlevo do čísla 92, byl byt v mlékárně určitou dobu prázdný. Pak se tam přestěhovala rodina Hlívova. Byli slovenské národnosti, otec, syn a babička. Mlékárna byla několik let provozována pod družstvem Budoucnost. Prodavačkou tam byla nějaká slečna Jindřiška. Pak se mlékárna zavřela, chvíli z ní byla trafika, pak ji využívala pobočka svazu chovatelů exotického ptactva. Další osud čísla 90 jsem již nesledoval, ale šlo to stále k horšímu. Dnes už je to skoro ruina.

Přestěhovali jsme se počátkem roku 1954 do vedlejšího domu číslo 92, do bytu v prvním patře, kde předtím bydleli Paličkovi. Ti se přestěhovali do Proskovic. V protějším bytě bydleli Krškovi, měli dva dospělé syny a mladší z nich byl vyučený malíř pokojů. Pracoval však na stavebním v železárnách. Ve volném čase sousedům a známým maloval byty. Vedle Kršků bydleli Krmelínovi. Paní Krmelínové všichni říkali „stará Krmelínka“ a málokdo s ní vycházel. Měla talent z každé prkotiny vyvolat nebetyčné spory. Matka s ní téměř nemluvila a ona také v mlékárně nenakupovala. V přízemí bydleli ještě Jurčíkovi. On byl úředník ve vítkovickém provozu „výhybkárna“ a byl ve volném čase dobrovolný trenér fotbalových dorostenců SK Olympia Zábřeh. Protože klub neměl po válce vlastní hřiště, byl v pronájmu na stadioně. Asi v roce 1947 přešel pod SK Vítkovické železárny. Pan Jurčík nás viděl z okna bytu, jak hrajeme fotbal s tenisákem nebo hadrákem na dvoře. Přinesl nám pak starší, opravdový kožený balon, který na stadionu vyřadili, prý abychom si ho opravili. Když nás pan

Jurčík viděl hrát s opravdovým míčem, a nejen starým tenisákem, tak jeho zkušené oko trenéra poznalo, kdo má nebo nemá talent pro fotbal. Pozval nás na trénink na stadion a také nás nechal podepsat přihlášku do klubu. Asi měsíc jsme jen třikrát týdně trénovali a pak nastala neděle dopoledne, kdy jsme měli poprvé nastoupit k mistrovskému utkání dorostu proti SK Slovan Ostrava. Co však čert nechtěl, matka si v sobotu ráno usmyslela, že v neděli bude hezky a teplo, nejlepší doba pro vyprání velkého prádla. Ještě v sobotu odpoledne jsem musel připravit do prádelny ve sklepě dvoje dřevěné necky „vaštroky“, zašpuntovat výpustné otvory, napustit vodou, aby se rozmočily, připravit pod kotel dřevo na zatopení. Nic jiného ji vůbec nezajímalo! Ještě večer řekla trenérovi Jurčíkovi, že v neděli hrát nebudu, že jsou důležitější povinnosti než jakási kopaná. A mně dala ultimátum. Pomáhat prát prádlo, nebo být i v neděli odpoledne zavřený v bytě a celý týden mít domácí vězení. A kdybych chtěl náhodou tajně zmizet, tak mi nakope zadek lépe, než kope trenér Jurčík. Že ve škole budu muset při vyučování stát, a ne sedět! Proč o tom tak podrobně píšou? Protože tato událost mi asi zničila kariéru fotbalisty a ve mně dodnes zůstala jako hrozná křivda. Zápas se odehrál dokonce na hlavním travnatém hřišti stadionu. Vyhráli jsme 3:0 a všechny góly dal Mirek Čepelka. Ten mi o zápase odpoledne podrobně vyprávěl.

V levém bloku od mlékárny bylo v rohu číslo 94. Byl to zvláštní vchod, protože obyvatelé již tehdy zamykali přední i zadní dveře, takže my kluci už nemohli volně vchodem probíhat z cesty do zadního dvora tak jako u ostatních vchodů. Bydleli tam v patře Čechovi a Rohelovi. Neteř od Čechů byla několik let mojí sekretářkou na ekonomickém úseku závodu 6. Rohelovi měli syna Radka, byl to však rozmazlený kluk a žalobníček, a tak jsme ho mezi sebe nepouštěli, spíše jsme mu dělali naschvály.

Dalším, prostředním vchodem, bylo číslo 96. Tam si pamatuji jen rodinu Hranických. Jejich syn Bohuš byl v jednom roce obecné školy můj spolužák. Vyučil se soustružníkem ve vítkovickém učilišti v Hrabůvce a pracoval pak také mnoho let v soustružně kotlárně, kde byl mistrem můj strýc a kmotr Ludvík Hlavatý. Bohuš byl velmi dobrý šachista a hrál za vítkovický šachový oddíl závodně v herně v prvním patře Českého domu. Chodil tam hrát po dobu studií na průmyslovce i můj bratr Milan.

Dalším vchodem bylo číslo 98. Vchod poznamenaný tragédií. V prvním patře bydlela rodina Pravdova se dvěma dcerkami. Pan Pravda se jednou v zimě rozhodl, že natře v kuchyni podlahu barvou, kterou mu obstaral švagr Vřeský. Byla to syntetická, rychleschnoucí barva. Aby schnula rychleji, ještě topil v kuchyni v kamnech, neměl však dostatečně zajištěné větrání. Jeho manželka byla na nákupu s oběma dcerami ve Vítkovicích. On začal natírat od okna kuchyně ke dveřím, na sobě měl starší montérky. Při natírání se v prostoru

kolem kamen začaly hromadit výpary z barvy a zrovna v té chvíli se vracela manželka. Otevřela dveře od bytu, vznikl průvan, který výpary přitáhl až na kamna, a nastal výbuch s prudkým ohněm. Ten zasáhl pana Pravdu, začal na něm hořet oděv a k tomu se ještě polil barvou z plechovky, kterou v té době zrovna držel v ruce. Vzplanul skoro jako pochoděň. Ještě stačil seběhnout dolů před vchod, kde se válel ve sněhu. Manželka tomu v hrůze s oběma dcerami přihlížela. Snažila se pak uhasit oheň na jeho těle svým kabátem, to však pro něho bylo již pozdě. Sanitku a hasiče zavolali sousedé z telefonu v tržnici, ale než přijeli, tak byt skoro vyhořel celý a pan Pravda cestou do nemocnice zemřel. Manželka s dcerami se musely přestěhovat k rodině do Mariánských Hor.

Chodská ulice na té straně končila ještě jedním domkem z červených cihel. Stejným jako v kolonii. V něm bydleli v levém bytě Vyvialovi. Za tímto domkem byly směrem k Zengrově ulici ještě další asi tři stejné domky, ale to již byla ulice Okružní. Když teď přejdu na protější chodník a vzal bych to od kolejí, tak jako první byl opět červený cihlový domek kolonie. Tyto domky byly v prostoru mezi Sirotčí, Okružní, Chodskou až k tzv. Uličce. Za ní již byla zahrada Sirotčince. V prvním domku bydleli Nohlovi. Jejich starší syn Lumír patřil do naší silné trojky kamarádů spolu s Oldou Vaškem a se mnou. Z obyvatel ostatních domků si pamatuji jen Bužkovy, přímo proti mlékárně. O Bužkových se říkalo, že jedí psy a starý pan Bužek si maže prsa psím sádlem a spí v psí kožešině. Z druhé strany jejich domku, s vrátky do „Uličky“, bydlela rodina, která měla mentálně postiženého syna, tehdy ve věku asi 20 let, ale rozumem jako pětileté dítě. Hrával si s námi a říkali jsme mu „Mauš“.

Kde dnes hledat Chodskou ulici, o které vám tolik vyprávím? Její pozůstatek najdete pod nadjezdem Rudné ulice od stadionu směrem k šachtě Jeremenko. U vyústění Tavičské ulice vlevo se otočíte o 180 stupňů a pod nadjezdem je pravá část Chodské ulice. Od „úřednických domů“ dolů ke kolejím. Levá strana padla za obětí výstavbě nadjezdu. Z tehdejší ulice plné života mi nezůstaly žádné fotografie, jen obrázky v paměti.

Nyní ještě zavzpomínám na horní část ulice. Na rohu byl patrový dům obchodníka s potravinami Vajnera. Do obchodu se vcházelo rohovými dveřmi po třech schodech. Byl to takový správný kupecký obchod, jak ho někdy vidáme ve starých českých filmech. Dům byl postaven ve tvaru písmene L, s okny do obou ulic. Měl hezké ozdobné římsy a vchod do obytné části z Chodské ulice. Po roce 1948 byl obchod znárodněn, krátce na to zanikl, protože za rohem byla prodejna potravin Budoucnost. Vznikla tam provozovna Napínání záclon a deček, kde několik let pracovala i moje matka. Po zániku i této provozovny matka odkoupila napínací rám a hobrové desky pro napínání dešek. Pro dobré známé a pro rodinu a sousedy prováděla tuto práci doma a velké rámy s mokřými napnutými záclonami sušila na půdě. Za domem byla volná pole

a louka až k jednopatrovým třem domkům. V jednom z nich, v čísle 60, jsme s manželkou a malým synem bydleli až do roku 1963. Za nimi byla ohrada patřící k malému zámečnictví s vjezdem z Ocelářské ulice. Mě upoutal vždy malý mostový jeřáb, který popojížděl ve dvoře a byl vidět přes plot z ulice.

Za křižovatkou s ulicí Ocelářskou bylo opět několik jednopatrových domků. Pak byl vjezd do dvora domu postaveného více vzadu. V něm byla autoopravna s malou dílnou. Tam jsem si chodil půjčovat dlouhý žebřík, když jsme potřebovali na mlékárně spravit okapy nebo tašky na střeše. Žebřík vždy visel na boční stěně skladu z bílých cihel a byl uzamčen řetězem s kladkou. Vepředu k ulici byla malá oplocená zahrádka. Na dalším rohu za ní byl obecní, rohový a patrový nájemní dům, kterému se říkalo Zelinkovec. Dnes je opravený, natřený namodro a slouží podnikání. Dále přes cestu bylo malé pole až na roh k ulici Lidické. Dříve se jí říkalo Na Promce. Vlevo byla a je dosud Hudební škola. Za křižovatkou byly oplocené zahrádky, pak kus volného prostranství, směrem vlevo byla škvárová cesta s přístupem za Zengrovou ulicí do parku. Na této spíše cestičce postavila šachta Jeremenko pro své zaměstnance dva patrové domy. Chodská končila oplocenou zahradou přiléhající k průmyslové škole. Cesta byla kupodivu tehdy celá vyasfaltovaná, ale s mnoha dírami a nahoře za Lidickou již bez chodníku.

Když to teď vezmu zase po pravé straně, tak začnu od Uličky, kterou ohraničoval plot Sirotčince. V jeho zahradě postavili za války dva dřevěné podlouhlé nízké baráky, které sloužily jako německý lazaret, tak jako celá hlavní budova. Mám jednu vzpomínku, že v těchto dvou barácích byli po válce soustředěni němečtí muži před odsunem podle Benešových dekretů. Ženy byly zase v obdobných barácích za Místeckou ulicí, kde dnes je vlakový nadjezd. Jednou v té době jsme se šli vykoupat do slepého ramene Ostravice a chtěli jsme si zkrátit cestu právě těmito místy. Při tom jsme narazili na průvod žen vedených ozbrojenými muži, ale nebyli to normální vojáci. Vedli je také stejným směrem, jako jsme chtěli jít my. Zřejmě se měly vykoupat, protože si nesly nějaké osušky. Když nás ozbrojenci uviděli, ihned nás hnali zpátky přes Místeckou pryč. Zaslechli jsme, že mezi sebou ženy mluvily německy. Kolem roku 1959 byly všechny takové baráky zbourány. Na zahradě bylo pro ubytované dělníky postaveno hřiště na volejbal a zbytek upraven jako malý parčík s lavičkami.

Pravá strana Chodské pokračovala červenými cihlovými domky Josefinské kolonie. V jednom z nich bydleli moji kmotřenci Ludvík a Marie Hlavatí se synem Zdeňkem, mým bratrancem. Strýce Ludvíka za války Němci zavřeli do koncentračního tábora a rodinu vystěhovali do pavlačového rohového domu naproti restaurace Kaštovský. Bydleli v prvním patře v malém bytě s kuchyňkou a pokojíkem, bez příslušenství. Tam bydleli až do návratu strýce z koncentráku v létě roku 1945. V domku u křižovatky s Ocelářskou ulicí

bydleli Střížovi. On byl asi od roku 1947 přijímacím úředníkem Vítkovických železáren. Kancelář s malým okénkem měl hned u vchodu do krajní budovy z červených cihel na Kotkově ulici. Pan Stříž byl prvním kontaktem uchazečů o zaměstnání nebo krátkodobé brigády s železárnami. Měl přehled, kde potřebují pracovní sílu a v jaké profesi. Vystavil malou tzv. představenku, se kterou poslal uchazeče na předpokládané pracoviště, sdělil jméno osoby, u které se má hlásit, a vysvětlil, jak se tam dostane. Když se uchazeči domluví na platě a pracovních podmínkách, donesli potvrzenou představenku zpět panu Střížovi, ten je okamžitě poslal na vstupní lékařskou prohlídku. U krátkodobých brigád to bylo jednodušší. Vedle okénka byla na zdi malá tabule, kde byly možnosti brigád vypsány a denně aktualizovány.

Na brigády jsem chodil v létech 1951 až 1953 na různá pracoviště. Nejvíce k vysokým pecím, k zavážce pece skipovým vozem. Obsluhovali jsme zavážku koksem, železnou rudou, vápencem, šrotem a některými přísadami. Používali jsme těžké železné vozíky na kolečkách, vzadu s madlem, které po naplnění vážily okolo 200 až 300 kg i více. Plnily se z násypek zásobníků rudného mostu, pod které jsme vozík natlačili, pomocí pákové soustavy otevřeli násypku a už se to sypalo! Běda, když se nepodařilo násypnou klapu včas uzavřít a vozík se přesypal. To jste museli vše ze země lopatou naházet do jiného vozíku, zavalený vozík zbavit přebytečné náplně a podlahu z železných plátů zamést. Kdo neházel železnou rudu lopatou, si ani nedovede představit tu dřinu a k tomu ty nadávky obsluhy skipu i mistra, jak proces zavážky zdržujete. Protože jsme na gymnáziu měli střídavé vyučování týden ráno a týden odpoledne, umožnilo mi to odpracovat například v sobotu najednou odpolední a noční směnu, v neděli ráno se vyspat a zase odpracovat odpolední a noční, protože v pondělí jsme měli školu až odpoledne. Takto jsem mohl brigádníčit jen na přelomu roku 1952 a 1953 přes zimu a přes vánoční svátky, protože jsem měl již osmnáct let. Do toho věku mladiství pracovat šestnáct hodin v kuse nemohli. Někdy jsme byli přiděleni na práci na odlévací pole vysoké pece. Tam nebyla taková dřina. Do písku odlévarny se pomocí velké motyky na laně, jeden táhl za lano a druhý tlačil pomocí upravené dřevěné násady na motyku, vyoraly brázdy, jako při sázení brambor. Jen o něco větší. Do písku se pak při odpichu pece vylilo tekuté železo. Po jeho ztuhnutí a vychladnutí se rozbíjelo těžkým kladivem na menší kusy. Říkalo se jim housky. Odpočinek jsme měli v čase od ukončení naší „orby“ do konce odlévání. Po dobu chladnutí jsme pomáhali při utěsňování odpichového otvoru pece speciální dinasovou hmotou, její přípravou, převozem a pak úklidem. Za jednu odpracovanou směnu jsem si vydělal cca 400 Kčs, před měnovou reformou. Kolo Favorit tehdy stálo okolo 10 000 Kčs. To kvůli němu jsem dělal brigády.

Za křižovatkou s Ocelářskou ulicí stál velký, červený asi dvoupatrový

dům, typický pro více míst ve Vítkovicích. V něm bydlela jedna stará paní, která byla přítelkyní naší sousedky paní Kaňokové z bytu naproti, ale to již bylo v domě číslo 60 na pravé straně Chodské. Tam bydleli v patře Machilovi a úplně v podkrovním malinkém bytě jeden osamělý starý mládenec, jmenoval se Kugler. Paní Kaňoková byla samozvaná domovnice a neúprosný kontrolor provedení úklidu schodiště, chodby a sklepa, když na nás přišla řada. V domě se vytírala chodba i ve sklepe! Neváhala sejít do sklepa, když já jsem ještě s mokrým hadrem vytíral sklepní podlahu. Dělalá překvapenou, že tam jsem, a škodolibě mi připomněla, že ještě nemám dosucha vytřený kout, kde jsem již vytírání skončil, nebo překvapivě objevila pod schody pavučiny. Také hlídala, kdo do domu přišel později večer nebo v noci. Manželka dělala na směny, takže jsem se v mládí po práci někde zdržel na pivu. A pečlivá paní Kaňoková ihned na druhý den manželce všechno hlásila. S paní Kaňokovou bylo veselo, rádi na ni vzpomínáme.

Proč to vlastně vyprávím? Protože ta stará paní odnaproti měla být přestěhována v souvislosti s výstavbou Rudné ulice na sídliště za Bělským lesem. Celý dům, kde bydlela, se měl rychle bourat. Líbil se jí náš byt a blízkost paní Kaňokové. Navrhla nám výměnu bytů, abychom se do nového panelového bytu na sídlišti tehdy zvaném „Stalingrad“ nastěhovali my. Samozřejmě jsme ihned souhlasili. Kdo by tehdy nechtěl dvoupokojový byt I. kategorie místo jednopokojového II. kategorie. Byla také ráda a ochotně celou výměnu zajistila. Takže od jara roku 1963 tam bydlíme dodnes. Kdo teď bydlí v čísle 60, nevím. Stará paní již nežije a také Kaňokovi se přestěhovali jinam.

Končil jsem vysokým, červeným obecním domem, který dnes neexistuje. Za ním stál nízký šedý přízemní zděný barák, kde z čela byla další mlékárna na Chodské. Komu patřila a kdo v ní prodával, již dnes nevím. Za ní již nebyla žádná budova, ale velká plocha oplocených zahrádek, pak křížovatka s Lidickou ulicí a za ní velká zahrada s vilou patřící k šachtě Jeremenko. V ní byly dva byty pro vedení šachty. V jednom bydlel můj spolužák z gymnázia Boris Telatýnský. Jeho otec byl hlavním inženýrem na šachtě. Ani tento dům a zahrady dnes neexistují. Je tam postavena benzinová pumpa a prodejna Billa.

Začnu svými kamarády z období ihned po přestěhování na Chodskou. Bratranec Zdeněk Hlavatý mě přivedl do chlapeckého klubu Mladého hlasatele, časopisu pro mládež, známého vydáváním příběhů Rychlých šípů, kde byl redaktorem spisovatel Jaroslav Foglar. Klubovna byla v dřevěném altánku na zahradě červeného domku kolonie na začátku Okružní ulice naproti tržnici Vanhaly. Vedoucím klubu byl Zdeněk Trčka ze Štitové kolonie u kina Central, Jas, a klub se jmenoval Zálesáci. Dalšími členy byli Mojmir Bártek, u nich v zahradě jsme klubovnu měli, Láďa Hurník z kolonie KAIRO a bratranec Zdeněk. Spolu se mnou nás bylo pět jako v tom románu Karla Poláčka. Scházeli

jsme se asi dvakrát týdně odpoledne, program jsme měli podle návodů v Mladém hlasateli, nebo nám něco navrhl náš vedoucí, který byl dříve i skautem. V neděli jsme dělali celodenní výlety do Bělského lesa a k řece Odře. Nebo podél řeky Ostravice do Hrabové a Vratimova. Muselo však být pěkné počasí. Pokud pršelo, byli jsme v klubovně. Klub nám fungoval jen od léta 1946 asi do jara 1947. Pak nám odešel vedoucí Zdeněk Trčka na školu někam mimo Ostravu a už jsme se nedali dohromady. Scházel jsem se občas s bratrancem Zdeňkem. Krátkou dobu mezi rokem 1947 a 1948 jsme se oba přihlásili do Sokola Vítkovice, kde se cvičilo v tělocvičně Českého domu, nebo hrála česká házená na přilehlém hřišti. Členem tehdy byl náš olympionik v gymnastice Leoš Sotorník. Myslím, že získal na olympijských hrách v Londýně v roce 1948 bronzovou medaili ve cvičení nebo přeskočení přes koně na šíř. Společně s dalšími kamarády a kamarádkami z Chodské ulice jsme si hráli na schovávanou, k večeru na policajty a raubry, zbojníky, páchali polní pych na zahrádkách v okolí a na polích za tržnicí, kde je dnes nádraží Vítkovice. Jako kluci, raubři, jsme měli vybudovány různé úkryty, dokonce až na dřevišti šachty Jeremenko, blízko havířského parku. Skladovány tam byly celé oloupané kmeny stromů na hromadách až do výšky pět až šest metrů a šířky více jak deset metrů. Kmeny byly v různých délkách, takže v mnoha místech tam byly prostory k prolézání. Pozor jsme museli dávat na konkurenční kluky z havířské kolonie Lojzová, nebo konkurence z bandy Pepy Vrbíka z bílých domů za Siroťčí ulicí vedle bývalého hřiště na českou házenou DTJ Vítkovice. Holt jsme museli být pořád ve střehu!

Přejdu teď do let po roce 1949. Trochu jsme povyrostli z dětských her, změnili své zájmové oblasti a z toho vykristalizovalo tříčlenné přátelství mě, Oldy Vaška z úřednických domů a Lumíra Nohela z prvního červeného domu od kolejí na pravé straně Chodské. Společně jsme si vybudovali malou klubovnu ve sklepě domu, kde bydlel Olda Vašek. Scházeli jsme se skoro každý den odpoledne i v neděli. Olda a já jsme chodili na gymnázium Matiční v Ostravě a dojížděli tam tramvají číslo 1 ze zastávky Pikovec na Zengrově ulici. Lumír se učil na vítkovickém učilišti jako zámečník. Všichni tři jsme jezdili na kole, v zimě zase chodili bruslit na Zimák, zimní stadion v Ostravě, nebo na přírodní led sportovního pavilonu vedle vítkovického parku na Lidické ulici. Výjimečně i na kluziště bývalého klubu HK Stadion Vítkovice, které bylo v jeho zadní části, v místech haly Ledňáček, která bohužel také již neexistuje. Dnes je tam velké parkoviště. V létě to byly tenisové kurty. Zrušeny byly asi v letech 1952 či 1953.

Rádi jsme chodili do kina, nejbližší bylo kino MOSKVA na ulici Obránců míru. Bylo to malé kino, mělo asi 16 řad dřevěných sklápěcích sedadel a v zadu oddělené boxy z tmavého dřeva s předním přepažením a čtyřmi polst-

rovanými židlemi. Box byl zezadu zakryt od chodbičky červeným plyšovým shrnovacím závěsem. Do lóží si kupovaly vstupenky, kromě dospělých, hlavně zamilované páry. Větší kina nacházející se v centru Ostravy byla ALFA – Družba, KOSMOS – Vesmír a ELEKTRA. Ve Vítkovicích bylo takovým kinem REKORD – Mír.

Do kina se vstupovalo širokými létacími dveřmi, odtud se vcházelo do hlavní haly se dvěma pokladnami vpravo a vlevo. Před pokladním okénkem bylo krátké zábradlí z chromovaných trubek, aby se tvořila řádná fronta a lidé se nepředbíhali. V čele haly byl pultový bufet a po stranách dvě šatny. Do hlediště byl vstup levým a pravým širokým zatočeným schodištěm k dvoukřídlým dveřím s červenými plyšovými závěsy. Vedle dveří do hlediště pokračovaly nahoru úzké schody do prostor lóží s nejdražšími vstupenkami. Sedadla byla také sklopná, dřevěná, z tmavě hnědého dřeva, ale s tenkým tmavě modrým polstrováním. Třetím kinem ve Vítkovicích bylo kino CENTRAL – Jas v Halasově ulici. Kino CENTRAL mělo jednu zvláštnost. Hlediště mělo vzadu visutý balkon se čtyřmi řadami sedadel a po bocích úzké galerie po jednom sedadle za sebou. Kina byla v té době vlastně každodenními středisky odpolední a podvečerní lidové zábavy, neboť žádná televize nebyla. A dokonce ani rádio nebylo v každé rodině, myslím mezi roky 1946 a 1951, takže zvykem bylo udělat si při pěkném počasí procházku do vítkovického parku. Pak přes náměstí, kolem pošty přes malý parčík ke kinu REKORD – Mír podívat se do vitrín na obrázky z filmu, který se hraje, nebo proti budově kina obdivovat výklady s textilem, hračkami, klenoty a hodinkami prodejny Vavroušek a u „šraňků“ boty Baťa. Obkroužit Mírové náměstí, projít Štítovou kolonií ke kinu a kousek po ulici La Passionarie, dnes Halasova, na Lidickou. Tam se podívat na klobouky, ryby v tehdejší prodejně ryb a hned vedle na kola, dětské kočárky a šicí stroje ve velkém výkladu prodejny Scheurle. Pokračovalo se dále kolem železářství, malé cukrárny a fotoateliéru Boček a Valentík, nebo na protější straně kolem hotelu Beseda, lékárny Melichar, opravny punčoch, drogerie až k zastávce tramvaje u sportovního pavilonu. Na druhé straně byla známá cukrárna Šigut a papírníci paní Pustkové. Od pavilonu jsme již šli zpátky po ulici Obránců míru ke kinu Moskva a po Ocelářské domů. Nebo po Zengrové, kolem restaurace Kaštovský, po Nerudově a na Chodskou. Když už jsem popsal obchody na některých ulicích, tak abych na některé nezapomněl, zkusím je vyloudit v paměti a popsat. Začnu to podle ulic. A začnu Zengrovou od hospody Robíček nahoru. Kousek dál vlevo bývalo dámské kadeřnictví. Mělo nad vchodem do ulice vystrčenou konzolu s kulatým mosazným diskem o průměru asi 30 cm. Na druhé straně, naproti hospody, byl obchod potravinami družstva Budoucnost, ve dvoře byla pekárna Sokol.

Vpravo, asi po sto metrech, bývalo řeznictví a uzenářství, ale tam jsme nakupovali jen výjimečně. Před křižovatkou s Moskevskou byla Lamichova cukrárna a malá prodejna barev a laků, která patřila manželům Dürerovým.

Ti měli provozovnu a byt na Ocelářské. Byli oba výborní zpěváci a zpívali s orchestrem na tanečních Čajích o páté každou sobotu a neděli v kavárně Fenix v Ostravě, ve středu v létě v zahradě nebo sále Odborového domu ve Vítkovicích. Úplně na rohu vpravo byla drogerie Zubal. Na protější straně pak řeznictví, do kterého se vcházelo přímo z rohu po několika schodech. Ani tam jsme moc nenakupovali. Náš řezník měl provozovnu v malém domečku v zahradě vedle úřednického domu na Moskevské, dnes Tavičské ulici. Tam mohla matka kupovat i tzv. na gebeno, na dluh. Na druhé straně, za křižovatkou s Moskevskou, naproti řeznictví bylo pekařství Mechel. Ve dvoře provozoval majitel ruční mandlovnu prádla s klikovým mandlem. Tam jsem se tehdy natočil klikou víc než filmaři v začátcích filmu. Za pekařstvím byly zahrady, pak plakátovací plocha u zastávky tramvaje a pak dům s prodejnou elektro Till. Mladý Helmut Till byl náš kamarád a chodil k nám na Chodskou hrát hlavičky a fotbal.

Dále vlevo, za červenou školou, byl domek s papírnictvím Koráb. Tam jsem si kupoval třaskavé kuličky, ale i kuličky hliněné, barevné nebo občas dražší skleněné. Před křižovatkou s Erbenovou měl v zahradě postavenou vilu pozvůnkář Stojeba. Dál za Lidickou byly Městské lázně.

Když se vrátím zpět na křižovátku s Moskevskou, tak vpravo bývala hospoda, která byla asi v roce 1949 zrušena, teď je znovu obnovena. Za ní byl blok domů zvaný Pikovec. Prodejnu zeleniny tam měl pan Rychtář. Celý blok je dnes zbourán a volný prostor ohrazen plechovým plotem. Na rohu s ulicí Ocelářskou býval také obchod. Ale fungoval asi jen do roku 1950. Na druhém rohu byl holič Šimík, můj tzv. dvorní holič. Jeho manželka provozovala i dámské kadeřnictví, měla silnou konkurenci hned za rohem v Ocelářské, a to kadeřnictví Bednařík. Ale uživila se oba. Zlikvidovalo je až znárodnění. Naproti červené škole bylo čalounictví Brus a synové. Pak na dalším rohu s Erbenovou známá a výborná restaurace U Kašovských. Za ní obchod textilem Weniger a pak již kostel „Husův sbor“. Jaké obchody byly dál směrem k průmyslové škole, již nevím, ale myslím, že tam byl jen jeden. Tolik k obchodům na Zengrově. Byla to rušná ulice s tramvají. Spolu s Lidickou a Jeremenkovou patřila mezi hlavní tepny Vítkovic. Musím doplnit, že Lidickou ulici se lidově říkalo Promka. Protože se tam lidé v neděli promenádovali a při tom mohli poslouchat hudbu z hudebního pavilonu v přilehlém parku. V parku byla malá japonská zahrada s rybníčkem, můstky, květinami a lavičkami. Vedle hudebního pavilonu byla větší ohrada s daňky, srnkami a jeleny. V levém zadním rohu byla betonová klec s mřížemi a živým hnědým medvědem. Po parku se volně pohybovali pávi. Kousek od hlavního vchodu z Lidické byl krásný vodotrysk. Vpravo vzadu byl malý plavecký bazén s brouzdalištěm pro děti. Z parku byly i boční východy směrem k Zengrově ulici, na náměstí a zadní východ k Místecké. Za ním hned vlevo byla velká vila, ve které byla ošetrovna a am-

bulance Masarykovy ligy proti tuberkulóze. Tam děti chodily na roentgen plic, na očkování a fasovat rybí tuk. Ten jsme jako děti užívaly povinně, vždy jednu polévkovou lžici denně. A pro úplnost, vedle parku, ze strany od náměstí, měl sídlo i sociální spolek České srdce, který organizoval po válce pro děti pobyty v ozdravovnách.

Na křižovatce Ocelářské a Obránců míru je rohový dům, v němž jeden čas sídlil První dělnický zásobní a výrobní spolek pro Vítkovice. Byl to konzumní spolek a pro mě zůstala v paměti jen zkratka konzum. Tak jsme později říkali všem prodejnám družstva Budoucnost, kde jsme nakupovali. A taková prodejna byla v tomto domě. Hned vedle byla prodejna koňského masa, která měla otevřeno jen dvakrát až třikrát týdně v určité hodiny. Mnohokrát jsem tam stál hodinovou frontu. Konina se kupovala na polévku, na guláš, na roštěnou, na rolády a byla velmi dobrá, i když někteří lidé by to nejedli. Dále na pravé straně Ocelářské byla drogerie s prodejem barev a laků a za ní cukrárna otce mého kamaráda Sýkorského. Prodávali výborné „šmetnrole“ a žloutkové řezy, jen zmrzlina však byla příliš vodnatá. Naproti byla na rohu hospoda a ve dvoře za ní výrobní sodovek – sodovkárna Rusek. Dodávali i sifon ve třílitrových láhvích se speciálním stříkacím uzávěrem. Sifon byl v láhvích pod tlakem, láhve byly vratné k výměně za plné, po zaplacení.

A ještě bych se chtěl zmínit o obchodech na Jeremenkově ulici, dříve Davidově. Hned za „šraňky“ směrem ke kostelu byl dříve dům s kavárnou Industriál. V ní byla i kulečnicková herna. Stoly odtud se po zrušení kavárny přestěhovaly do Odborového domu, kde v prvním patře působil kulečnickový klub AKK Vítkovice při odborovém klubu VŽKG. Tam jsem v roce 1955 začínal se sportovním kulečnickem i já. Ve stejném domě v přízemí bylo knihkupectví Amende a Holaň a prodejna potravin Meinel. Na druhé straně před „šraňky“ byla prodejna obuvi Baťa. Při návštěvách těchto míst jsme jako kluci vždy čekali na příjezd struskového vlaku z ocelárny s tekutou struskou ve speciálních výklopných vagónech. Parní lokomotiva táhla tři až čtyři vagóny velmi pomalu, aby tekutá struska nevystříkla ven. Pro chodce byl pod kolejemi vybudován podchod a jen ten, kdo byl odvážný, zůstal v podchodu po celou dobu přejezdu vlaku. Lidé většinou z podchodu vyšli nahoru a z uctivé vzdálenosti pozorovali prskavky na povrchu strusky. Zvláště působivé to bylo za tmy. Knihkupectví ani Meinel již neexistují a dnes je tam Hutnická zdravotní pojišťovna. Zůstalo tam řeznictví. Z domu za kolejemi je dnes Dům u šraněk, zmizelo bývalé holičství a kadeřnictví, místo toho je tam dnes prodejna textilu. V dalším přízemním domě bylo brašnářství a oprava obuvi, dnes prodejna pracovních oděvů. Za ulicí Prokopa Velikého byla velká prodejna oděvů pro pány i dámy. Teď je z ní pekárna. V dalším domě bývala po válce myslím restaurace, ale nejsem si jistý, jestli to nebylo někde poblíž. Určitě tam byla později prodejna

gramodesek a za ní oční optika. Ta je tam dodnes. V ní se vyučil optikem kamarád Zdeněk Malík a několik let tam prodával. Odtamtud odešel jako vedoucí prodejny optiky do Přívozu, naproti někdejšímu kinu Svoboda. V dalším bloku bylo v rohu v přízemí malé krejčovství, kde svého času krátce šil pánské obleky pan Skrbek. Jedno krejčovství, pana Ichy, bývalo na křižovatce ulic Nerudovy a Obránců míru. Dále ke kinu Rekord bylo květinářství, vedle malá cukrárna s výbornou zmrzlinou. Nabírala se lopatkou z bílé keramické kulaté nádoby do oplatku tvaru lodičky, ne jako teď kornoutu.

Pak již bylo zlatnictví a hodinářství Vavroušek. Odtamtud jsem měl své první náramkové natahovací hodinky ruské značky Poběda. Dostal jsem je od rodičů k maturitě v květnu 1953. Šly přesně, ale se mnou daleko nedošly. Ukradli mi je hned následující rok v létě při mém pobytu ve vítkovické nemocnici. Další hodinky jsem pak dostal až k narozeninám v říjnu 1954, opět z téže prodejny, ale již české značky Prim. Co je však podstatné? Že odtamtud máme s manželkou své svatební prstýnky vyrobené na míru. A v té době s moderním horním pásečkem z červeného zlata. Máme je dodnes, ale mám trochu silnější prsty, takže ho na ně nenavleču. Přes cestu na rohu budovy kina byla a myslím, že je stále trafika. V téže budově z boku směrem k náměstí byla perfektní prodejna textilu, kde jsme často nakupovali ručníky, utěrky, ubrusy a první plínky pro syna. Musely se po použití vyvařovat ve větším hrnci na peci v kuchyni, pak vyprat na ruční valše v plechové vaničce, ve které jsme syna koupali, „vyčváchat“ v čisté vodě a nechat usušit. Pak se plínky žehlily a pěkně složily k dalšímu použití.

Proti kinu byla a je stále drogerie, za rohem galanterie. Na protější straně, směrem zpět ke kostelu, je pořád podlouhlá historická budova tržnice. Na prostranství vedle ní bývaly ve všední dny trhy s ovocem a zeleninou. V další budově bývalo papírnictví a za ním prodejna oděvů. Tam jsem si kupoval obleky, saka nebo jen kalhoty a také první skládací deštník a první pánský klobouk. Dále byla zahrada školky a přes ulici Prokopa Velikého další blok tří domů. V prostředním z nich byla asi v letech 1978 až 1980 výrobní a prodejna ruských pirožek. Prodávaly se ještě teplé, byly výborné a nejlepší s náplní buď povidel, nebo meruňkové marmelády. Ale i s náplní mletého masa byly dobré. Stávaly tehdy asi 4 Kčs za kus. Před závorami stála prodejna obuvi, dříve Baťa, pak Obuv. Kolem roku 1951 byl jejím vedoucím pan Nachmilner. Byl to výborný hokejový brankář vítkovického mužstva.

Myslím, že už jsem toho napovídal o životě na Chodské ulici dost. Jsem rád, že jste se se mnou vydali na procházku touto již zčásti zaniklou ulicí a zavzpomínali se mnou na Vítkovice.

Náčrtek mlékárny, takto asi vypadala v roce 1946.

Mlékárna ze dvora. Vlevo i vpravo chybí betonové sloupky plotu s dřevěnými vraty a velkou betonovou koulí nahoře. Chybí komín.

Začátek Chodské ulice od kolejí směrem k Moskevské (Tavičské) ulici. Dům č. 100 z boku. Vpravo nadjezd dnešní Rudné ulice. Vlevo zadní část domů ulice Zengrovy.

Milan Lulek

Tři mušketýři, legendy ostravského hokeje

Vynikající hokejisté brankář Josef Mikoláš, obránce Jan Kasper a útočník Miroslav Vlach. Legendy ostravského a světového sportu, které se na nás, bohužel, dívají již jen ze sportovního nebe. Jejich dresy byly slavnostně uvedeny do Síně slávy 12. prosince 2008. Spolu s dresy žijících ikon klubu HC Vítkovice Ridera Františka Černíka a Vladimíra Vůjtky visí pod stropem ostravské Ostravar arény. Zcela jistě největší jména historie vítkovického hokeje.

Za národní mužstva a svůj mateřský oddíl VŽKG Vítkovice odehráli stovky zápasů. S hokejem procestovali celý svět. Reprezentační celek, stejně jako Vítkovice, si nebylo možné představit bez jeho opor. Možná se mýlím, ale nepamatuji si, že by za naše národní hokejové mužstvo v celé jeho historii hráli hned tři hokejisté z druholigového klubu. Odměnou „třem mušketýřům“, jak jim s oblibou říkali jejich fanoušci, na mistrovství světa ve Švýcarsku v roce 1961 byl titul mistrů Evropy a stříbrné medaile za druhé místo na světě. Na sklonku léta roku 1995 jsem pro ostravský Večerník měl tu čest vyzpovídat tyto osobnosti světových kluzišť. Jsem velice rád, že po 28 letech mohu tento rozhovor nabídnout do projektu Paměť Ostravy Knihovny města Ostravy.

Jan Kasper

Jana Kaspera pro hokej objevil na ostravském gymnáziu v Matiční ulici profesor Kostka, který zde učil tělocvik. „*Budeš hrát za národní mužstva,*“ řekl, i když ještě nevěděl, že neumí ani pořádně bruslit. V reprezentaci působil nepřetržitě deset let, nikdy předtím nehrál v žádné juniorské kategorii, 180 cm vysoký, 90 kg vážící hokejista, ročník 1932, který neváhal lehat do střel, svou tvrdou střelbou a hrou na tělo naháněl strach soupeřům na kluzišťích celého světa. Zúčastnil se sedmi mistrovství světa, olympijských her v Cortině a Squaw Valley, kde byl spolu se Sologubovem vyhlášen nejlepším obráncem turnaje.

Jak na svou hokejovou kariéru vzpomínal sám Jan Kasper? Cesta k hokeji nebyla přímočará, ale od dětství jsem dělal spoustu sportů. Bylo jich opravdu hodně. Hrál jsem kopanou za Viktorii Zárubek. S tou jsem získal titul mistra republiky v dorostu. Byl jsem několikanásobným krajským přeborníkem v cyklistice, dostal jsem se i do širšího reprezentačního kádru pro Závod míru. Závodil jsem na motorkách, chvíli i s automobily. Dělal jsem atletiku, boxoval, hrál házenou. S hokejem jsem na dnešní poměry začínal poměrně pozdě. Téměř v patnácti letech ve Viktorii Zárubek. Že se budu naplno věnovat hokeji,

se rozhodlo vlastně na vojně, na kterou jsem odešel s kolem. V té době ale začalo platit nařízení, že vrcholový sport se může dělat pouze jeden. Zvolil jsem tedy hokej a kolo poslal domů. Byla to škoda, já cyklistiku miloval.

Být profesionálním hokejistou jsem si musel vybojovat, protože otec se o hokej nezajímal, nevěděl, co je to národní mužstvo. Nechtěl, abych hrál hokej. Jeho přáním bylo, abych pracoval stejně jako on. V reprezentačním dresu mě viděl pouze jednou, protože krátce poté zemřel. Do Ostravy jsem přišel v roce 1960. „Stáhli“ mě Mirek Vlach s Josefem Mikolášem. Bylo to pro mě riskantní. Odcházel jsem z Brna se čtyřmi tituly mistra republiky do druhé ligy, abych Vítkovicím pomohl k postupu. S přestupem bylo hodně problémů, Rudá hvězda mě nechtěla pustit.

Samozřejmě těch spoluhráčů jsem měl za svou kariéru mnoho. Říká se, že s Vlachem a Mikolášem jsme byli tři mušketýři. Tam ty vztahy byly. S Mirkem Vlachem jsem na cestách spával na pokoji. Byla s ním legrace. On hrozně rád chodil za děvčaty. Vždy mi říkal, že jde něco vyřizovat a já pak musel kvůli trenérům rozhazovat peřiny. Mimo led jsem měl hodně přátel, kteří mě brali takového, jaký jsem. Pro soupeře jsem asi nebyl úplně jednoduchým protivníkem. Dělal jsem téměř všechny sporty a měl jsem výbornou kondici. Když jsem jel k mantinelu, věděl jsem, že mi tam soupeř kotouč nechá. Jinak bych ho asi „rozplácnul“. A pak, uměl jsem se rvát. Golonku jsem třeba honil po stadionu až mezi lidmi v lavicích určených na sezení. Při hokeji jsem byl neúprosný.

Během své kariéry jsem dostal také nabídky na angažmá v zahraničí. Po olympijských hrách ve Sqaw Valley následovalo turné po Kanadě. Během něho jsem dostal několik nabídek. Stačilo by mi tam hrát tři roky v NHL a dnes bych s vámi tady neseseděl, ležel bych někde na Floridě. Kdybych hrál deset let... Vrátil jsem se však domů kvůli rodičům a rodině vůbec. Hráčskou kariéru jsem ale v zahraničí zakončil. Rok jsem hrál ve Vídni. Když jsem tam odjížděl, bylo mi sedmatřicet let. Pak přišel osmašedesátý rok. Měl jsem již smlouvu na další sezónu, ale musel jsem se vrátit. I tenkrát, stejně jako v Kanadě, byla příležitost zůstat.

Těch momentů z hráčské kariéry, na které rád vzpomínám, je mnoho. Nejraději však vzpomínám na přivítání z mistrovství světa v jedenašedesátém roce, kdy jsme se v Ženevě stali mistry Evropy. To bylo dojemné. Já jsem to bral tak, že každá doba byla pro mě dobrá. Obzvlášť teď, kdyby se vrátila, tak bych ji bral.

Samozřejmě, že ten sportovní život přináší i spoustu veselých příhod. Rád bych zavzpomínal na jednu z nich. Byli jsme na zájezdu v Čechách a při jednom z přípravných utkání jeden náš spoluhráč říkal: „*Hoši, bude to remíza, je to domluvené.*“ Bylo to 1:0, 3:0, on pořád: „*To nic, nebojte se, to přijde.*“ Každý

říkal, že je to domluvené, a oni nám sypali jeden gól za druhým. Prohráli jsme tenkrát asi 21:0. Každý totiž čekal, že to přijde, ale nepřišlo nic.

Po skončení aktivní hráčské kariéry jsem pětadvacet let dělal trenéra mládeže ve Vítkovicích. Pracoval jsem i s třídou, do které chodili Tomášek, Cagaš, Vavrečka, Folta, můj syn. Objevil jsem Šmehlíka, mladého Holáně. Byla to parta talentovaných kluků, na jejímž rozvoji se později podíleli další trenéři. V té době jsme byli dorosteneckými mistry republiky. Tenkrát jsem řekl, že to bude na dlouhou dobu základ vítkovického hokeje.

Po odchodu do důchodu jsem prodělal operaci páteře a rehabilitaci v Hrabyni. Mám rád přírodu. Většinu času trávím na chatě v Beskydech nebo na zahradě. Velice rád sbírám hříby, občas chodím na borůvky. Samozřejmě stále hokej sleduji. Chodím na ligu, ale utkání si vybírám, samozřejmě, když se prohrává, není to ono. Jako bývalý hráč mám na dění na ledě jiný pohled. Spíš takový profesionální. Nejsem vznětlivý, ani uřvaný. Diváci mi však ve víru událostí na ledové ploše někdy nedají pokoj. Chytají mě za ruce a ptají se, co tomu říkám, a já si pak ani nemůžu hokej vychutnat.

Mým životním krédem je: *„Člověk v životě může prohrát, nesmí však rezignovat. Musí se z toho dostat co nejrychleji ven.“*

Josef Mikoláš

Ať žije Josef! Ať žije Josef! Burácel starý, vyprodaný ostravský „zimák“ po bravurních zákrocích jednoho ze svých oblíbenců, Josefa Mikoláše, brankáře s vynikajícím postřehem, neprůstřelnými „betony“ a jistou lapačkou. Narodil se v roce 1938. Nesčíslněkrát stál tvář v tvář soupeřovým útočníkům, kterým většinou nedal šanci. Odchovanec pracovních záloh Ostrava trenéra Šustka odehrál za 14 sezón aktivní činnosti asi 500 zápasů. Účastník mistrovství světa v Ženevě a Lausanne (1961) a ve Stockholmu (1963). Jeden z našich nejlepších hokejových brankářů vůbec, který byl v roce 1961 vyhlášen nejlepším sportovcem Československa.

V době jeho sportovní kariéry se kromě vrcholového sportu ještě chodilo klasicky do práce. Jak na to a celou svou brankářskou kariéru Mikoláš vzpomínal?

Vzpomínám si, že v době mé sportovní kariéry se ještě ke sportu chodilo do práce. Měli to tak všichni, Bubník, Blažek, Seiml, Staněk... Spoluhráči pracovali ve Vítkovických železárnách, jenom já na šachtě. Byly s tím trochu potíže, protože když se jezdilo na ligové zápasy ven, tak jsem musel mít refundaci mzdy. Peněz v pokladně Vítkovic nebylo vždy dostatek. Trénovalo se čtyřikrát týdně a kluci byli z práce uvolňováni na tři hodiny. Já si v případě potřeby musel vyměnit směnu. Nejhezčí vzpomínkou na hráčskou kariéru jsou samozřejmě medaile, které jsme získali za titul mistra Evropy ve Švýcarsku.

Poprvé jsme tam na MS porazili celek bývalého Sovětského svazu a potěšili tím naše příznivce. Vždy jsem měl radost, když se mi povedlo udělat radost druhým. Myslím si, že v hokeji se mi to podařilo několikrát.

Jako hokejový brankář jsem ještě zažil éru, kdy se chytalo bez masky. Člověk samozřejmě v osmnácti nepomýšlí na to nejhorší. Spíše naopak. V mládí všechno bolí méně než ve třiceti letech. Nezabýval jsem se tím, že chytám bez masky. Možná to byla taková hloupost, protože právě kvůli vážnému zranění obličeje jsem musel hokeje později nechat. Brankář se neobejde bez dobře fungující obrany, na kterou se může absolutně spolehnout. V reprezentaci se mi nejlépe chytalo za dvojici Kasper a Potsch. Ta neměla konkurenci. Ve Vítkovicích jsme bránili všichni. Výteční byli Václav Bubník, Planka, Cvikl, Remiáš, celá obrana. Je tady však i druhá strana mince, a tou jsou útočníci. Na ty je potřeba si dát pozor! Za nejnebezpečnější jsem považoval Jardu Holíka a brněnského Jaroslava Jiříka. Ti zneprjemňovali úlohu každému gólmánovi. Clonili na brankovišti, obtěžovali holí. Když rozhodčí neviděl, nedovoleně píchali hokejkou. Byla řada dalších technických hráčů, kteří uměli brankáře přelstít. Vlasta Bubník, Vova Zábrodský, Franta Vaněk, ale i Golonka se svým golfovým úderem.

Většina sportovců má nějaký zvyk, který dodržuje. Já jsem měl taky takový. Ve Vítkovicích jsem v každém dresu chytal tak dlouho, až se na mě rozpadl.

Profesně jsem se po skončení hráčské kariéry věnoval novinářině. Táta byl redaktorem závodního časopisu na Hlubině, takže jsem měl k novinám poměrně blízko. Z každého zájezdu s Vítkovicemi jsem si zapisoval své zážitky. Některé z nich mi otiskli na sportovních stránkách regionálních novin. Měl jsem z toho radost. Když jsem se ve dvatřiceti jako vyučený horník rozhodoval, co dál, dostal jsem nabídku ostravské filiální redakce Československého sportu, kde jsem pak pracoval 25 let. Po revoluci jsem přešel do sportovní rubriky Moravskoslezského dne. Pořád mám velice blízko k hokeji, takže o něm rád i píšu. Z doby aktivní činnosti mám přátele, kteří jsou ještě dnes trenéry, a dostanu se tak k informacím, jež jiní nemají. Hrál jsem rovněž fotbal, který jako hra, a to je kuriózní, mě vždycky bavil více než hokej. Myslím, že jsem do kouzla a zákonitostí kopané rovněž pronikl.

Pochybuji, že nějaký novinář má ještě volný čas. Tato práce „spolkne“ člověka úplně celého. Z mládí mám doma sbírku známek. Už to není koníček, ale občas se rád pokochám pohledem na ty pěkné „obrázky“. Připomínají mi totiž celý svět. Pořídili jsme si chalupu na Jesenicku, když to o některém víkendů vyjde, pak je to můj jediný odpočinek. Zvykl jsem si na auto, bez kterého bych nestihl to, co musím za celý den udělat. S hokejem a jako žurnalista jsem měl tu možnost procestovat téměř celý svět. Nejvíce se mi asi líbilo

ve Švýcarsku. Možná taky proto, že jsme tam dosáhli tak skvělého úspěchu. Život lidí tam má svůj zaběhnutý řád, je tam nádherná příroda. Hory střídají údolí, řeky a všude je čisto, když člověk někam přijde, je obklopen slušnými a pozornými lidmi.

Ve svém životě jsem měl to štěstí, že jsem se přátelil s mnoha skvělými lidmi, kteří mi dobře poradili. Nechtěl bych proto nikoho jmenovat, abych neublížil těm ostatním. Tím nejdůležitějším a prvořadým ve sportu i v životě je zdraví. Pokud si někteří sportovci, především v mladém věku, myslí, že to je něco jiného, pak jsou na velkém omylu.

Miroslav Vlach

Miroslav Vlach, brilantní technik, hráč s obrovskou akcelerací přezdívaný ostravský expres nebo rychlík. Je autorem památného gólu na MS 1959 v Praze, kdy střelou do prázdné kanadské branky „zařídil“ naše vítězství 5:3, které znamenalo bronzové medaile. Za dvanáct ligových sezón sehrál 300 utkání, ve kterých vstřelil asi 250 gólů. Reprezentační dres oblékl sto třikrát, se lvíčkem na prsou vsítl 73 branek. Zúčastnil se šesti MS a dvou zimních olympiád. V roce 1963 na MS ve Švédsku byl vyhlášen nejlepším útočníkem.

S hokejem jsem začínal v Baníku Ostrava a po absolvování vojenské služby přestoupil do Vítkovic, vzpomínal Miroslav Vlach. Mezi mými spoluhráči byl Honza Kasper, který je v důchodu a chodí na Ledňáček, Vlach pracoval jako správce této haly, na návštěvy. Občas zavítá i Pepík Mikoláš. Když se někdy sejdeme najednou, pak je příležitost zavzpomínat si u sklenice piva na bývalé spoluhráče.

Tito pánové byli osobnostmi mužstva, zejména Honza Kasper po příchodu z Komety. Ten pak v obraně vychoval řadu svých spoluhráčů, Rychtára, Šmída a další. Nejen, že jim radil, ale dokázal i názorně předvést, jak se zachovat ve složitých situacích. I když jsme byli tahouny mužstva, tak trenérům jsme do práce nezasahovali. To nebylo zvykem. Trenéři, ať to byl Miloš Sýkora nebo Václav Bubník, měli tolik zkušeností, že se nepotřebovali radit.

Během své sportovní kariéry jsem měl i nabídky na změnu dresu. Z našich ligových celků to byly Pardubice, Sparta Praha a Slovan Bratislava. Měl jsem i spoustu nabídek na angažmá do zahraničí, Německa, Finska, Švédska. Na sklonku kariéry jsem rok hrál a zároveň trénoval v Innsbuku. Byl jsem tam s celou svojí rodinou. Starosta města, který hokeji velmi fandil, mě přemlouval, abych po skončení kariéry zůstal trénovat mládež nebo mužstvo, které jsem tam vedl již půl sezóny. Zůstat však v té době v cizině s představou, že bych se nemohl vrátit, to pro mě bylo nemyslitelné už kvůli rodičům.

Nikdy jsem neměl myšlenky na to, že bych s hokejem praštil. Ne, nikdy. I když zranění se mi zrovna nevyhýbala. Měl jsem například zlomenou lopat-

ku, dva měsíce byl v sádře. Vždy jsem se snažil z toho co nejrychleji dostat, abych mohl znovu trénovat a hrát.

Kromě hokeje jsem měl také rád fotbal. Hrál jsem kopanou za Baník Ostrava. Dvě nebo tři utkání za první mužstvo Vítkovic. Velice mě to bavilo.

Na hokejové Vítkovice chodím stále. Doposud jsem nevynechal ani jedno utkání. Každý zápas strašně prožívám. Nikdy však nikoho nehodnotím, nekritizuji. Protože vím, že i já jsem za své hráčské kariéry nadělal spoustu chyb a nedal branky, které jsem měl dát. Současný hokej vnímám jako rychlý, tvrdý, fyzicky náročný. Podobný, jako se hraje v Kanadě. Myslím si, že technická, pro oko diváka tak líbivá hra se úplně vytratila. Ta nemá v dnešním hokeji prostor. Není na ni čas. Při té příležitosti nelze nevzpomenout na Frantu Vaňka. To byl vyložený hokejový profesor. Ten svými technickými kousky naháněl hrůzu i Kanadánům.

Kromě sportu se věnuju chalupaření. Mám pěknou dřevěnici v Rožnově pod Radhoštěm, kde trávím většinu volného času. Velice rád sbírám houby, pochutnávám si na nich ve všech podobách. Houbaření je asi moje největší hobby. Bude to znít divně, ale já rád myji i nádobí. V létě chodím na koupaliště. Pod deštník, sluníčku se dnes už spíše vyhýbám. U vody si výborně odpočinu.

Vyprávěl jsem si s muži, které zdobila skromnost a kteří k velkému hokejovému kumštu přidávali do boje na ledové ploše celá svá srdce. Byli k sobě tvrdí a vždy dokázali ocenit kvality soupeře. Právě proto patří mezi ty, které po právu nazýváme legendami. Jsou totiž něco jako krásný evergreen.

Hoši, děkujeme!

Miroslav Vlach (foto Hany Kurzové poskytl Milan Lulek).

Josef Mikoláš v národním dresu (z archivu Josefa Mikoláše poskytl Milan Lulek).

Jan Kasper a Milan Lulek během rozhovoru (foto Hany Kurzové poskytl Milan Lulek).

Prof. Jan Mazurek

Životem mě provází hudba

Jmenuji se Jan Mazurek, jsem ročník 1941. Chtěl bych vás seznámit s některými skutečnostmi ze svého života.

Jako malé dítě jsem zažil konec 2. světové války ve starých Výškovicích, kde jsme bydleli s rodiči a mladším bratrem Stanislavem. Otec Jindřich byl rodákem ze starých Výškovic. V blízkém Zábřehu se vyučil pekařem u tamního pekaře Beera. Po vyučení pracoval asi dva roky v téže pekárně, ale pak odešel do Vítkovických železáren, kde pracoval do důchodového věku, do roku 1966.

Matka Marie, rozená Stuchlá, pocházela ze Staré Bělé z hudební rodiny. Několik jejích bratranců se věnovalo učitelskému povolání. Syn jednoho z nich, Jaroslav Urbánek, byl zpěvákem Pěveckého sdružení moravských učitelů. Matka mě v raném věku přivedla k hudbě. Setkala se totiž ve starobělské obecné škole s Františkem Lýskem, pozdějším profesorem brněnské univerzity a světoznámým sbormistrem, který byl jejím třídním učitelem. Celý Lýskův život provázel dětský, nejen sborový, zpěv. Naučil své žáky a žáčky celou řadu lidových písní, ze kterých si dodnes pamatuji slovenskou lidovou Pasol Jano tri voly nebo moravskou Konopa, konopa a další. Zvlášť citově jsme s bratrem prožívali Smetanovu ukolébavku Letěla bělounká holubička z opery Hubička. Matčin zpěv jsme často doprovázeli slzičkami.

V šesti letech, v roce 1947, jsem nastoupil do první třídy obecné školy ve Výškovicích. Naším učitelem byl řídící školy, zkušený učitel, starobělský Theodor Ševčík. Jako absolvent Učitelského ústavu ve Slezské Ostravě byl dobrým houslistou a velmi dobrým zpěvákem. Vzpomínám na první naučenou lidovou píseň, slováckou Důbravěno zelená a další, lidové, koledy i nové dětské písně. Druhý stupeň základní školy jsem absolvoval ve Staré Bělé, kde byla zřízena provizorní dřevěná školní budova, mimochodem velmi nehygienická, opravdu pouze provizorní.

V roce 1955 jsem základní, tehdy osmiletou střední školu ukončil a nastoupil jsem na Jedenáctiletou střední školu v Ostravě-Vítkovicích. Vzpomínám si, že hlavně na začátku neměla naše třída dobrou pověst, měli jsme velmi, velmi průměrné výsledky. Samozřejmě jsme se ve výuce nesetkávali s hudbou, měli jsme ale až tři hodiny deskriptivní geometrie! Školu jsem ukončil maturitou v roce 1958.

Dlouho před tímto datem, v roce 1951, mne matka zavedla do Hudební školy ve Vítkovicích, jejímž ředitelem byl tehdy Jan Pešat, výborný dirigent Ostravské filharmonie. Byl to sice orchestr amatérský, ale velice slušné úroveň. Ředitel mne zkoušel z hudebnosti u klavíru. Bylo to poprvé v mém životě,

takže jsem neopakoval predehrané tóny a vůbec jsem vyhořel. Ředitel pak zdrcené matce řekl: „*Matko, máte nehudebního syna.*“

V roce 1952, když jsem přišel na základní školu do Staré Bělé, stal jsem se žákem tamější pobočky vítkovické hudební školy. Učil mne mladý absolvent pedagogického oddělení této hudební školy Ladislav Gořula. Ten však brzy odešel na povinnou vojenskou prezenční službu a mým učitelem se stal pozdější dlouholetý ředitel, už Janáčkovy, vítkovické hudební školy Milan Nendza. Ten brzy zjistil, že nemám nejmenší chuti navštěvovat v Ostravě tehdy vzniklou Vyšší hudebně-pedagogickou školu a stát se učitelem houslí a věnoval se v hodinách hře houslových duet. Tehdy jsem se naučil velmi slušně tzv. hře z listu, což jsem uplatnil v pozdějším studiu i následné praxi. Na vítkovické jedenáctiletce jsme měli takový, nijak kvalitní, soubor, který hrál často skladby Jaroslava Ježka při tehdy provozovaných odpoledních a večerních čajích, ale i tohle byly další velmi dobré zkušenosti, použitelné v praktické hudebnosti.

Po maturitě jsem nečekaně nastoupil na Geologickou fakultu Vysoké školy báňské v Ostravě. Nečekaně proto, že na rozdíl od svého bratra jsem neinklinoval k technice a k technickému studiu. Okolnosti mne však dovedly do této situace, otcovo členství v Lidové straně vylučovalo tehdy studium na vysoké škole učitelského směru. Hned v prvních hodinách po nástupu do výuky jsem zjistil, že se nemohu těšit na hodiny společenskovedné a uměnovědné, ba ani přírodovědné, ale pro mě těžko stravitelnou technickou výuku. Několik vyučujících připomínalo sice ještě předválečnou Vysokou školu báňskou v Příbrami, prof. Štěpánský, prof. Trnka, ale to byly jenom záblesky.

Současně jsem však poznal, na důlní praxi, těžký život havířů. Na geologické fakultě se totiž vyučovala technická věda, nikoliv věda přírodní. Tehdy jsem se utvrdil, že se chci v životě věnovat učitelskému povolání, a na jaře roku 1959 jsem se přihlásil ke studiu na Filosofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, kde tehdy, po několikaleté odmlce, opět zřídili studium středoškolské hudební výchovy, spolu s českým jazykem. Původně jsem se ovšem hlásil ke studiu kombinace dějepisu a český jazyk. Hned na počátku přijímací zkoušky, v červnu 1959, jsem si uvědomil svou nedostatečnost k tomuto studiu a díky veliké náhodě jsem nastoupil ke studiu kombinace s hudební výchovou. Vyučující hudební katedry doc. Smetana, ostravský doc. Schreiber, Dr. Hudec a další vytvářeli na této katedře velice přátelské prostředí, opravdu se tam studovalo dobře! Měl jsem ovšem hendikep, nehrál jsem na požadovaný klavír, navíc jsem si zpočátku neuvědomoval vážnost situace. Teprve po nárazu u zkoušky z klavíru ve 3. ročníku jsem začal usilovně na klavír cvičit, do konce studia jsem zvládl poměrně slušné penzum klavírní hry.

Kamenem úrazu bylo bohužel ubytování. Kolej v Olomouci-Řepčíně byla bývalá klášterní škola. Tři semestry studia jsme byli ubytováni v „šalandách“ po 15 až 17 studentech. Studovat se v takových podmínkách dalo dost málo.

Ještě horší bylo, že jsme se nemohli domluvit na večerním harmonogramu, tedy na tom, kdy se bude zhasínat. Teprve od třetího ročníku studia jsme bydli velmi slušně, v pokojích nově otevřené koleje 17. listopadu.

Zúčastňoval jsem se také katedrových hudebních produkcí (pěveckých, komorních). Osobně jsem měl nejraději zkoušky komorního orchestříku, který vedl přírodovědec Vladimír Žůrek, velmi dobrý houslista. Hráli jsme skladby českých klasicistů, jako byli Jan Zacha, Josef Mysliveček či Jiří Benda.

Hned po absolvování univerzity jsem nastoupil roční vojenskou prezenční službu v Žilině. Protože to byla vojna ve Školním výcvikovém středisku týlu, nebyla příliš obtížná. Navíc, při Středisku se vzdělávali i patnáctiletí až osmnáctiletí hoši, díky tomu jsme měli i odpovídající slušnou stravu. K 31. srpnu 1965 jsem prezenční službu ukončil. Následující den, tedy 1. září, jsem se hlásil na Středním odborném učilišti Vítkovických železáren, kde jsem působil až do srpna 1968. Učil jsem tehdy začínající maturitní pětileté obory, většinou slušné a pracovitě chlapce.

Od konce srpna 1968 jsem působil na Gymnáziu v Ostravě-Vítkovicích, které ho jsem byl v období 1955 až 1958 sám studentem. Setkal jsem se, v této pohnuté době, ještě s některými svými učiteli, i se svým třídním učitelem, nyní ředitelem Karlem Civínem. Po pětiletém působení jsem se v roce 1973, po úspěšném absolvování konkurzu, stal odborným asistentem Pedagogické fakulty v Ostravě. Mým nadřízeným se stal docent Vladimír Gregor, znalec dějin české hudební výchovy. Jeho zásluhou jsem se sám orientoval na podobnou problematiku. Také to byly regionální dějiny hudební kultury, o kterých jsem často se svými kolegyněmi a kolegy publikoval řadu monografií a odborných článků. Ze samostatné Pedagogické fakulty se v roce 1991 stala Ostravská univerzita. Ostrava s technickou orientací, domnívám se, velmi potřebovala tuto humanitní vysokou školu. Dnes je to plnohodnotná vysokoškolská instituce s půltuctem fakult. Přitom některé katedry mají mezinárodní úroveň, např. matematika, historie.

Kromě celoživotního zájmu o hudbu jsem si rád zahrál i fotbal. Ten až do vysokého věku, než jsem zjistil, asi v 60 letech, že se tělo této zátěži velice brání. Asi do stejného věku jsem denně běhal, zprvu 10 kilometrů, postupně kilometrů méně a méně. S rodinou jsme často chodili na turistické pochody do Beskyd i Jeseníků. O dovolených jsme snad patnáct až dvacetkrát pobývali v Teplicích nad Metují. Po ataku choroby v roce 2011, jednalo se o mozkovou příhodu, jsem musel pochopitelně s pohybovými aktivitami skončit. Protože však naštěstí nebyly postiženy rozumové dovednosti, mohu stále publikovat a studovat nové možnosti svého vědního oboru.

Mám velké štěstí, že mám ve své manželce celoživotní oporu, chápavého člověka, který dokáže povzbudit. Stejně tak děkuji synovi, snaše a vnukům za porozumění a vstřícnost. Především za pomoci svých blízkých se mi podařilo svůj život naplnit smysluplnou prací. Hudba v něm hrála zásadní roli.

Mgr. Ilona Nemeškalová

Vzpomínky z Mariánských Hor

Narodila jsem se v roce 1940, krátce po začátku války. Měla jsem překrásné dětství a velmi ráda na ně vzpomínám. Byla jsem, jak se kdysi říkalo, vymodlené dítě. Pocházím z poměrně nemajetných poměrů. Narodila jsem se a vyrůstala v Horní kolonii v Mariánských Horách, kde jsme bydleli u rodičů mé maminky. Babičky byly v domácnosti, jeden děda byl horník a Polák, druhý byl Čech a pracoval ve Vítkovických železárnách na dráze. V kolonii jsme bydleli babička, dědeček, moji rodiče a mamčin bratr, který tam ale býval málokdy. Pracoval u Bati ve Zlíně, takže přijížděl jenom na víkend a navíc si rád zaflámoval.

Moje rané dětství bylo válečné, i když v Ostravě jsme pocítili tu drsnou válku a nálety až kolem roku 1944 a 1945. Zažila jsem však všechna ta opatření, poukázky na jídlo, oděvy, boty. Moje maminka byla zamlada veliká parádnice, takže jsem chodívala v přešitých šatech. Maminka mi ze svých klobouků šila hračky a panenky, milovala jsem kocoura v botách.

Kolonie

Bydlela jsem v Horní kolonii, dnes je v těch místech knihovna Daliborova. V našem domě bydleli havíři, kteří pracovali na dole Šverma, dříve Ignát. Bydleli jsme v první řadě kousek od náměstí, odkud se do kolonie přicházelo. Ulice se dodnes jmenuje Bendlova. Dům, ve kterém jsem se narodila, už zbouřali. Domy byly pavlačové, bylo tam osm bytů a my bydleli v přízemí. Byly zde i sklepy, jedna velká místnost se používala jako kryt. Podél zdi byly lavice a při náletu jsme se tady ukrývali. V bytě byla předsíňka, komora, velká kuchyň a pokoj. Ten jsem měla s rodiči, babička a dědeček spali v kuchyni. WC bylo venku, suché. Voda byla jen na pavlači, na koupání v neckách se musela nahřívat. Prádlo se pralo na valše buď doma nebo venku na dvoře. Klasická žehlička se nahřívala, v kolonii byl mandl, kam si ženy nosily prádlo. Byla tam i pekárna, když měl člověk větší množství koláčů, připravil si je doma a pak je zanesl upéct do té pekárny.

Babička na dvorku chovala drůbež, králíky, prase, kozu a pěstovala zeleň. Od sedláka v Mariánských Horách si pronajala kus pole a pěstovala na něm řepu, oves, brambory. Díky babičce a její pracovitosti jsme za celou válku nepoznali, co je to hlad. Kozí mléko jsem sice nemusela, ale čerstvé mléko od sedlákových krav jsme měli v komoře. V nádobě se usadila i 10 centimetrů vysoká smetana a já jsem tam chodila a lžičkou tu smetanu vyjíдалa. Dodnes

miluji mléko, ale takovou smetanu už asi nikdy neuvidím. Babička byla výborná kuchařka, na první svátek vánoční zvala své děti s rodinami a pekla krůtu, kterou dokrmovala vlašskými ořechy, to byla přímo krůta s nádivkou. O velikonocích dělávala skvělý salát z uzeného masa. Často se jedly luštěniny: čočka, fazole a hrách, které babička pěstovala. Maso se jedlo jen v neděli, přes týden jsme mívali nejčastěji omáčky s brambory nebo knedlíky, k tomu vajíčko nebo párek.

Válka

Naši sousedé byli Němci, kteří přišli do kolonie ve stejnou dobu jako mí prarodiče. Velice dobře spolu vycházeli, ale jejich vnučka si vzala esesáka. Můj strýc pracoval ve Zlíně u Bati a nepohodl se tam s mistrem, který byl Němec. Strýc byl velice prchlivě povahy a hodil po něm cihlou. Strýce poslali do pracovního lágru do Německa a v roce 1944 při bombardování se mu podařilo utéct. Dostal se domů, naši němečtí sousedé to samozřejmě věděli. Bohužel se objevil i manžel jejich vnučky a prohlásil, že to musí oznámit a že strýc se musí okamžitě vrátit. Soused pak řekl strýci, ať okamžitě zmizí a schová se, a manželovi své vnučky řekl: *„Jestli to uděláš, já se tu pověsím, protože já s nimi tolik roků žiju ve shodě, nikdy jsme neměli nejmenší problém.“* Nikdo neví, jestli to ten esesák ohlásil, strýc zmizel a do konce války se schovával.

Moje vzpomínka je na rok 1942, kdy jsem dostala zápal plic a doktor nařídil, že už nesmím do krytu ve sklepě. Když byl letecký poplach, říkala jsem mamince: *„Maminko, běž do toho krytu, já tu budu sama.“* Pochopitelně jsme zůstaly spolu a celý nálet jsme ležely v posteli. Střepina z bomby prorazila okno a poškodila maminčin šicí stroj Singerku. Měla jsem i černý kašel, bylo mi zle, dusilo mě to. Mezi Mariánskými Horami, Vítkovicemi a Zábřehem byla továrna Julie Rütgerse. To byla fabrika, která vyráběla dehet, a všude kolem to smrdělo. Maminka se mnou chodila na procházky kolem té fabriky, aby se mi snáz dýchalo. Ten dehet, ty výpary mi prostě ulevovaly při tom kašli.

Náboženství

Babička byla z Polska, byla věřící, ale nechodila do kostela pravidelně. Říkala: *„Víš, pro mě je to takové příjemné si tam sednout, porozmýšlet. Je tam klid, já se soustředím. Nic mě neruší, já si proberu všechny těžkosti života, které řeším. Při tom se pomodlím a požádám pána Boha, aby mi je pomohl řešit, a to je všechno.“* Já jsem pokřtěná jako katolík, v rodném listě mám jméno Ilonka a byla jsem poučena, že ho musím používat v tomto tvaru. Ve škole jsem chodila do náboženství, tenkrát to byl víceméně povinný předmět. Když mi bylo 9 let, tak jsme dostali faráře, který bil děti rákoskou přes prsty, přes ruce, hlavně kluky, kteří mu dělali naschvály. Nerozuměla jsem mu,

nevěděla jsem, o čem mluví, připadalo mi to nelogické. Jednoho krásného dne jsem řekla rodičům, že už tam chodit nebudu, a tím to pro mě skončilo jednou provždy. Nikdo mě nenutil, moje maminka taky nechodila do kostela, chodili jsme jen občas.

Dětství

V létě po skončení války jsme se přestěhovali. Dostali jsme byt v Mariánských Horách, nyní je to ulice Novoveská, ale tenkrát to byla Mariánskohorská, která vedla až do Přívozu. Němci si tam za války postavili čtyři dvouposchodové domy, ve kterých bydleli. Když na konci války utíkali, nastěhovali tam Ukrajinky vracející se z fronty a ty byty byly příšerně zdevastované. Po válce byty převzal důl Šverma a postupně je dávali do pořádku a přidělovali svým zaměstnancům. Byly to jednopokojové byty, pokoj i kuchyň byly velké, koupelnu jsme měli na chodbě společnou se sousedy. Oproti těm neckám, ve kterých jsme se koupali v kolonii, byl kotel v koupelně podstatná změna. Začala jsem chodit do školy, byly zvlášť chlapecké a dívčí. Já jsem chodila na Novoveskou, chlapecká škola byla na ulici Přemyslovců. Chodila jsem tam od 1. do 5. třídy, od 6. třídy jsem přestoupila na Podlahovou u kostela, již společně s chlapci. Tělesné tresty byly v té době obvyklé, ve škole byla rákoska, děti za trest stály nebo klečely v koutě.

V roce 1949 začaly vznikat pionýrské organizace, tak jsme měli pionýra. Tehdy nás vedli bývalí skauti, chodili jsme na vycházky do přírody. Nebyla to politika, sportovali jsme, hráli volejbal, vybíjenou. Tam vlastně vznikly ty moje sportovní aktivity, které jsem potom pěstovala. Byla jsem poměrně dost šikovná, bavilo mě to a vyžívala jsem se v tom. V devíti letech jsem dostala kolo, jezdili jsme na výlety za Ostravu do Kyjovic. Na výletech jsme fotili. Když jsem byla v 6. třídě, tak vznikl na Korunní ulici Krajský pionýrský dům, kde byly různé kroužky. Když jdete od kostela směrem na Výstavní a odbočíte za bývalým Krajským domem pionýrů doprava, je tam velká zahrada a v té je jednopatrový dům. A ten jsme si postavili jako přírodovědný pavilon, vlastníma rukama, samy děti. Pochopitelně nám tatínci a zedníci řekli, co máme dělat. Kolem byla zahrada, která byla určena k pěstování rostlinek a květin. Měla jsem štěstí na učitele, na základní i střední škole. V deseti letech jsme jeli na výlet do Prahy a další rok do Vysokých Tater. Od té doby Tatry a také Prahu miluji.

Sport

Na Korunní ulici bylo sokolské hřiště, bratr tam hrával fotbal, bývaly tam i místní přehlídky spartakiády. Konaly se zde dětské dny s průvodem a maskami. Na místě dnešního Futura stával Stadion odborářů. Jezdila se tam plo-

chá dráha, pořádaly koňské závody, parkur. Stadion byl ale postavený na mokřině a prosakovala tam voda, což byl problém. Zimy jsem trávila na zimním stadionu, protože jsem ráda a hodně bruslila. V Ostravě byl Stadion Josefa Kotase. Mívala jsem tréninky třeba ve čtyři ráno a chodili jsme s tatínkem pěšky z Mariánských Hor z Mariánskohorské až na stadion J. Kotase, protože tam nic nejezdilo. Ani přes den ne, natož v noci. Vyhrávala jsem závody, ale když jsem měla dvanáct let, tak jsem s krasobruslením přestala. Před posledním závodem mi totiž komise řekla, že mám křivé nohy, a proto musím skončit s krasobruslením. Byla to sice pravda, ale tak jsem se urazila, že jsem krasobruslení nechala. Na Hulváckém kopci bylo koupaliště, kde jsem se naučila plavat. Bratranec mě hodil do vody a nestaral se, jak se z té vody dostanu. Tak jsem se musela postarat sama. Chodívali jsme k Opavici ke splavu u Třebovické elektrárny. Vedla tam prakticky přímá cesta z Mariánských Hor. Lokality u Nové Vsi se říkalo Benátky. Tady později Důl Šverma upravil rekreační zónu pro rybáře a rybáři, horníci z dolu, chodili lovit ryby k nádržím. Naproti byly Benátky, kde bývaly taneční zábavy s hudbou a rodiny tam chodívaly na nedělní vycházky. Sáňkovat jsme chodili na kopeček naproti domům směrem k nové Mariánskohorské, říkalo se tomu lesík.

Manželství

Vdávala jsem se na úřadu a v kostele v Mariánských Horách. Bylo to legrační, protože rodiče mého muže, který byl Pražák, si silně nepřáli, abychom měli známost, natož abychom se vzali. Manželovi rodiče měli v Praze dům a plánovali, že tam s nimi jejich synové budou bydlet. Dva roky jsme spolu chodili, ale tak, že jsme jezdili směr Praha–Ostrava, Ostrava–Praha. Jednou přijel bez varování s lodním kufrem a říkal, že se stěhuje do Ostravy, protože já odmítla jít do Prahy. Přišli jsme k nám domů a manžel říkal: „*Já jsem dal v Praze výpověď, teď mám dovolenou a tady si vyřídím zaměstnání.*“ Matka prohlásila: „*Vyloučeno, tady mi svobodný bydlet nebudete, to prostě nejde. Musíte si nejdřív najít nějakou ubytovnu nebo byt.*“ Takže on jednu sobotu přijel a druhou sobotu jsme se vzali. Manžel Bohumil, Míla, chtěl, ať máme svatbu v kostele, jeho rodiče by ji jinak neuznali. V kostele byl mladý farář, který byl předtím v Kunčicích pod Ondřejníkem. Manžel se ho ptal: „*To se vám tam nelíbilo v těch horách nebo co?*“ Farář odpověděl: „*No, líbilo, ale když se mi tam narodilo dvanácté nemanželské dítě, tak mě přeložili do Ostravy, tady že to nebude tak vidět.*“ Den před svatbou jsme přišli na katechismus a dopadlo to perfektně. Můj muž, vlivem svých věřících rodičů, trávil své mládí v salesiánském klášteře v Kobylisích. V klášteře byl opatem Trochta a toho zavřeli nejdřív Němci a potom komunisté. Náš katechismus prostě skončil tím, že si vykládali o Trochtovi, jaký to byl fantastický člověk.

Knihovna

Po základní škole jsem chtěla studovat elektrotechniku, slaboproud. Tenkrát byla jediná průmyslovka v republice v Pardubicích. Rodiče nesouhlasili a přihlásili mě na obchodní akademii, kam jsem nechtěla. Byla jsem přijata. Přes prázdniny jsem potkala sestřenici, která dělala ve vítkovické knihovně vedoucí, a ta mi nabídla brigádu. Nastoupila jsem do oddělení katalogizace, která byla v budově spořitelny na náměstí E. Beneše naproti Elektry. Razítkovala jsem a balila knížky a říkala si, že bych v té knihovně docela ráda zůstala, mně se na ekonomickou školu hrozně nechtělo. 1. září pro mě měla maminka připravené šatičky a já jsem přinesla pracovní smlouvu. Protože mi bylo čtrnáct let, tak ji museli podepsat rodiče. Rodičům se to nelíbilo, hodně jsme se nepohodli a já jsem pak tři měsíce bydlela u tety. Nakonec mi smlouvu podepsali, všechno se urovnalo a já jsem zůstala v knihovně. Zjistila jsem ale, že razítkovat a psát knižní lístky by mě celý život nebavilo.

Další rok jsem nastoupila na večerní Jedenáctiletou střední školu pro pracující na Matiční, studovala jsem ji při zaměstnání. Za tři roky jsem udělala maturitu a řekla si: „*Už nikdy více.*“ A za dva roky jsem studovala na vysoké škole v Praze, kterou jsem studovala dálkově v letech 1960 až 1965. Do Prahy jsem jezdila každý měsíc na přednášky a konzultace, jednou za semestr jsme měli týdenní soustředění na zápočty a zkoušky. Děkanem byl docent Drtina, velice chytrý a příjemný člověk, polyglot, který se dělil o své znalosti.

V roce 1959 jsem nastoupila do knihovny VŠB. Práce s odbornou literaturou mě ale nebavila, mnoho knih bylo cizojazyčných. Pracovala jsem zde necelý rok a pak se vrátila do městské knihovny. V době, kdy jsem studovala, jsem pracovala částečně v metodice a částečně v katalogizaci. V roce 1960 jsem nastoupila do metodiky. Metodika byla nejdříve v okresech a po roce 1960 vznikaly krajské metodiky. Na krajskou metodiku jsme byly tři knihovnice a na městskou metodiku knihovnice jedna. Zakládaly se střediskové knihovny, aby lidé žijící na venkově měli stejný přístup k informacím a literatuře jako lidé ve městě. Jezdily jsme po vesnických knihovnách, katalogizovalo a kontrolovalo se, jestli se katalogizuje dobře, protože to dělaly ženy z domácnosti. Žádné počítače ještě nebyly, psalo se na lístky. Vše se profesionalizovalo, školili se lidé. V Ostravě jsme měli konzultační středisko Střední knihovnické školy Brno, kde učili pracovníci našich knihoven, dojížděli tu i brněnští učitelé. Několik let jsme tu měli i středisko vysoké školy. Ale to už je další kapitola mého profesního života.

*Paní Ilona Nemeškalová,
dlouholetá ostravská knihovnice.*

Ing. Konstantin Papasavoglu

Řecká komunita v Československu

Cesta mé rodiny do Československa

Jmenuji se Konstantin Papasavoglu. Jak už je z mého jména patrné, mám řecké kořeny. Oba moji rodiče byli Řekové. Já už jsem se ale narodil tady v Československu, konkrétně v roce 1952 v Šumperku. Moji rodiče, máma Christina i táta Stelios se narodili v Turecku v roce 1920 na poloostrově Gallipoli, tvořícího jeden břeh Bosporského průlivu, v malé vesničce Bayırköy, asi kilometr od průlivu. Ve svém příjmení máme koncovku „oglu“, v překladu chlapec, to je známka poturčení Řeků Osmany za téměř 400 let jejich říše. Probíhaly tam také války mezi Turky a anglickými vojsky v 1. světové válce o ovládnutí strategického Bosporského průlivu, který spojuje Černé moře s mořem Středomořím. Byl také natočen film Bitva o Gallipoli z období 1915. V letech 1922 až 23 proběhla výměna národů mezi oběma státy. To byla první migrace naší rodiny. Rodiče se tak spolu s ostatními dostali do Řecka na lodích. Dostali přiděleny parcely, kde si mohli postavit domy, a získali od tehdejšího státu také kus pozemku, aby na něm mohli hospodařit a měli čím se uživit. Byla to především severní, severozápadní oblast Řecka, kterou většina těchto lidí osídlila. Takže tam se usídlila ve vesničkách Trifilli a Anidro mezi městy Gianitsa a Eddesa celá naše rozvětvená rodina a také mí rodiče jako malé děti.

Řekové jsou vlastně národem, který je také promíchaný nejen se slovanskými a tureckými vlivy. Dneska se říká, že kolik je Řeků v Řecku, tolik je jich v zahraničí, jsme prostě po celém světě. Deset milionů doma a deset milionů v cizině, to je přibližné číslo. Po 2. světové válce vzhledem k těžkým životním podmínkám v Řecku vznikly velké komunity v Austrálii, Kanadě, Americe, hodně taky v Evropě.

Oba moji rodiče byli rolníci, levicově smýšlející, měli minimální vzdělání. Víte, oni vlastně byli, jak jsem už uvedl, uprchlíci dvojnásobní, nejprve z Turecka do Řecka a potom z Řecka do Československa po skončení Řecké občanské války v letech 1946–1949.

Během 2. světové války byli moji rodiče v odboji, dali se k partyzánům a ukrývali se v horách. Když se v roce 1944 z Řecka stáhla poražená německá vojska, pro obyvatele tamních horských oblastí to neznamenal radost z nového svobodného života, ale bylo to přesně naopak. Vrátila se prozatímní vláda z Egypta a ti vypustili z vězení kolaboranty s Němci, policajty, udavače atd. Hospodářství země bylo v rozkladu. Nová řecká vláda nutila zemědělce

odevzdávat velkou část úrody, nejen na venkově. Byl hlad a velké represe končily nejednou i smrtí. Řeční komunisté začali zemědělce přesvědčovat, že je třeba se proti útlaču postavit a začít bojovat za lepší život. Důsledkem bylo, že v roce 1946 v Řecku vypukla občanská válka. Stálo v ní proti sobě silné vládní vojsko a levicově smýšlející partyzáni, z nichž později vznikla DSE/ΔΣΕ (Demokratická armáda Řecka/Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδας), rekrutovaní právě z chudých oblastí řecké Makedonie.

Občanská válka v Řecku vrcholila v roce 1948, kdy si vládní vojáci mysleli, že partyzány konečně porazí. Nepodařilo se, i když byli partyzáni chabě vyzbrojeni, vlastně jenom tím, co sebrali vojákům. Taktika vlády byla vlastně taková, že se snažili vylidnit místa, kde se partyzáni schovávali. Oni by tím pádem přišli o podporu lidí, o jídlo, informace atd. Takže obrovské horské oblasti byly násilím vysídleny. Nevím přesně, kolik těch partyzánů (DSE) tehdy bylo, podle vyprávění táty a strejdy asi tak do 50 000, stáli však proti obrovské přesile vládní armády a jejich západních spojenců, kteří vládní armádu vyzbrojovali tehdejší nejnovější vojenskou technikou a vlastně jí veleli. V bojích proti partyzánům (DSE) byl také Američany poprvé v Řecku letecky shazován v horách napalm, tam také vzniklo kromě velkého množství lidských obětí i spálené velké území.

Po porážce DSE roku 1949 musely desetitisíce lidí opustit Řecko. Po dohodě vlád východního bloku byli rozděleni do těchto zemí. Nejvíce lidí, převážně bývalých vojáků, našlo zázemí v Taškentu. Oni neustále živili myšlenku, že se za rok vrátí zpátky do Řecka. Právě tato myšlenka na návrat udržovala tyto vojáky v Sovětském svazu, konkrétně v Uzbekistánu. Ostatní civilní političti emigranti, rodiny, děti, byli umístěni do dalších zemí jako Maďarsko, Československo, Polsko, Rumunsko, Bulharsko. Do Československa přišlo až 12 500 Řeků, z toho asi 3 000 dětí. Jsou to samozřejmě odhady, nějaká přesná statistika neexistuje. Docházelo ke sdružování rodin, a když se tak stalo, tak mnohdy odjížděly pryč do jiné země, kde žila větší část jejich rodiny.

Moje rodina přišla do Československa přes Jugoslávii a Albánii. Rodiče se před příchodem do Československa neznali. Poznali se až na útěku v Jugoslávii ve městě Bulkes, dnešní Maglič. Oba měli za sebou podobný životní osud. Maminka bratra Anagnostise byla ve skupině, která odminovávala prostor, a jednou při této práci našlápla na minu a nepřežila. Táta bratra Nikose byl zabit při bojích o město Edessa. Rodiče se vzali až tady v Šumperku, po definitivní informaci, že jejich životní partner nežije. Ani mí nevlastní bratři se před jejich svatbou navzájem neznali. Nevěděli, že jsou budoucí sourozenci. Až po svatbě rodičů se o sobě dozvěděli.

První řecké děti se dostaly do Československa po souhlasu tehdejšího vedení státu na jaře v roce 1948, do Mikulova. Odtud byly poté rozvázeny po

celé republiky a umísťovány do různých zámků a domovů, asi do 150 míst, včetně Slovenska. Ze začátku bylo nutno se o děti základně postarat, aby se vůbec dostaly do nějakých lidských podmínek. Ty děti přišly mnohdy bosé, hladové, špinavé. Jejich cesta sem mohla trvat i mnoho týdnů i loděmi přes Gibraltar do Polska. Zpočátku to nebylo jednoduché, nebylo tolik tlumočnicků a ta řečtina s češtinou nepasuje. U dětí bylo potřeba začít s nábívkou základních dovedností, aby se umyly, chodily do školy. Zpočátku byly děti rozdělovány do jednotlivých zařízení podle věku. Víím, že moji bratři Nikos a Anagnostis prošli asi šesti takovými zařízeními, než někde zakotvili. A navíc, každý prošel jiným, nebyli spolu. To ukazuje, že rodiny zprvu nebyly vůbec nijak propojeny. Děti přijely o rok dříve než jejich rodiče. Počet dětských domovů se nakonec snížil asi na padesát.

Většina dospělých byla posílána do pohraničí, protože tam bylo volné místo po odsunutých Němcích. Dostali se na severní Moravu, Krnovsko, právě tam vznikly velké řecké komunity. První zastávkou mých rodičů v Československu se stalo město Šumperk. Řekové byli obyčejní lidé, zemědělci nebo uměli vykonávat jen jednoduché práce, táta byl kovář, v Řecku uměl opravovat kola žebříňáků a trakařů. Ostatní byli později zaměstnáváni třeba v textilním průmyslu nebo zemědělství. Například moje maminka tady pracovala jako tkadlena a později i v kuchyni.

Těchonín

Tato vesnička byla a je pro mne stále velkou srdeční záležitostí, už od doby, když jsem jako dítě začal vnímat okolo sebe dění a formoval si tak povahu. Žili jsme zde od roku 1954 do roku 1961 téměř 7 let s rodiči a se sestrou Annou přímo v kasárnách v Domově Československého červeného kříže. Domov ČSČK Těchonín, jak jsem později pochopil, byl klíčovým, po dlouhou dobu asi i utajovaným místem i pro většinu Řeků v ČSR. Možná to bylo i z důvodu, že se po odchodu řeckých občanů v roce 1962 staly zase kasárny vojenským objektem armády ČR. Domov ČSČK hrál velmi významnou roli po příchodu nemocných dospělých řeckých občanů do Československa, zejména od roku 1950 do roku 1962. V Těchoníně bylo trvale asi kolem 600 zraněných řeckých občanů z občanské války, nevidomých, invalidních, bez rukou, nohou, s těžkými průběhy TBC a těžce nemocných, kteří sami bez cizí pomoci nemohli přežít. Tito řečtí občané nebyli klasickými „ležáky“ v nemocnici, byli jen omezeně pohybliví. Pro ně bylo vytvořeno, rozhodnutím vedení tehdejšího Československa, prostředí pro lidsky důstojný pobyt a dlouhodobou léčbu.

Na pietním místě vedle hřbitova v Těchoníně byl v roce 1979 vybudován za pomoci místního národního výboru památník z mohutného kamene z místní-

ho potoku s mramorovými deskami v řeckém a českém jazyce s tímto textem: „TÍMTO PAMÁTNÍKEM VZPOMÍNÁME S ÚCTOU A LÁSKOU NA VŠECHNY ZEMŘELÉ ŘECKÉ OBČANY, KTEŘÍ ŽILI V ČSR OD ROKU 1949. ČEST JEJICH PAMÁTCE,“ a ελληνικά: „ΜΕ ΑΥΤΟ ΤΟ ΜΝΗΜΙΟ ΕΝΟΥΝΟΜΑΣΤΕ ΜΕ ΣΕΒΑΣΜΟ ΚΑΙ ΑΓΑΠΗ ΤΟΥΣ ΑΠΑΘΑΜΕΝΟΥΣ ΈΛΛΗΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΣ ΠΟΥ ΕΖΗΣΑΝ ΣΤΗΝ ΤΣΕΧΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ. ΑΙΩΝΙΑ Η ΜΝΗΜΗ ΤΟΥΣ.“ Místní obec se s nesmírnou péčí stará o toto symbolické místo.

Tehdejší Československo poskytlo všestrannou a bezmeznou pomoc všem 13 000 řeckým občanům. Zato tehdejší Řecký stát se ke svým občanům zachoval mírně řečeno „nelidsky“. Nejen, že svým občanům neposkytl hmotnou, ani jinou pomoc, ale některým i upřel právo být nadále řeckými občany, odstranil z matrik na vesnicích a městech jejich zápisy s dopadem i na budoucí generace. Dodnes osobně špatně nesu tuto křivdu a ani žádná dosavadní řecká vláda mnohé takové křivdy nenapravila, ani nijak neodškodnila. Nevím, možná dneska jsem jedním z mála žijících, kteří tam bydleli tak dlouho, téměř šest let, který by si pamatoval aspoň zčásti život uvnitř domova ČSČK, dále jen kasárna. Tehdy jsem byl ve věku, kdy jsem začínal vnímat život a okolí, viděl jsem a vůbec nechápal, proč tolik lidské bolesti a utrpení bylo v kasárnách zkoncentrováno mezi řeckými občany. Tito řečtí občané byli elitou a zastánci pokroku a odpůrci hrubého bezpráví. Oni sami se zúčastnili nerovného boje s tehdejší vládnoucí řeckou garniturou podporovanou Západem. Byl jsem z místních dětí v kasárnách asi i nejstarší a věděl jsem o každém pohybu, nic mi neuniklo, vše jsem si „pohlídal“. Neměl jsem tehdy ani jinou „zábavu“, než později trochu toho učení od první do třetí třídy, než jsme se odstěhovali do Jeseníku v dubnu 1961.

Byl jsem tehdy malý chlapec. První událost, kterou si uvědomuji, byl příjezd lidí z Maďarska po tamních událostech v roce 1956. Pamatuji si to proto, že byl mezi nimi i pán Jorgos, který si přivezl plnou bednu domácích čabajských klobás. Tyto klobásy pak rozvěsil na šňůry na velké půdě v domě, kde jsme bydleli. Pořád jsem si Jorgose hlídal, když šel na půdu a vždy mi uřízl kousek klobásy ze šňůry, moc mi chutnala. V kasárnách se také prostřídalo nakrátko hodně dětí, jak si vzpomínám, i hodně mých vrstevníků, Michalis Maniatis, Nikos Neranculakis, Kutupis, Altinakis a další. Většinou jsme si hráli na vojáky, na schovávanou, i s balóny. V zimě někdy napadlo tolik sněhu, že byla příjezdová cesta z vesnice do kasáren úplně uzavřena. Pamatuji si, že jsem jednou jako tvrdohlavé malé dítě chtěl baterku s barvami, jako měli na nádraží výpravčí. Tak dlouho jsem si o ni říkal, až mi ji táta koupil, ale málem se nevrátil z obchodu ve vesnici Těchoníně. Vyrazil odpoledne, když začalo trochu sněžit, ale zpátky už se ve sněhu těžce brodil.

Kasárna v Těchoníně taky zpočátku padesátých let sloužila k soustředování dětí z ostatních dětských domovů ČSR. Když je jejich rodiče našli v jiném socialistickém státě, děti z Těchonína odjížděly za nimi. Doba hledání rodičů a sourozenců napříč všemi socialistickými státy byla tedy dlouhá. Dosti dobře si pamatuji strejdu „Merjemise“, bodrého, dobrosrdečného dědu. Jako typický Řek měl potřebu mít zahrádku. Takovou zahradu asi 10 × 10 metrů mu povolil správce na kousku volného místa za naším domem. Pěstoval tam běžnou zeleninu, a protože byl vášnivý kuřák, tak pokusně zasadil tabák. Denně mi vysvětloval jednotlivé rostlinky, jaké to jsou atd. Jakmile tabák dorostl do výše asi necelého metru, tak začal ulamovat listy ze stonku a propichoval je takovou zvláštní plochou jehlou s navázaným provázkem. Listy navěšené na provázku pak nasadil do rámu a nechal je sušit pod stříškou. Potom mi ukazoval, jaký si sám vyrobil strojek na krájení tabáku z listu. Byl jsem úplně udiven vidět celý průběh od pěstování tabáku, jeho trhání, sušení až po ubalení do cigaretového papíru. Takto zhotovené cigarety byly určitě vykouřeny s chutí.

Josef Jokeš měl oblibu ve starých autech. V garážích vedle „filakio“ bylo tehdy několik starých aut, Pragovek i Tatrovek, a pamatuji si, že mezi nimi byla i Tatra 57. Velmi často se tato auta opravovala v dílně vedle garáže. Úplně je rozebrali na jednotlivé díly a pak různě kombinovali a poskládali tak jedno až dvě provozuschopná auta. V této dílně jsem trávil nejvíce času, nemohl jsem se nabažít vůně aut.

Jednou jako dítě jsem byl potrestán, protože jsem rozsypal vypálené sirky, které jsem si posbíral u domu v kasárnách, který byl obydlen. Byly tam takové dlouhé stoly, kde se scházeli lidé, kteří byli pohybliví, kouřili tam a vypálené sirky házeli na zem. Těch lidí, co kouřili, byly desítky, a tak bylo vypálených sirek hodně. Já ty sirky rozsypal v domě vedle márnice a někdo to viděl a zavolali na mne správce a já tam měl potom celé odpoledne až do večera za trest sedět a hlídat, aby nevznikl požár. Mysleli si totiž, že jsem si tam dělal ohýnek.

O prázdninách jsem se hodně moc těšil na oba starší bratry Nikose a Anagnostise, nosil jsem jejich bundy, řemeny, čepice. Byli o deset a osm let starší, tak mi vysvětlovali všechny věci, kterým jsem já sám nerozuměl. Někdy jsem zase dostával od nich bití, hlavně od Nikose, který nechodil pro pohlavek daleko. To bylo proto, že když přijeli na prázdniny, dělali věci, ke kterým mne nechtěli vzít. Brávali mne pouze na sběr borůvek nebo malin do lesů. Ne, že by mne to nebavilo, ale nebylo to ono. Nebrali mne však na potok Orlici, kam chodili tajně chytat ryby, což bylo tehdy zakázáno. Oni ty ryby přinášeli domů strčené za košili, aby to nikdo neviděl, ale já to viděl a žaloval a táta jim dával zákazy. Hlavně táta byl na nás tak přísný, že například nedovolil bráchovi Anagnostisovi, který přijel na prázdniny, nosit texasky, prý, že to nosí chuligá-

ni. Brácha si je nechal šít na míru a měl na nich na tehdejší dobu hodně zipsů. Táta mu je roztrhal na pruhy a ani se už o tom nebavil.

V kasárnách žil člověk jménem Stratos, byl velmi silné, zdatné chlapisko, ale hodný ke všem. Zřejmě utrpěl v životě nějakou duševní újmu, protože si z něj dělali všeobecně srandu. Byl velmi dobrosrdečný a ochotný každému pomoci. Měl mě taky hodně rád, chodil jsem s ním do obchodu pro mimořádné nákupy na dluh, který se pak dodatečně vyrovnával, protože jemu nebylo možno svěřit hotovost. Tyto nákupy se konaly i mimo pracovní dobu, kdy Stratos zaklepal na dveře domku pana Filipa a řekl mu například: „*Filipa nemá kvasnica*,“ a prodavač pan Filip šel a ochotně kvasnice z obchodu vydal.

Domov ČSČK řídil správce Josef Jokeš, ten měl kancelář a žil s rodinou a zaměstnanci v samostatném domě. O stravování v kasárnách se starala jeho manželka Marie Jokešová, o administrativu Eliška Šebestová a Irena Hrdličková. Josef Jokeš měl dvě velké děti Pepu a Lídu. Eliška Šebestová, které se říkalo Líza, měla syna Milana. Většina lidí, pokud byli samotní, žili ve společných pokojích ve velkých budovách kasárenského typu. Naše rodina, mamka, tatka, sestra Anna a já jsme obývali v takovém domě samostatný menší byt. Správce Jokeš měl zájem, aby úplné rodiny žily pohromadě i s dětmi. Řekové z kasáren byli celkem ukáznění, velmi dobře se snaželi mezi sebou i s českými obyvateli vesnice Těchonín. Nepamatuji si žádný konflikt. Blízké okolní lesy byly plné borůvek, malin, ostružin a šípků, které chodili v létě sbírat do velkých sklenic. Mnoho jich prodali v prodejně Josefa Filipa, kde, jak si vybavuji, jich byly vrchovaté kbelíky. Když nebylo co sbírat, vysedávaly skupinky mužů na mezích. Pokuřovali, vyřezávali ze dřeva figurky a bavili se.

V kasárnách byla velká kuchyň, kde pracovala moje mamka a kam jsem často chodíval jí s něčím pomáhat, nebo mne poslali nakoupit do kuchyně s lístečkem v ruce do vesnice v Těchoníně. Byl tam konzum – obchod, kde bylo vše potřebné pro lidi žijící ve vesnici. Velké nákupy dělal správce kasáren pan Josef Jokeš v nejbližším městečku Jablonné nad Orlicí. Velmi často mne brávil na tyto nákupy s sebou. Pomáhal jsem mu svojí dětskou silou ukládat maso, mouku, mléko, vejčička, máslo a jiné základní potraviny do auta, bylo vždy plné po střechu. Pamatuji si, že to byla dodávka. V kuchyni se vařilo kvalitní jídlo ve velkém pro stovky lidí. Ti, kteří mohli chodit, jedli v jídelně. Ostatním se jídlo nosilo na pokoje. Vzpomínám i na kuchaře Andreama, říkal mi, že byl kuchařem na lodi. On mi poprvé dal okusit kondenzované mléko. Pamatuji si, jak jednou vyměňovali v kuchyni starý sporák za nový, větší.

Lékařská péče obyvatel kasáren, jak jsem ji vnímal, byla zajištěna mnoha způsoby. V areálu byl řecký medik Jiatros Orfanos, který žil trvale v kasárnách. Poskytoval akutní nutnou pomoc po dobu 24 hodin. Byl volán k úmrtím i v noci a rozhodoval o přemístění zemřelého do márnice. Pamatuji si na

dva případy, kdy byli večer umístěni do márnice s jejich souhlasem lidé tak těžce a beznadějně nemocní, že se nedožili rána. Celou noc byly zapálené svíčky a po celou noc se tam lidé chodili s nemocnými rozloučit. V areálu žila i zdravotní sestřička, také téměř nepřetržitě. Nejbližší státní lékař byl v Mladkově, kde měl svou ordinaci, a ten jezdil sanitkou k nemocným podle nutnosti. Vídával jsem jej ale téměř každý den. On v nejvíce případech konstatoval i konec života. Nejednou moje dětská duše bolela, když přijel ráno a nestihl podat o den život prodlužující injekci. Bylo mi smutno, protože jsem znal všechny a oni mě také znali. Táta byl také těžce nemocen a velké díky patří správci panu Josefovi Jokešovi, jeho ženě Marii, synovi Pepovi a dceři Lídě, kteří poskytovali jemu i ostatním bezmeznou lékařskou pomoc. Můj táta byl nemocný asi v důsledku odboje a pobytu v horách v zimě, v létě, kdy, jak nám říkal, někdy spávali v dešti na větvích přikrytí jen dekou, aby neleželi ve vodě. Rovněž špatné stravování se na něm podepsalo. Onemocněl na tuberkulózu a byl asi rok v sanatoriu v Ústí nad Orlicí i s dalšími spoluobčany z kasáren z Těchonína. Pamatuji si, jak někdy skrytě vyplivoval i krev. Později prodělal i torakoplastiku a asi po půl roce po návratu z plicního sanatoria mu bylo vyoperováno i tři čtvrtě žaludku v důsledku nezhoubného nádoru. Operace proběhla na Bulovce v Praze. Po nějaké době byl převezen do tehdy vojenské nemocnice v Hradci Králové na ozařování. Jako dítě jsem toto období velice prožíval. Maminka byla obyčejná, ale statečná žena. Doktoři po tolika operacích a nemocech už nedávali naději na přežití. Bylo vidět před každým odjezdem do nemocnice, jak se maminka s tátou loučí, jakoby naposled, snažila se zakrývat slzy, ale my jsme to se sestrou hodně cítili, že něco není, jak má být. Báli jsme se zeptat. Táta několikrát sám cítil, že už nemá sílu pro další život, zhubnul až na 47 kilo. Vídával se se správcem kasáren Josefem Jokešem a ten, když viděl, že je bledý a hubený, ptal se táty: „*Co se děje s Tebou, Stelios?*“ Dokázal pak přes ČSČK nabídnout řešení. Opravdu hluboká poklona všem tehdejšími českým lékařům v Žamberku, Ústí nad Orlicí, Praze, Hradci Králové. V nemocnicích tátu ale čeští lékaři dali vždy do kupy. Bylo to i hlavně díky ČSČK a podpoře československého státu všem řeckým občanům v Těchoníně. Josef Jokeš byl vzácný člověk, který nezištně, když někdo potřeboval pomoc, poskytl ji ve dne, v noci. Žil s námi v kasárnách i se svou rodinou.

V kasárnách se mluvilo většinou řecky, někdo mluvil i makedonsky. Práceschopní pomáhali při lesních pracích, na polích, v blízkém JZD, při okopávání řepy, kapusty, pletí lnu, sklizni obilí apod. I ženy byly velice pracovité a vytrvalé, vydržely v černých šatech pracovat i za největších veder. Hodně z postižených, hlavně nevidomých, hrálo na hudební nástroje, na mandolínu, akordeon, jedním takovým hudebníkem byl nevidomý Triandafilos, který se později přestěhoval a žil v Brně. Každý den před hlavní budovou, ve které

bylo ubytováno nejvíce Řeků, hrál někdo na akordeon nebo zpíval nebo jen tak hráli karty, ksiri, tavli nebo šachy.

Hodně často jsme poslouchali vysílání řeckých rozhlasových stanic. Někdy ve večerních hodinách se dala naladit stanice Thessaloniki. Byla to doba, kdy hrála hodně hudba s klarinetem, což mi připadalo velmi tesknivé a smutné, zvláště pokud někdo v tu dobu zemřel.

Nesmírně jsem se těšil na období prázdnin, kdy se do kasáren Těchonína sjížděly starší děti z dětských domovů, ve kterých pobývaly přes rok jako moji bratři. Ostatní děti byly o mnoho starší než já, ale já se na ně těšil, byla to změna oproti jednotvárnému každodennímu životu v kasárnách. Kromě těchto dětí se tam taky sjížděly velké taneční a pěvecké soubory z velkých měst a ty v kinosále kasáren pořádaly pro nás vystoupení. Velmi netrpělivě jsem je očekával už na vrátnici. Když přijeli, já byl neustále blízko nich po celou dobu pobytu, přál jsem si, aby nikdy neodjeli. Další možností bylo promítání filmů. Moc si těch filmů nepamatuji, bylo tam na mne moc tma. Ve vesnici bývaly plesy, naši tam byli asi dvakrát, setkávali se s místními občany.

Rodiče, zvláště maminka, trvali na tom, abychom chodili do školky. Já začal od roku 1957, sestra o dva roky později. Bylo tam hodně českých dětí. Byl tam řád, kdy se jedlo, kdy se po obědě spalo atd. Chodilo se na procházky i v zimě. Vychovatelky se k nám chovaly velmi pěkně, profesionálně. Jednou v létě jsme měli se sestrou společnou procházku ve školce s výstupem na kopec nad vesnicí. Nevím, co a jak se přesně stalo, ale najednou sestra začala plakat popálená od kopřivy. Tak mně bylo líto, že jsem ji neochránil. Aby neplakala, slíbil jsem jí, že až budu veliký, koupím motorku nebo auto a budeme na procházku jezdit na motorce nebo autem, ať už ji nic nepopálí. Maminka trvala na tom, ať chodím do školy i do družiny, abych tak získával správné životní návyky. Mladší sestru Aničku hlídala babička, které jsme říkali Jaro. Sousedka z domu, kde jsme bydleli. Oba by nás neuhlídala, proto jsem musel do té družiny. Maminka také dbala na to, abych chodil do školy vždy čistě oblečený. Byl jsem dosti tvrdohlavý jako kluk, nechtěl jsem do družiny chodit, a tak jsem od maminky dostal několikrát výprask papučí, to aby ji nebolela ruka. Vyvedla mne za vrátnici, že pro mne přijde odpoledne do družiny. Nikam jsem nešel, vrátil jsem se na dohled od vrátnice kasáren a čekal, až bude odpoledne, a to byl pak další výprask.

Ve škole jsem měl už od družiny kamarády Mirka Štanglera, Jirku Krejčího, Mirka Hrdinu, Šimka ze Stanovníku, Vyhnálka a ještě několik dalších. Nejvíce jsem se těšil po škole, když jsme spolu chodili k potoku u školy a tam jsme si hráli. Dělal jsme různá alotria kolem vody. Domů jsem vždy přišel celý zmáčený. Když jsem spadl do potoka, opět byl „papuč“. Voda v potoce byla tak čistá, že jsem se z ní i několikrát napil a nic mi nebylo.

V první třídě nás vyučoval pan řídící Špinler. Byl přísný, ale spravedlivý, hrál na housle, zpíval i pěkně maloval na tabuli barevnými křídami. Moc se mi to líbilo. Jednou v zimě jsme s Jirkou Krejčím udělali ostudu, když se nás ptal, zda je sníh teplý, nebo studený, a my jsme se s Jirkou Krejčím dohodli a řekli, že je „teplý“, tak nás pan řídící vyhnal, ať to zjistíme. Fakt jsme ověřili, že je studený. S jednou dcerou pana řídícího jsem chodil do třídy, druhá byla mladší. Z dalších dívek si pamatuji na Ivanu Tejklovou, Janu Leichtovou, se kterými jsem seděl v lavici, abych nezlobil, kdybych seděl s klukem.

V roce 1961 si pamatuji, že přijelo několik vojáků s autem tzv. vétřieskou. Byl mezi námi i voják jménem Bruno, který byl super. V té době už bylo jasné, že moje nezapomenutelné dětství v Těchoníně končí. Chci tímto znovu vyzdvihnout férovost a vstřícnost, se kterou jsme se po celou dobu pobytu v Těchoníně setkávali. Bylo zatím i obrovské úsilí a pozornost ČSČK Sociálního odboru, jmenovitě pana Chaluše a jeho nejbližších spolupracovníků, kteří Domov v Těchoníně pravidelně navštěvovali a informovali se o stavu nemocných a o případných potřebách zlepšení péče.

Jeseník

V roce 1961 jsme se přestěhovali do Jeseníku. Tam byla také početná řecká komunita. V Jeseníku tehdy fungoval oficiální spolek Řeckých politických emigrantů, také pod záštitou Červeného kříže, tam otec působil. Nebyli tam pouze lidé levicově zaměření, ale všichni ti, které občanská válka donutila emigrovat. Pro tatínka a maminku byly tady životní podmínky ve všem přijatelnější. I když chyběla blízká rodina, bylo lepší než žít v Řecku v nebezpečí, že vás zabijí. Tehdejší řecká vláda ve své zuřivosti nechala vytrhat na vesnicích, odkud rodiče pocházeli, záznamy v matrikách, takže ani rodiče, ani my děti jsme neexistovali.

Klíčový rok pro to uvědomění si, že návrat do Řecka už není možný, byl 1956. Politická situace v Řecku tomu nepřála. Potom docházelo k tomu, že z těch míst v severním pohraničí, kde byla ta koncentrace Řeků velká, lidé odcházeli do větších měst jako Ostrava, Brno, Praha. Prostě pochopili, že za rok do Řecka nepůjdou, a nemohli žít neustále v napětí. Potřebovali si uvolnit život a pomoci tam, kde to tehdy bylo potřeba, v průmyslu a v dolech. Takže začali lidi chodit i do škol, učilišť a pak pracovali v rámci toho, co uměli. Snažili se zařídit si tady normální život.

Kromě práce pro Červený kříž se tatínek také věnoval stolařině. Protože nemohl pracovat naplno v důsledku těžkých operací na žaludku a plicích, opravoval různé stolky, židle, nábytek. A když jsme se přestěhovali do Jeseníku, chtěl mít ze mě stolaře, ale mně to samozřejmě lezlo na nervy, protože jsem k tomu neměl žádný vztah. On tenkrát koupil dokonce i nějakou elek-

trickou hoblovku na dřevo a učil mě s ní pracovat. V Řecku táta pracoval na polích, takže to byla jeho vášeň i v Jeseníku. Mně to vadilo, protože v podmínkách, v jakých jsme pěstovali na zahradě v Jeseníku, jsem musel chodit do potoka pro vodu a zalívat rajčata, fazolky, okurky, a ty pak kolikrát i zplesnivěly. Práce v podstatě k ničemu. Každé dítě potřebujete někam zaměřit, otec mě chtěl naučit, co uměl.

Později jsem jezdil na střední průmyslovku v Mohelnici, obor elektro do roku 1971, dodnes se jako bývalí maturanti i po více než padesáti letech scházíme. Po ukončení průmyslovky jsem začal pracovat jako dělník – zámečnick, ať získám správné pracovní návyky v Jeseníku ve stavebním podniku. Po třech letech jsme se stěhovali do Ostravy. To bylo v létě v roce 1974.

Ostrava

V rámci velké řecké komunity, Spolku řeckých politických emigrantů v Československu, jsme se hodně navzájem znali. Hlavní náplní těch řeckých organizací v Československu bylo spojovat lidi kulturou, výukou řeckého jazyka nebo třeba sportem. V každém městě se pořádala ve spojitosti s nějakým výročím vždycky velká setkání lidí s hlavně kulturním a sportovním programem. Byla to hudba, tance, vystoupení pěveckých souborů. Taký fotbal mezi jednotlivými řeckými obcemi, ping-pong a šachy. Oblíbené byly každých pět let velké kulturní festivaly, většinou na Černé louce v Ostravě, a každé dva roky Srazy mládeže. Těch pamatuji asi deset a ty probíhaly od Brna, Jeseníku, Krnova, Hradce nad Moravicí, Dívčího Hradu až po Jablonec nad Nisou. V 70. letech, když jsme přijeli do Ostravy, měli jsme takový pěvecko-taneční soubor, podobný byl v každém větším městě. Pořádili jsme si kroje a jezdili po celém Československu vystupovat na různých společenských akcích. V podstatě pokračují dodnes. Udržovat lidi pohromadě tím, co je baví. Je to jídlo nebo nějaká ta kultura, zábava, taneční večery, oslavy řeckých státních svátků atd. Samozřejmě původních Řeků je tady nyní podstatně méně, také i my se dnes prolínáme do té české společnosti. Tradice, kultura a sport. Zapamatoval jsem si, že tohle je v životě dobré, to nás lidi přitahuje k sobě a sbližuje.

Hned, když jsme se přestěhovali do Ostravy v roce 1974, nastoupil jsem do Vítkovic. Do těžkého průmyslu a do dolů v Ostravě tehdy odešla pracovat velká řada Řeků žijících v Československu. Většinou už šlo o potomky uprchlíků z řecké občanské války. Začínal jsem jako mistr přípravy železného materiálu. Prošel jsem si pak téměř všemi provozy, takže jsem získal dost zkušeností, od toho obyčejného až po ty vyšší pozice. Žádné práce jsem se nebál. V tomhle jsem asi po tátovi, ten se taky žádné práce nebál. On dělal všechno možné. Opravoval televize, pračky, ledničky a skříně, prostě všechno. Takže jsem to po něm zdědil. Mně žádná práce nevadí a můžu dělat cokoliv. Tím pádem

jsem tam ve fabrice nějakým způsobem mohl růst. Později jsem při práci vystudoval Vysokou školu báňskou v Ostravě a z mistrovské pozice se propočoval až na zodpovědnější místa. No, nebyl to žádný med, vystudovat dálkově vysokou školu při dvou dětech. My jsme chodili s „deňákama“, skládali jsme s nimi zkoušky. Musel jsem se hodně učit, bez toho to nešlo. Já šel na vysokou z průmyslovky, kdybych na ni šel z gymnázia, měl bych jiné znalosti matematiky, nemusil bych se doučovat. Mám spoustu zážitků z vysokoškolského života, několikrát jsme se s kolegy studenty setkali. Jsem hrozně rád, že jsem toho tolik prožil. To je na několik životů.

Ve Vítkovicích jsem se vypracoval až do vedoucí pozice. Dělal jsem až šéfa nákupu s hodně velkými pravomocemi a v podstatě dispozičním právem za rok, to byly až miliardy, co chodily přes mou parafu, takže tam byla zodpovědnost opravdu velká a zpočátku to bylo těžké.

V roce 2015 jsem odešel do penze. Už jsem toho měl celkem dost, protože ono, když děláte tu zodpovědnou funkci, jste vlastně ve vypětí celý den. Šéf vám volá klidně pozdě v noci nebo vás vzbudí: „*Potřebuju tamto, toto.*“ V podstatě se šéf nikdy neptal, kolik mám plnit úkolů, jestli už toho není moc. Vypátral jsem si sám pro sebe, že tak nějakých dvacet, pětadvacet úkolů, víc nelze v hlavě udržet. Jinak je člověk zahlcený, nemá výsledky a dělá chyby.

Já byl nakonec vlastně rád, že jsem skončil, protože Vítkovice dopadly nepěkně. Je to škoda. Člověk se celý život snažil pracovat poctivě, byl srďcař, dávali jsme tomu opravdu hodně. Dělal se tady strojírenské špičkové věci, unikáty. Výrobou na dílně a tím zpracováním, to bylo fakt super! Čili odbornost, která byla strašně důležitá, byla na velmi vysoké úrovni. Likvidaci Vítkovic jsem nechápal. Prostě to dávám za vinu tehdejšímu vedení, protože mě se to dotýká. Tak si sám říkám, to jsem celý život pracoval špatně, že vlastně to muselo takto dopadnout? A nejsem to jenom já sám, myslí si to skupina lidí, která žila a žije stejně. Nelíbí se mi, že to ke konci mého života tak dopadlo.

S nedůvěrou nebo negativním vnímáním díky tomu, že jsem potomkem řeckých emigrantů, jsem se téměř nesetkal. Asi nejvíc jsem ale působil jako atrakce svým příjmením. Tím jsem byl zajímavý. Vždycky jsem měl snahu se všemi vycházet v přátelském duchu, a to i se svými podřízenými, spolupracovníky, kterých jsem měl pod sebou i sto. Nikdy jsem po nikom nekríčel, vždycky jsem každého poprosil, jestli to může udělat, protože slovo prosím je slušnost a je zadarmo. Ten vztah ke každému člověku je strašně důležitý. A potom, vracelo se mi to. Vždycky, když jsem přecházel ve fabrice z pracoviště na pracoviště, chtěli jít mí spolupracovníci se mnou. Říkal jsem jim: „*To nejde. Tady jsme něco budovali a vy teď půjdete se mnou a tím to rozbijete. To přece není cílem.*“ Dodneška jsme propojení, scházíme se.

K tomuhle přístupu mě vedli mí rodiče. Pochopit starosti a problémy těch druhých, pochopit, proč to dělají, pomoci najít nějaký ten kompromis, to v naší rodině zůstalo. Tím, že rodiče celý život trpěli, byli pořád takoví ostražití. Drželi se toho, že by každý člověk měl být obyčejný, prostě se nevyvyšovat.

V Ostravě jsem také založil vlastní rodinu. Moje manželka pochází ze Slovenska, takže jsme taková smíšená rodina, máme spolu dva syny.

První návrat do Řecka

Problém, který nám život v Československu nabídl, byl v tom, že socialistické Československo nám sice poskytlo domovy a práci, ale nikdy nám nepřiznalo československé občanství. Řecko nás kvůli rodičům občanství zbavilo. V naší vlasti jsme byli považováni asi za nepřátele. Moji rodiče se v Řecku snažili vyřídit si doklady, zjistit, co se stalo s jejich příbuznými. Po příjezdu zjistili, že vlastně neexistují. Dozvěděli se, že jejich jména byla vytrhána z matrik. Jejich sourozenci, kteří tam zůstali, existovat nepřestali, ale oni ano, prostě byli vyrváni. Ale nebylo to tak u všech partyzánů, nevím, jaký na to měli klíč, to nedokážu říct. Mám řeckému státu za zlé, že se nám nesnažil nijak pomoci. Nikdy nepřestanu být vděčný Československu, že nám poskytlo možnost vzdělat se, realizovat se. Kdo ví, co by z nás v Řecku bylo. Určitě bychom nedosáhli toho, co nám bylo umožněno tady.

V roce 1979 jsem i já dostal povolení odjet do Řecka. Dostal jsem takové lejstro, vypadalo to jako vysvědčení s fotkou. Na řecké ambasádě v Praze se prostě dalo razítko a vízum, abych se do Řecka mohl dostat. Na řeckých hranicích se na mě dívali divně, co to je, odkud jsem? Byl jsem asi podezřelý. Letěli tam nějakí řečtí studenti, kteří se vraceli zpátky domů do Athén a měli plné tašky knih, Lenina, Stalina. Já nevím, proč si to vezli. Na hraniční kontrole nás hned vybrali z řady, bylo to o půlnoci, a tam nás vyslýchal nějaký důstojník. Měli jsme strach. Díval se na to lejstro povolení a říkal: „*Máte ho časově omezené, pak musíte hned odjet.*“ Tak jsem mu to slíbil. Nakonec jsem tam vyčerpal celou tu dobu, na kterou se povolení vztahovalo, asi měsíc. Říkal jsem si, že se musím podívat do vesnic, odkud pochází moje rodina, a ke svým příbuzným.

Po revoluci v roce 1989 jsme se museli rozhodnout kvůli občanství. Řecké jsme nemohli získat, protože jsme po rodičích „neexistovali“, a prvotní podmínkou pro české občanství bylo vyvázání z řeckého, které jsme neměli. Československo se rozdělovalo. Manželka Anička byla Slovenka, takže synové Christos a Tomáš byli chvilku Slováci po jejich mamince, já ještě neměl občanství žádné. Nakonec ministerstvo udělovalo výjimky, takže jsme se mohli celá rodina stát českými občany. Mnoho Řeků se rozhodlo vrátit do své staré vlasti. Udělali to především ti, kteří tam měli nějaký majetek, aby měli z čeho

žit. Vrátil se i jeden z mých starších bratrů Anagnostis. Měl to však z počátku docela těžké, zvyknout si na pracovní podmínky. Pracoval v malé továrně. Navíc se Řekové na navrátilší se uprchlíky dívali s nedůvěrou.

Hodně lidí se vrací zpátky do Řecku na léto a na zimu se vrací zase do Čech. Protože v Řecku tím, že ty baráky nejsou zateplené, tak izolované, je tam dost chladno. Mají tam svoje byty, na zimu se přijedou ohřát sem, většinou do paneláku, a na léto se vracejí nazpět do Řecku. Je to prostě takové praktické. Nejvíce lidí pobývá v Soluni. Tam je největší komunita, jsou to Řekové z Krnova, Jeseníku a Ostravy, Brna. Každé dopoledne se sejdou v kafeterii, dají si kafe, později potom třeba štamprličku uza a povídají si. Samozřejmě oni mají ještě i majetky po rodičích na vesnicích, ale to je těžký život pro někoho, kdo na to nebyl zvyklý. Byli tady už zvyklí na jiné podmínky, žít jinak. My vidíme Řecko jako destinaci, kam jezdíme na dovolenou k moři za určitou romantikou, s jistotou, že téměř celou dovolenou bude nádherné počasí, podpořené i tou středomořskou stravou plnou ryb, kalamářů, chobotnic, zeleniny a ovoce – ale musím také říct, že i na řeckých horách je krásně, téměř panensky zelená nedotčená příroda.

Řecká obec Ostrava

Řecká komunita v Moravskoslezském kraji čítá asi 1 000 osob. Vychází to ze statistik sčítání lidu z roku 2021. To jsou samozřejmě ti, kteří se ke své řecké národnosti hlásí. Já sám mám v databázi ostravské řecké obce 600 až 700 kontaktů. Ale nejsou to Řekové pouze z Ostravy, ale i z jejího okolí i děti ze smíšených rodin. Původní spolek řeckých politických emigrantů v Československu byl v roce 1989 rozpuštěn bez náhrady, takže neexistuje možnost, jak získat přesnější údaje. Samozřejmě hodně lidí z té starší generace uprchlíků již umřelo. Čas člověk nezastaví. Dneska už se spousta lidí ke své řecké identitě ani nehlásí, nemá to pro ně žádný význam. Nemají vlastně ani řecký pas a navíc Evropa je dnes natolik propojená, že to ani nepotřebují.

Já si rád neustále, téměř denně, pouštím staré i nové řecké pořady, filmy, fotky. Chybí mi poznat, jaké to bylo v minulosti v Řecku, když jsme my žili tady. Jaké tam lidé měli třeba problémy, jak vypadaly domy a ulice, kultura, jak se tam utvářela politika. Sleduji to přes řecké televizní kanály a sociální sítě. V poslední době, hlavně po covidu, jsem se taky zaměřil přes internet na samostudium vysokoškolské matematiky a fyziky v řečtině. To mne taky hodně naplňuje, jelikož jsem to kdysi studoval na Vysoké škole báňské. Zajímá mě, jak se to vše řekne řecky, a jsem nadšený, že tomu rozumím.

Dneska samozřejmě díky existenci nejrůznějších sociálních médií, hlavně FB, Skype, Viber se dokážeme lépe spojit, komunikovat spolu. Udržovat spolu kontakt, nejenom v rámci Česka, ale také s těmi, co žijí v Řecku. Naše Řecká

obec hodně pomáhá dnes i lidem a studentům, kteří jsou tady za prací nebo studiem na LF v Ostravě. Poskytujeme jim prvotní informace o naší existenci, pomáháme s ubytováním, návštěvami lékařů atd.

Před asi 4 lety jsme si tady v řecké obci Ostrava dali závazek, že založíme taneční soubor, který nese název Terpsichori, po bájně múze tance a dramatu. Jak už padlo výše, tak kultura je to, co lidi spojuje. No a samozřejmě, když jsme se do toho pustili, zjistili jsme, že potřebujeme také řeckou kapelu. Dneska kapelu už máme a jmenuje se Kavourakia, krabíci, malí krabi. Protože na těch řeckých zábavách je vždycky lepší, když máte živou hudbu. Jenomže řecká hudba je specifická. Sice je melodická, ale ona se nedá pořád poslouchat. Takže, i když ji někdo umí, nemá hned spoustu koncertů po České republice, na které by chodily davy lidí. Jednak na tu hudbu ne každý umí tančit a je spousta lidí, které to prostě nebaví. My jsme koupili buzuki, což je řecký strunný nástroj. Ještě tak do konce 60. let nebyl tento nástroj v Řecku tak běžný, převládaly mandolína, klarinet nebo lyra, na které buzuki navazuje. To jsou takové ty typické řecké skladby, melancholické. Dnes už je buzuki hodně rozšířené.

Protože u řeckých tanců, když tancujete v kole, potřebujete, aby se tančila celá série. Každá řecká písnička ale k tanci není. Na některé se dá tančit, na některé ne, i když mají krásná romantická slova a jsou hodně o lásce a vztazích. A teď aby to bylo k tanci! Písnička třeba začíná, nástupy těchto písní jsou pěkné, ale ty kroky tam někdy už nepasují. Kapela prostě musí mít vytvořený repertoár třeba šesti písniček v sérii za sebou, pak je zase nějaká změna. To bylo strašně důležité, tak jsem to chápal. Já dělal zvukaře, protože jsem elektrikář, seřizoval jsem mikrofony. Vnímám jsem tu hudbu, ne jako že hraju, ale že jsem účastníkem toho dění. Takže mi od té doby zůstala hudba v hlavě a baví mě to stále.

Samozřejmě, že jsem měl snahu vytvořit kapelu. Spousta lidí mě od toho odrazovala, že se mi to nepodaří, neseženu nástroj buzuki a podobně. Tak jim říkám: „*O to se nestarejte.*“ Víte, to chce mít vždycky nějaké pevné cíle v hlavě a samozřejmě lidi, kteří o tom přemýšlejí a chtějí něco dělat. Bez toho by to nešlo. Kapela má dneska už značný repertoár, vystupuje i na některých akcích. Základ byl vytvořen, mise tím byla splněna.

Prožil jsem toho v životě hodně. Nejdůležitější se mi jeví zůstat vždy člověkem, šířit kolem sebe pohodu a chápat druhé, kteří nemají to štěstí mít se aspoň trochu dobře.

Náš ostravský taneční soubor „Terpsichori“, nazývaný po bájně múze tance, si nedávno pořídil thrácké tradiční kroje, které reprezentují bohatou kulturu a historii Thrákie – nejvýchodnější části řecké pevniny hraničící s Tureckem. Kroje jsou známe svými výšivkami, které často zahrnují tradiční místní motivy a symboly.

Rodiče Christina a Stelios. Kostas se sourozenci Annou, Nikosem a Anagnostisem v roce 1957 v Těchoníně.

Kostas uprostřed nahoře ve druhé třídě národní školy. Těchonín (1959).

*Babička Panajota (uprostřed) se svou dcerou Stratigulou a zetěm Ioakimisem.
Vesnička Anidro v roce 1965.*

Ing. Jiří Ryš

Synem skauta a odbojáře

Jsem ostravským rodákem, také oba moji rodiče se narodili v Ostravě, konkrétně ve Svinově. Tatínek František byl ročník 1905 a maminka Anna 1913.

Tatínek pracoval u dědy, který měl pronajatou hospodu. Nacházela se přímo v budově národního výboru, ale nakonec byl pronájem zrušen a vznikly kanceláře. Děda si pronajal jinou hospodu, která se nacházela ve Spolkovém domě Blaník, dnes je to Divadlo Petra Bezruče. Tatínek tam pracoval jako číšník, maminka byla v domácnosti.

Tatínek byl celý život skautem, a když jsem se narodil já, místo do kostela mě zavedl na skautskou schůzi. Já jsem skautem dodnes, i když jsem s tím měl v životě mnohdy problémy. Tatínek dokonce založil ve Svinově místní skautskou organizaci, a přitom byl také členem okresní rady Junáka a za války pracoval pro Obranu národa. Takže aktivní jak hrom. Mám po něm takovou jednu tlustou knihu, to byla jeho zábava, protože on jako skaut dělal asi půl roku americkému skautovi průvodce po Slovensku. Napsal o tom deník, ale ještě dřív, než jsem se narodil.

Skauti ve Svinově měli nejdříve klubovnu pronajatou u dědy v hospodě. Následně po válce nám národní výbor nechal postavit takovou dřevěnou klubovnu nedaleko parku, u potoka, který vede od Poruby. Dneska už je vše zbourané.

Tatínek se během války aktivně zapojil do odboje. On totiž jako skaut neměl rád takové ty nechtuté věci, co se děly za války, a chtěl proti tomu zlu něco dělat, nějak bojovat. Z restaurace Blaník se stalo takové centrum, místo, kde se setkávali zájemci o odchod do zahraničí. Když začalo gestapo kolem tatínka utahovat smyčku, také se rozhodl utéct. Z restaurace se dostal přes půdu skokem do zahrady a s prázdnou kapsou přešel do Polska. Tam byl odveden do československého zahraničního vojska. Postupně se dostal až do SSSR, protože pokud člověk neměl finance na lodní lístek do Anglie, zbýval přesun buď nákladním vlakem nebo nákladním autem do Ruska. Takže tatínek odjel nákladním autem do Ruska, konkrétně do Buzuluku, kde prodělal vojenský výcvik. Musel se naučit skákat padákem a pak co se po nich bude žádat, až se vrátí zpátky do protektorátu, např. jak zacházet s vysílačkou, jakým způsobem se chovat apod. Jakmile prošli výcvikem, byli připraveni na výsadek do protektorátu.

Ten proběhl v noci z 9. na 10. září 1941 u Dřínova na Kroměřížsku. Spolu s tatínkem byli vysazeni ještě tři další muži, Bohuslav Němec, František

Brauner a Jan Kasík. Jednalo se o výsadek S1/R. Členové výsadku nepobývali na jednom místě. Tatínek se částečně ukrýval u své sestry v Brně a u několika dalších rodin, ale také v Ostravě. Postupně byli jeho spolubojovníci pozatýkáni, tatínek ale dokázal gestapu unikat dlouho. Byl zatčen jako poslední z nich a vlastně náhodou, protože jak se říká, vždy se najde někdo, kdo vás zradí. Tatínek se náhodou potkal v Brně s dalším parašutistou, se kterým prodělal výcvik, ale ten už v té době byl konfidentem gestapa, což tatínek samozřejmě netušil. A díky tomuto náhodnému setkání byl pak tatínek zatčen. To se stalo v květnu 1942, takže jim unikal téměř rok.

Poté co byl zajat, byl odvezen do Kounicových kolejí v Brně. Zde byl 29. května 1942 odsouzen k trestu smrti, a ještě týž den zastřelen. Maminka zemřela tamtéž ve stejný den. Byla zastřelena za pomoc odbojářům, za to, že tatínka schovávala. Společně s mými rodiči byli perzekvováni i další členové mé rodiny, a to tatínkův bratr, ten byl zaměstnán v Budoucnosti a obstarával výsadkářům tajně potravinové lístky. Byl zastřelen taktéž v Kounicových kolejích a tatínkova sestra, ta byla až do konce války vězněna i se svým manželem a dvěma syny. Tatínkova sestra i její manžel válku přežili, ale jejich synové nikoli, jeden byl zastřelen a druhý se nevrátil z koncentračního tábora.

Samozřejmě tato tragická událost postihla i mě a sestru, oba jsme v té době byli ještě hodně malí. Já jsem ročník 1936 a sestra je o dva roky mladší. Mě oficiálně převezli do Reichu na převýchovu, kde jsme museli chodit do německé školy. Bohužel už nevím, kde to bylo, protože tenkrát jsem zeměpis neznal, ale určitě to bylo někde v pohraničí, v Sudetech, protože tam byla spousta Čechů.

Později po válce mě přestěhovali zpátky do Ostravy a ujal se mě strýc, další tatínkův bratr, a stal se mým poručníkem. Ten prožil celý život ve Svinově a pracoval jako stárek ve mlýně, který se nacházel ve Svinově za nádražím. Po válce se stalo, že teta našla za výlohou jedné trafiky v Ostravě malovaný portrét mých rodičů, před válkou ho namaloval jeden náš soused. Byl na prodej. Samozřejmě poté, co mé rodiče odsoudili, všechen jejich majetek zabavili Němci, takže obrázek, a takhle náhodnou, se k nám zase vrátil. Můj poručník mi dokonce vedl účetnictví, abych věděl nejen já, ale taky to musel dokládat úřadům. Dokonce nám po válce se sestrou koupil ve Svinově domek po Němcích. Já jsem tam bydlel s tetou, která mě měla na starosti jako pěstounka. Pak se vdala, já se oženil a sestra byla na vychování v Brně a domek strýc zase prodal.

Moji mladší sestru si vzala teta do Brna, protože zůstala sama, bez dětí a tady těm svinovským poručníkům se trochu ulevilo, protože nemuseli mít ještě další dítě na krku. Takže sestra vyrůstala v Brně a dodnes tam žije. Setkávali jsme se jako děti, ale málo, protože jsme od sebe žili poměrně daleko

a zorganizovat návštěvu bylo mnohdy složité. Když se potom vdala, si vzala za manžela syna nevlastního bratra od generála Svobody. Jeho maminka, když ovdověla, tak se znovu vdala a jmenovala se Nejedlá. Stejně tak se jmenuje i moje sestra.

Chvilí po válce, myslím, že v roce 1947, proběhla v Divadle Petra Bezruče taková slavnost na počest obětí války a byli tam ocenění lidé zapojení do odboje. Já jsem se tam vydal se strýčkem, protože jsem byl v té době ještě nezletilý. Tam jsem se potkal s generálem Svobodou, od kterého jsem za tatínka převzal Československý válečný kříž a Medaili za chrabrost.

Vystudoval jsem gymnázium a potom jsem pokračoval na vysoké škole. Studoval jsem techniku, jsem statik, inženýrské konstrukce a dopravní stavby, když jsem chtěl pracovat jako projektant, musel jsem mít vysokou školu. Jako poslední stavbu před odchodem do důchodu jsem organizoval, vymysleli to jiní, zbourání Frýdlantských mostů a počítal jsem potom statiku na ty nové mosty. Během výstavby muselo všechno jezdit přes Porubu. Během své profesní kariéry jsem samozřejmě pracoval na mnoha stavbách. Jako začínající statik jsem třeba pracoval na rekonstrukci nábreží mezi radnicí a Sýkorovým mostem. Nejprve jsem byl zaměstnán ve Stavoprojektu, potom mě přetáhli do Hutního projektu a tam jsem dělal různé věci, vysokou pec a jiné.

Ve Svinově jsem žil až do maturity, co jsem se oženil, přestěhoval jsem se do Poruby. Tam jsme měli štěstí, že jsem se jako stavař dozvěděl o stavbě bytů, které si nechala vystavět Vysoká škola báňská. Jeden z nich se mi podařilo získat a dodneška v něm žije moje dcera. Potom jsem se přestěhoval do Hrabůvky a své putování jsem zakončil ve svém současném bydlišti, téměř v centru Ostravy. Tady jsem se nastěhoval krátce před tím, než jsem odešel do důchodu. Ženatý jsem byl celkem dvakrát. S mojí první manželkou jsme se potkali ve Stavoprojektu, kde také projektovala. My jsme tam pracovali spolu. Projektovala záchody, koupelny, instalace a já vše, co se dalo, hlavně domečky. Později mě „přelanařili“ na Hutní projekt. Tam jsem dělal všechno od dopravy. Vše, co bylo potřeba. Moje druhá manželka byla učitelkou, učila na základní škole v Přívoze. Mám dvě děti, syna a dceru.

Já jsem měl a mám mnoho koníčků. Hrával jsem divadlo ve Svinově, můj děda tam totiž kdysi založil Vacův divadelní soubor, který nese jeho jméno. Oni hráli za první republiky a my pokračovali po válce. Ve Svinově byla pěkná sokolovna a je to pár roků, co vyhořela. Byla pěkně zařízena, hrávalo se tam i divadlo, jezdili jsme i po okolí. Náš repertoár byl široký a různorodý. Pamatuji si třeba na hru Jan Oberva, ve které jsem hrál jednoho ze sedláků. Ten náš soubor si po válce opatřil bývalý mlýn v Žehrovicích, přebudoval to na chatu a tam jsme vždycky na konci sezóny jezdili na pár dní, v místní hospodě vždy zadarmo sehráli nějaké představení pro místní.

Když už jsme u toho umění, tak ve Stavoprojektu jsme potom měli pěvec-ký soubor Chrástal, kde jsem se věnoval i zpěvu. Fotografoval jsem a bavil se lepením modelů letadel. Zajímal jsem se také trochu o astronomii, což mi zůstalo z vojny, kdy jsem musel koukat do toho teodolitu a dalekohledu a zaměřovat nepřitele. Takže jsem potom nepřitele vyměnil za hvězdy. Byl jsem svého času členem Svazu českých fotografů, ale nebyl jsem až tak dobrý, abych uspěl se svými fotografiemi na nějakých soutěžích, tak jsem toho potom nechal. Schůzky klubu se konaly v Domě kultury a jednou za čas jsme pořádali pochod, každý vzal fotoaparát a dobré boty a cestou, kterou oni vybrali, musel každý vyfotit celý film, odevzdat a oni to vyvolali a vyhodnotili. Nikdy jsem neuspěl, i když fotek jsem udělal dost. Fotil jsem všechno, neměl jsem žádné vyhraněné téma. Fotil jsem přírodu, rodinu, nebe, a kdyby existovalo peklo, tak vyfotím i to.

Taky jsem se stal tak trochu spisovatelem a napsal jsem knihu Já IV., která vyšla ve třech exemplářích, po jednom dostali syn s dcerou a ten poslední potom moje sestra. Je to vlastně taková kronika našeho rodu. A proč Já IV., protože přede mnou byli pradědeček, dědeček a otec. Dostal jsem se v rodokmenu až do roku 1830. Vlastně celou tu knihu jsem sestavil z dokumentů, co se našly různě po rodině, oddací listy, rodné listy aj. Je tam hlavně spousta fotografií.

Doma na stěnách mám spoustu obrazů. Jak se říká, nejsem žádný boháč, takže většinu z nich jsem si namaloval sám. A zase mě k tomu přivedla víceméně náhoda, že mi někdo poradil, ať si to namaluji sám, když to nemůžu nikde sehnat. Tak jsem to udělal, namaloval si to a výsledek se mi líbil. A jelikož nemám ručičky úplně levé, jak se říká, tak jsem si dokonce vytvořil i nějaký nábytek. Dělal jsem police a třeba psací stůl. Měl jsem výhodu statika, a tak jsem si uměl věci nakreslit a udělat přesné plány, pak už stačilo nechat nařezat desky podle toho nákresu a já si to doma sestavil.

No a co mě baví v současné době, je luštění sudoku. Vždycky mám po ruce takovou tlustou knihu a v ní luštím. Také jsem vášnivý čtenář, teď navštěvuji Knihovnu města Ostravy u Sýkorova mostu. Mám doma spousty knih, některé jsem dostal darem nebo jsem si je koupil sám. Všechny mám přečteny, některé i dvakrát, a přesto musím chodit do knihovny, abych si vypůjčil další.

Jsem rád, že jsem se díky knihovně mohl zapojit do projektu Paměť Ostravy a přiblížit tak příběh své rodiny.

Pamětník během konání rozhovoru k projektu Paměť Ostravy.

Jiří se svou sestrou.

Pamětníkovi rodiče František a Anna.

Pamětník při práci, měření v Heřmanovicích.

Ing. Stanislav Sikora

Můj život provázaný s hornictvím

Jmenuji se Stanislav Sikora, a když se tak ohlížím ve svých vzpomínkách nazpět, je prakticky celý můj život spjat s hornictvím, což vůbec nebylo v naší rodině tradicí, protože tatínek pracoval v hutích. Zpočátku mě hornictví vůbec nezajímalo. Pocházím z Bukovce. To je obec nacházející se na hranicích se Slovenskem a Polskem, říká se tomu Trojmezí. Jedná se v současné době o nejvýchodnější obec České republiky.

Ale jak už to bývá, váš život může nasměrovat úplná drobnost, nepříjemnost nebo příležitost. Já jsem se hodně zajímal o historii, hodně jsem četl, účastnil jsem se dějepisných soutěží. Po studiu na gymnáziu jsem se chtěl ve svém dalším vzdělávání věnovat archeologii, v Krakově nebo v Praze. Ke studiu jsem ale potřeboval doporučení buňky KSČ u nás na vesnici. Ta mi však doporučení nedala, protože jsme byli věřící rodina, a nebyl jsem tedy vhodný kandidát na studium humanitního směru. Tehdy jsem se naštvál a řekl jsem, že půjdu na šachtu, je to v podzemí a vykopávky tam také nějaké budou! Studovat jsem chtěl, a tak jsem byl vlastně donucen vybrat si obor hornictví. Tohle byl můj začátek a vidíte, celý život jsem u toho zůstal.

V roce 1976 jsem začal studovat Hornicko-geologickou fakultu na Vysoké škole báňské v Ostravě, obor hlubinné dobývání. Po absolutoriu v roce 1981 jsem nastoupil k VOKD, což byla společnost v rámci OKD, která prováděla výstavbu důlních děl v celém revíru. Následně jsem si ještě při zaměstnání v letech 1990 až 1991 udělal rekvalifikační studium oboru hornická geotechnika, specializace podzemní stavitelství.

Nicméně, co bylo pro mě v profesním životě důležité, že jsem se mohl v 90. letech podívat pracovníě do Španělska. Strávil jsem tam druhou polovinu roku 1991. Dostal jsem se tam do úplně jiného prostředí, než bylo u nás zvykem. Ti horníci tam trochu jinak žili. Víceméně tím hornictvím žila celá rodina. Bylo například velmi zajímavé, že když odešel člověk z jedné rodiny, která pracovala v hornictví, tak automaticky mohl na jeho místo nastoupit jiný. Takhle se udržovala tradice. Měli jiné sociální zabezpečení, než jsme měli my ostatní. Oni třeba po dvaceti letech práce dostali hornický důchod, který se skládal asi ze 75 nebo dokonce 90 % platu, podle pracovního zařazení. Takže byl opravdu vysoký a dostávali ho doživotně. To znamená, že na jedné straně se ti lidé museli starat sami o sebe, ale na druhé straně se jim nabízely obrovské výhody. Na šachtu jezdili autem, každé pondělí v ruce nosili čisté prádlo, „fáračky a aču“, to bylo pracovní nářadí, sekera. Ty fáračky si brali

s sebou domů každý pátek a prali si je sami. Já do toho jejich života trochu pronikl, dostal jsem se do některých hornických rodin a viděl jsem, že oni jsou s tou prací svázaní, ale neřeší sociální závazky, BSP, rekordy a já nevím, co všechno ještě bylo před tím devadesátým rokem. Oni se spolu bavili, žili a víceméně byli na těch šachtách závislí, a tak se ke všemu stavěli.

Ve Španělsku jsme bydleli v pronajatých bytech po dvou a dojížděli jsme na šachtu. Měl jsem tam k dispozici tlumočnicka, vedoucího úseku, mechanika a 14 havířů. Důl Nikolas, na kterém jsme pracovali, se nacházel poblíž města Mieres. Začínali jsme tam opravdu od ničeho, to znamená, že jsme dostali takový malý prostor na povrchu, kde jsme si museli všechno zařídit – buňky, dílnu, skladiště atd. Smontovali jsme kombajn, sjeli do dolu a začali pracovat. Technicky na tom Španěle byli hůře než Československo, protože oni neměli třeba právě ty kombajny, a proto jsme se tam dostali. Vyhráli jsme soutěž a začali tam pracovat, jinak bychom tam neměli šanci. Byli jsme technicky vyspělejší a přišli jsme s moderním kombajnem, a tím pádem jim mohli zlepšit hospodářské výsledky.

Byl jsem pracovně třeba i v Gruzii, ale to Španělsko mě vzalo za srdce. Cítil jsem se tam mezi těmi lidmi nejlíp. Dokonce jsem chvíli uvažoval, že bych tam zůstal, ale jen s podmínkou, že by se mnou šla i rodina. To, bylo mi řečeno, není možné, a tak jsem se ze Španělska vrátil. Když se podmínky za dva roky změnily a mohlo se tam jít už i s rodinou, tak situace u mě se natolik změnila, že práce v zahraničí nepřicházela v úvahu. V 90. letech bylo možností jít za prací do zahraničí mnoho. Sháněli se lidé do hornictví v Jižní Africe, v Jižní Americe, ve Vietnamu atd. Několik kolegů z Ostravska tam opravdu odešlo.

Spoustu věcí můžu díky cestování porovnat. Nejen věci, které se v hornictví běžně používaly, technologie, vybavení horníků, používání ručních nářadí, ochranných pomůcek atd., ale i zvyklosti v jednotlivých oblastech světa. Princip práce byl samozřejmě stejný, ale odlišnosti v přístupu se přeci jen našly. Samozřejmě i české hornictví má své zajímavé zvyky, na které by se nemělo zapomenout. Konaly se různé hornické slavnosti, které se pořádaly každý rok, organizovala je buď přímo šachta nebo město. Vždy s ohledem na to, že v září se slavil Den horníků a v prosinci svatá Barborka. Já jsem na ně zpočátku nechodil, myslím si, že se to v socialismu moc nenosilo, ale v 90. letech se to rozjelo.

Velice populární byly tzv. skoky přes kůži neboli přijímání do cechu hornického. Pilo se pivo a dělaly se různé soutěže, třeba se musel vypít půllitr na ex nebo říct básničku či nějaké motto. Úkoly vymýšleli kolegové. Začalo se to pořádat postupně na všech šachtách. Skoky přes kůži byly vždy slavnostní událostí. To se sedělo u tabulí a celému shromáždění se říkalo „sese“. Pilo se pivo, jedly se obložené chleby a zpívalo se. Chlapi se bavili. Zpívaly

se hornické písně, např. Hornický stav budiž velebený, Snad je to přece jen možná věc, Vstavaj Jano hore, Již opět z věže zaznívá a mnoho dalších. Je jich hodně a jsou krásné. Určitě také znáte pověst o permoníkovi, důlním mužíčkovi. Říká se, že jeho zjevení ohlašovalo neštěstí nebo nález žíly drahého kovu. Ukazoval se lidem, kteří měli nějaký problém. Jednou byl dobrý, jednou zlý, to podle toho, jaké bylo období nebo jakou měl náladu. Permoník, to je hornický pojem.

Díky cestě do Španělska jsem zažil opravdu hodně věcí. Různé schůzky s významnými lidmi, pozvání na recepci španělského vyslanectví, poznal jsem různé oblasti Španělska, kde jsme prováděli stavební práce, od Logroña na východě po La Coruňu na západě, Chichon na severu a Malagu na jihu země. Jak jsem tam jezdil po těch šachtách, narazil jsem na jedno zajímavé muzeum. Trošku mě překvapilo, že v něm nebyly pouze stroje, zařízení a technické věci, ale byly tam vystaveny nějaké sošky, plakáty a další. Mě to tak nadchlo, říkám si: „*Hned jak přijdu domů, musím se do něčeho takového taky pustit.*“ Když se v 90. letech začaly u nás likvidovat šachty a hornický průmysl začal upadat, tak mě to vzalo a řekl jsem si, že zkusím něco posbírat. Začal jsem jezdit a shánět nejrozličnější artefakty z hornické historie. Během toho samozřejmě člověk pozná spoustu lidí a jejich vzpomínek. Jsou takové momenty, které ve mně zůstaly. Ono se to nezdá. Když jsem dával inzeráty a třeba navštívil nějaké staré lidi, tak jsem jim za to samozřejmě vždycky nějakým způsobem zaplatil. Ale jak vážně k tomu přistupovali. Přišel jsem za nějakým starším člověkem, za nějakým dědou, který nějaké artefakty měl, hlídal si je a říká mi: „*No, vnuci se už o to nestarají, jestli to sbíráte, ale garantujte mi, že to nebudete prodávat.*“ A já: „*Samozřejmě, že ne, já to sbírám pro sebe.*“ V ten moment jsem to bral jako závazek. Vzhledem k tomu, jak těžce se s tím loučil, nemůžu to vzít a hodit jednoho dne do kontejneru. Takže to jsou ty okamžiky, co ve mně zůstaly.

Mám ve své sbírce pěkné věci, např. nádherný Wünscheho obraz, který se jmenuje „Senoseč“. Samozřejmě je na něm hornický motiv, kdy v pozadí se nachází šachta a horník, který přišel z práce, seká obilí. A to je moment, kdy člověk vidí tu těžkou práci těch lidí, že opravdu nejdříve ten člověk dřel na šachtě, přišel domů a dřel zase tam, protože neměl žádné jiné východisko. Na to se trošku zapomíná.

Když přišly devadesátá léta a měnily se pohledy na hornictví a mnoho mých známých začalo z hornictví odcházet, řekl jsem si, proč bych zdrhal. Když je šance, tak ji využij, a odjel jsem pracovat do Španělska. Tím jsem začal další etapu svého pracovního života. Hornictví mi dalo živobytí, postavení, možnost cestovat a poznávat a taky celoživotního koníčka, sběratelství. Hornictví mě oslovilo tak, že jsem u něho vydržel celý pracovní život spjatý

s firmou VOKD a.s. a stalo se mi, mohu říct, takovým životním koníčkem. I když to byla práce samozřejmě náročná a těžká.

V roce 2006 jsem dostal vyznamenání Agrikoli, jedná se o největší vyznamenání v hornictví. Toto ocenění předává předseda Českého báňského úřadu společně s ministerstvem průmyslu. Agrikolova medaile se uděluje za dlouhodobý přínos a ojedinělé zásluhy ve prospěch českého hornictví.

Výstavu mnou sesbíraných předmětů jste mohli navštívit v roce 2023 v Knihovně města Ostravy, pobočce J. Trnky nebo v Ostravském muzeu. Snažím se, aby hornická kultura nevymizela z povědomí lidí.

Pamětník Stanislav Sikora (zcela vlevo) při udělování vyznamenání Agrikoli.

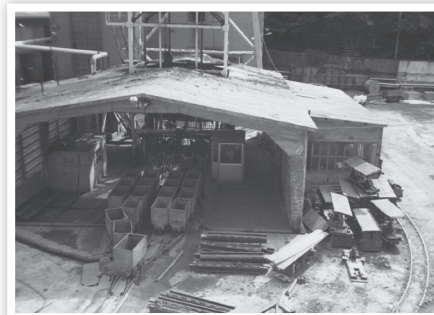
Předměty ze sbírky Stanislava Sikory na výstavě v Ostravském muzeu.

Slavnostní shromáždění u příležitosti skoků přes kůži, shromáždění se říká „sese“.

Pozvánka na „sese“.

Důl Nikolas u města Mieres, Španělsko.

Stanislav Sikora před buňkou na povrchu dolu Nikolas, Španělsko.

Marie Szottková

Vzpomínky na válečné dětství

Jsem rodilá Ostravačka, narodila jsem se ve vítkovické porodnici. V té době naše rodina bydlela v Petřkovicích.

Můj tatínek byl po mémě Žid a moje maminka byla říšská Němka. Její rodina pocházela z Hlučínska, ale dědeček odešel za prací do Německa, kde se seznámil s mojí babičkou a všech jejich pět dětí se tam narodilo. Během 1. světové války babička umřela na tyfus, děda tedy zůstal s dětmi sám. Měl narukovat do války, ale zasáhl do ní až na jejím sklonku, protože pracoval v hornictví. Uhlí potřebovali všichni pro vedení války, takže muži, kteří v tom hornictví pracovali, měli dlouho výjimku. Samozřejmě, když se schylovalo ke konci války a na frontu rukovaly i děti, tak musel i dědeček. Velmi rychle se však vrátil domů, protože se neměl o jeho děti kdo postarat.

Moje maminka, když odrostla, pracovala u velkoobchodníků. Byla guvernantkou u dětí, a tak se seznámila s mým tatínkem. Bylo to tedy tzv. smíšené manželství. Můj tatínek měl v Petřkovicích obchod a jednoho dne, když se schylovalo ke 2. světové válce a začala fungovat různá opatření, mu přátelé říkali: „*Ty Pepo, někam se schovej. Ztrať se, protože už to tady začíná být všelijaké a oni ti ten obchod stejně vezmou. Máš přece jenom židovský původ.*“ Tenkrát ještě se bral ohled na smíšená manželství, ale přes to všechno jsme odtamtud nakonec odešli. V té době mi byly dva roky, od té doby jsme bydleli na Slezské Ostravě.

Vypukla 2. světová válka. První nálet, který jsem zažila právě na Slezské Ostravě, jsme trávili schovaní na haldě. Bylo to něco strašlivého. Začaly houkat sirény, lidé už měli nachystané své zavazadlo. Bylo nařízení, co by si měl každý vzít s sebou, jídlo, pití, léky, nějaké oblečení, pochopitelně doklady a cennosti.

Já si přesně pamatuji na to naše. Byl to takový malý kufrík, na haldu jsme to neměli daleko. Měli jsme v něm schované peníze i zlato, protože tatínkův obchod bylo Zlatnictví a hodinářství. Maminka mi tenkrát říkala, byly mi asi čtyři roky: „*Marinko, ten kufr musíš velice opatřovat, je tam úplně všechno, co máme. Kdybys ho někomu dala nebo ho ztratila, či někde zapoměla, tak se z nás stanou úplní žebráci. Nesmíš nikomu ten kufr dát. Kdyby se tě někdo ptal, co tam máš, tak řekni, že tam máš panenku a šatečky na ni a hračky.*“ Proč to tak maminka udělala? Inu, protože už neměla žádnou volnou ruku. V jedné měla moji malou sestřičku a druhou pomáhala tatínkově sestře, která byla po těžké operaci. A zařídila to tak, že k zástěře si dala takovou dlouhou

tkanici, já jsem se té tkanice držela, abych se neztratila. Neumíte si ani představit, jak ten přesun vypadal.

Vyšli jsme z domu, přešli jsme cestu a tam už se nacházel areál šachty. Jezdily tam vozíky s uhlím a byly tam koleje, různé bedny a depa, prostě odstavené vagóny, a teď mezi tím utíkali lidé. Celou tu dobu hučely sirény a lidé se samozřejmě báli. Bezhlavě utíkali, padali, zakopávali o kolejnice. No prostě něco hrozného. My jsme taky utíkali a najednou, co se nestalo, já jsem se té tkanice pustila. Maminka si ale myslela, že se jí pořád držím, jenže já zůstala uprostřed té vřavy úplně sama. Stála jsem tam a začala plakat. Najednou se tam objevil chlap a ptal se, kde mám maminku, a já jsem řekla, že nevím, že utíkala ke krytu, ale nevím, kde je. On mi slíbil, že mě tam zavede a pomůže mi. Samotný kryt byl vlastně díra v haldě, která byla vyztužena dřevěnými vzpěrami, které se používaly v dolech. Byla tam téměř tma a obrovský počet lidí. Bylo to strašidelné, ale nakonec jsem maminku přece jenom našla. Čekali jsme, než sirény zazní znovu a oznámí konec poplachu, abychom se mohli vrátit domů. V krytu uvnitř haldy jsme byli při náletu pouze jednou, i když nálety pokračovaly. Později bylo vydáno usnesení, že se budou budovat kryty v domech. Kdyby bomba uhořela do té haldy, úplně všichni by tam zahynuli, uhořeli by nebo se udusili, a bylo velké nebezpečí sesuvu. Lidé by se nedostali ven. Bylo vydáno nařízení, že kryty musí být vybudovány v každém domě. Přišli tedy váleční zajatci a kryty postavili. Pamatuji si, že jsme tam měli stůl, lihový vaříč, konvici na čaj, nějaké základní potraviny, a dokonce i postel. Když začaly houkat sirény, všichni obyvatelé domu se museli jít schovat, ale byli i takoví, kteří nešli a zůstali doma. Mám s tím spojené dva zajímavé momenty.

První z nich se odehrál v zimě roku 1943. Zrovna byly Vánoce, na které jsem se strašně těšila. To víte, byla jsem malé dítě. Moje teta mi říkala: „*Marinko, bude to krásné. Budeme mít stromeček a nazdobíme ho spolu.*“ Tatínek donesl takovou krabici plnou baněk. Byly opravdu krásné, nevím, kde se mu je podařilo sehnat. Stromeček stál v pokoji, postavený na takovém stolíku, a byl prostě nádherný. Svíčky jsme na něm neměli, kdyby náhodou přišel nálet, ať nevyhoříme. Seděli jsme u stolu a jedli štědrovečerní večeři a najednou jsme uslyšeli sirény. Nálet. Museli jsme všechno nechat, jak je, a jít se schovat do krytu. Nálet trval dvě nebo tři hodiny. Celou dobu jsem se těšila, že až vylezeme ze sklepa, že doma Ježíšek nechal nějaké dárky a že si dojíme večeři. Když jsme se ale vrátili domů, všechno bylo zničené. Tlaková vlna rozbila všechna okna. Sklo bylo úplně všude, na stole, na zemi. Stromeček spadl na zem a žádné dárky pod ním nebyly. No já jsem byla tehdy nešťastná, ale tak hrozně nešťastná! Říkala jsem si: „*Proč ten nálet musel být zrovna, když měl přiletět Ježíšek. Jestli ho nemohli odložit.*“

Druhý nálet, který mi uvízl v paměti, už nebyl tak strašný. Přišel večer, já

už jsem spala. Mám velmi dobré spaní, to mi zůstalo dodneška. Já, když usnu, mohli by mi u ucha střílet kanónem, a mě by stejně neprobudili. Takže problém byl, že jsem zrovna spala tak tvrdě a tatínek mě nemohl probudit. Zjistil, že nic nepomůže, vzal mě do náruče a odnesl do krytu. Nechal mě samotnou, že se pro mě vrátí později, protože mezitím nálet skončil. Jenže já se probudila a vůbec jsem nevěděla, kde jsem. Byla jsem tam úplně sama. Muselo se to odehrát už koncem války, kdy už Němci věděli, že válka pro ně nedopadne dobře. Nálety už byly čím dál častější, takže jsme si na ně zvykli.

Další vzpomínkou, která mi vytane na mysli ve spojitosti s válkou, jsou cesty vlakem k dědečkovi do Petřkovic. Jednou, když jsme takhle za dědečkem jeli, maminka mě „načančala“. Měla jsem na sobě krásný kabátek, který šila moje teta, maminka mě vezla ve sportovním kočárku s takovým dlouhým madlem. Když na nástupiště přijel vlak, vysadila mě do posledního vagónu a snažila se kočárek složit a nastoupit za mnou. Jenomže se jí to jaksi nedařilo a vlak odjel. Já jsem v něm zůstala sama. Vagón byl plný válečných invalidů a vojáků, kteří se na doléčení vraceli z fronty domů. První, co mě při vstupu do vagónu zarazilo, byl strašlivý zápach, a když jsem jím procházela dál, tak jsem spatřila muže, kteří měli hlavu obvázanou tak, že skoro neviděli. Obvazy byly zakrvácené. Byli tam také lidé bez nohou, bez rukou, měli berle nebo různé popáleniny. Bylo to něco strašného, byla jsem malé dítě a nic podobného jsem nikdy neviděla. Jeden z těch vojáků mi říkal, abych mu něco zaspívala. Já jsem uměla jen jednu písničku, Zajíček ve své jamce. Zpívala jsem a jeden z vojáků si mě vzal na kolena. Já jsem se ho bezelstně zeptala, kde má nohu, a on mi odpověděl: „*Nohu už nemám, tu mi vzala válka.*“ Maminka mezitím udělala na nádraží strašný cirkus, takže vlak zastavil na další stanici, kde mě z vlaku vysadili, dali mi papír a pastelky, abych si kreslila a počkala na maminku, která pro mě přijela dalším vlakem asi za dvě hodiny. A proč jsme vlastně za dědečkem jeli? Jednalo se o rozloučení s mým strýcem Aloisem, který bojoval u wehrmachtu a ve svých 21 letech padl ve Francii. Dědeček to nesl velmi těžce, protože mu válka postupně vzala všechny tři syny. Úplně přestal chodit do kostela.

Maminka, když pro mě přijela na to nádraží, musela ještě německým vojákům předložit propustku, jinak by nás dál do Říše nepustili. Pak nás posadili do auta a odvezli až k dědečkovi, protože bydlel ještě tři kilometry daleko od nádraží. Byla to asi taková forma omluvy, chtěli nám vynahradit fakt, že německá výpravčí maminku neupozornila a nechala vlak odjet. Za dědečkem jsme jezdili pouze s maminkou, tatínek s námi nikdy nejel.

Mnoho lidí v té době bylo zfanatizovaných nacistickou ideologií. Sestra mojí babičky se s tím musela potýkat u svého syna Helmuta. Vyhrožoval dokonce svým rodičům, že když ho nepustí do armády, musel mít totiž souhlas

rodičů, když nebyl plnoletý, tak je nahlásí úřadům za maření Hitlerova rozkazu. Vyhrožoval jim koncentrákem. Helmut se vyznamenal také na svatbě mojí tety, mamčininy sestry, která si brala za manžela německého důstojníka. Měla krásné krajkové svatební šaty, které jí nastávající ženich dovezl z Berlína. V té době nebylo jednoduché takovou svatbu, a hlavně následnou hostinu uspořádat. Mezi svatebčany byla nejen nejbližší rodina, pan farář, ale také pár důstojníků z vesnice. Sedělo se u stolu, hostina byla v plném proudu. Začalo se vyprávět o historii vesnice, o tom, jak tam byl na návštěvě prezident Masaryk. Helmut se postavil, zahajloval a řekl: „*Ted' už skončíme s takovými řečmi a budeme mluvit o Führerovi. Začneme tím, že ho všichni pozdravíme.*“ Všichni zůstali paf z toho, co si takový výrostek dovoluje. Někteří hosté nevstali a on jim říká: „*Já si vás zapíšu a budete potrestáni.*“ Zábava tím samozřejmě skončila, spousta lidí odešla domů.

Za války jsem taky začala chodit do školy. Já jsem se tam hrozně těšila, že si tam konečně najdu nějakou kamarádku. V ulici, kde jsem bydlela, totiž žádné děti nebyly. Takže jsem tam nastoupila, jenže to bylo něco strašného, okamžitě jsem ze svého obrovského nadšení vystřízlivěla. Škola se nacházela ve Slezské Ostravě, kde je dnes část Vysoké školy báňské, myslím ekonomická fakulta. Dále pak byl soud a vodárna. Byla to hrozná škola. V první třídě nás učil pan učitel, který byl zuřivý, zlý a ještě škaredý. Prostory školy byly pro malou holku děsivé. V místnosti bylo málo světla, protože okna byla vysoko, dále tam byla velmi dlouhá chodba a pro všechny pouze jeden záchod. Ve třídě nebyla žádná výzdoba, kromě portrétu Vůdce na stěně. Lavice byly takové vyklápěcí, že když si člověk nedal pozor, mohl si tam přivřít prsty. Seděli jsme vždy tři v jedné lavici.

Pan učitel nás v první řadě naučil, že když přijde pan ředitel nebo pan inspektor na návštěvu třídy, tak se musíme všichni postavit a pozdravit jej tak, jako bychom zdravili samotného Vůdce, kterého máme na obraze na zdi, tedy „heil“. Ne každému se to vždy povedlo. Mohl tak dostat trest, například jsme klečeli v koutě. Pan učitel nás také nevyvolával jménem. Měl takovou dlouhou tyčku, kterou nás ťukl, a to bylo znamení, že nás vyvolal. Dlouho jsme však pana učitele neměli. Jednou totiž strašně zbil spolužáka, rodiče si přišli stěžovat do školy a pan učitel oznámil, že raději půjde na frontu. My jsme dostali novou paní učitelku a ta to s námi uměla i bez rákosky. Kluci jí zobali z ruky, ona je občas pohládila a tím si je získala. Od té doby to ve škole bylo skvělé.

Co bylo ve škole taky krásné, tak to byly německé slabikáře. Byly překrásně ilustrované, pod každým obrázkem bylo německy napsáno, co tam je vyobrazeno. Pamatuji si, že to začínalo následovně: koza, ziege, moucha, fliege, auto, das auto... To bylo doslova podle Komenského. Podle těch obrázků se cizí jazyk učil snadněji. Knihy jsme si ale nemohli vzít domů, vždy po vyučování

se zavíraly do skříně, asi aby se nepoškodily. Musely vydržet pro více žáků. Němčinu jsme se učili od první třídy. Na psaní jsme měli tabulky. Pan učitel se třeba v matematice zeptal, kolik je jedna plus jedna. My jsme museli na tabulce ukázat výsledek. Kdo ho měl špatně, dostal po prstech. Já, když jsem nastupovala do školy, jsem už uměla číst, což byla velká výhoda. Naučila mě to moje teta, která se mi hodně věnovala.

Bylo fajn, že jsem si ve škole opravdu našla kamarádku. Byla to krásná a velice milá holčička. Blondýnka s modrýma očima, ve vlasech nosívala mašli a jmenovala se Alenka. Já jsem ji doslova milovala, snesla bych jí modré z nebe. Prostě jsem se od ní nehnula.

Válka pokračovala dál, bylo to období po Stalingradu. V obchodech už nic nebylo, kolikrát jsme tam přišli a nic nekoupili. Byly potravinové lístky. Mouka byla příšerná a byl nedostatek chleba, lidé si ho kolikrát pekli sami doma. Jednou jsme se loudaly s Alenkou a já jsem jí říkala: „*Pojď, podíváme se, jestli už přivezli chleba do pekárny.*“ Tak jsme tam šly a před pekárnou se táhla obrovská fronta. Pekař zrovna otevíral krám. Ve frontě, kromě jiných, stáli i Židé označení Davidovou hvězdou. Alenka mi povídá: „*Už jsou tady vyžírky, vidíš je?*“ Já jsem jí na to odpověděla, jaké vyžírky myslí. Po nějaké chvíli vyšel pekař z krámu a povídá, že už má pouze čtyři chleby, takže ostatní v pořadí mohou jít domů a přijít znovu zítra, protože se na ně už nedostane. Mezi těmi, kteří by chleba ještě dostali, byl takový starý pán, Žid. Najednou se přiřítíl takový vzrostlý, velký chlap, odstrčil ho, až spadl na zem a rozbily se mu brýle. Dotyčný mu je ještě rozšlapal. Alence jsem říkala, jak je to hrozné, co se pánovi stalo. Ona mi odvětila, že to bylo dobře, protože právě on je ta vyžírka, ale co bych o tom já mohla vědět, když mám židovskou babičku. Já jsem se s ní přela, že babička umřela už dávno. Alenka na to, že to nevádí, že můj tatínek je po ní stejně Žid a že se mnou už nebude kamarádit. Dokonce se brzy odstěhovala pryč, protože její tatínek dostal práci na úřadě v Moravské Ostravě. Takže jsem ztratila kamarádku a byla zase sama.

Po prázdninách jsem nastoupila do druhé třídy. To už bylo v době, kdy jsme zažívali protináletová opatření i ve škole. Čili ve sklepě byla vždycky místnost pro tu nebo onu třídu a děti se tam měly schovat, jakmile zazněly sirény. Ve sklepě to vypadalo skoro jako ve třídě, byly tam lavice, židle, tabule na nožkách, a dokonce i světlo, taková žárovka na drátě. Samu sebou se tam učilo. Některé děti plakaly, ale jakmile se nálety stávaly čím dál častějšími, zvykli si všichni. Ve sklepě byla také skrytá místnost, zavalená pytlům uhlí, kde měli učitelé schovaný rozhlas, poslouchali Londýn. Svěřili vždy nějakému žákovi dohled nad třídou a šli poslouchat.

Jednou ale k nám do třídy přišel nový kluk, jmenoval se Rudy a bydlel u babičky. Byl trošku snědší, měl černé vlasy a byl takový divoký. Tátu i mámu

měl v koncentráku, ale to jsme tenkrát nevěděli. Zase jednou probíhal nálet a my se šli schovat do krytu, muselo to být někdy na podzim nebo na začátku zimy, protože ve sklepě bylo chladno a děti se k sobě různě choulily. Bály se, bylo těžké udržet tam pořádek. Rudy se vůbec nebál, a ještě ve sklepě zlobil. V tom se otevřely dveře a vstoupili dva chlapi v dlouhých černých kabátech. Jeden z nich měl na hlavě klobouk. Ptali se, kde máme učitele. Řekli jsme, že paní učitelka šla na záchod, a jeden z žáků pro ni šel, protože věděl, že tajně poslouchá rádio. Jeden z mužů mluvil česky a ptal se po chlapci jménem Rudy. Nikdo se nepřihlásil. Druhý se na totéž zeptal německy. Rudy se postavil a řekl, že to je on. Mezitím se vrátila paní učitelka a snažila se všelijak, aby Rudyho neodvedli. Nic nepomohlo. Rudy byl najednou tak vystrašený, celý se klepal a jako by se chtěl někde schovat. Byla jsem překvapená jeho rychlou proměnou. Nepomohla ani přímluva ředitele, Rudy byl ihned zadržen a bylo nám muži sděleno, že pojedou za rodiči do koncentráku. Už jsem ho nikdy neviděla. Když jsem to vyprávěla doma, rozhodl tatínek, že není na co čekat, že musíme ihned odjet. Dokud má ještě nějaké známosti z obchodu, které jsou ochotny nám pomoci. Situace už vygradovala do fáze, ve které už nás maminka svým původem nemohla chránit. Zabalili jsme si nejnnutnější věci, druhý den už jsem nešla do školy a jeli jsme autem na Ostravici. Jmenovalo se to tam Samčanka. Tatínek to tam znal, protože jako dítě tam byl v sanatoriu. Poté, co nás auto vysadilo, jsme ještě dlouho šli pěšky, až na úplnou samotu. Tam jsme s maminkou přečkaly do konce války. Tatínek s námi nebyl, skrýval se a působil v odboji.

Před válkou nebyly nějaké velké rozdíly mezi lidmi. Židé, Poláci, Němci i Češi žili v takovém společenství. Třeba spolu hráli šachy v kavárně Praha, čile spolu obchodovali nebo prostě vedle sebe fungovali. Prostě do určitého roku všichni spolu hospodařili bez velkých problémů.

Po válce dostal tatínek zpátky svůj obchod. Odtud mám krásné vzpomínky. Pro mě nejkrásnější ulicí je ulice Bohumínská, a to už jsem ve světě za svůj život něco viděla! Srdcem jsem ale stále na Slezské Ostravě. Mám ji pořád takovou, jaká byla, a úplně nejhorší věc, co se mohla stát, je ta, že tu ulici zničili. Na Bohumínské ulici jsem bydlela od svých 9 let asi do svých 20 let. Měla jsem tedy prošmejděný každý její kout. Byly tam krásné velké domy s barokními prvky, ale i takové malé domky a dřevěné baráky. Dům, ve kterém jsme bydleli, měl v přízemí obchod a průjezd do dvora, kam jezdily vozy s nákladem.

Poblíž se nacházelo kino Oko, kde jsem viděla svůj první film. Ještě jsem tam zažila i to, že se v kině hrálo na klavír a byly tam cedule, ze kterých se četlo, co se ve filmu povídá. Dále byla škola. Něco úžasného. Pamatuji si ještě, když přes Sykorův most jezdila tramvaj. Pan průvodčí zatahal za řemínek na znamení toho, že všichni nastoupili a může se jet. Ve vozech byly dřevěné

lavice a madla na přidržení, pokud jelo víc lidí a člověk musel stát. Průvodčí cvakal lístky. Když jela tramvaj přes most, tak všechno drnčelo a houpalo se. Tramvaj jela až k místu, kde je dneska divadlo, tam byla smyčka, a pak se vracela zase zpátky.

Lidé se tam navzájem znali. Když jste chtěli něco vědět, šli jste do mlékárny. Tam jste se dozvěděli, kdo umřel, kdo s kým utekl nebo kdo se pověsil, protože když přišla měnová reforma, tak to nebylo nic tak neobvyklého. To si ani neumíte představit. Lidé, kteří celou dobu šetřili na studia, na svatbu, na pohřeb, na domek a tak dále, najednou neměli nic. Doplatila na to i moje maminka, protože chtěla zaplatit babičce na Pražské studnu, ale druhý den si za to mohla koupit akorát pytlík fazolí. Nebo plavaly peníze v Ostravici. Plaval tam i celý slavník, ze kterého vypadávaly peníze, protože najednou byly bezcenné. To všechno já pamatuji, tenkrát mi bylo 15 let. Lidé byli z měnové reformy úplně zničení, potom málo čemu věřili. Život ale plynul dál. To už je ale na další vyprávění.

Břetislav Šebesta

Dějiny vývoje letectví, sportovní část¹

Konec 1. světové války a s ním spojený vznik samostatné Československé republiky byl začátkem nového života, plného odhodlání budovat nový stát ve všech politických, hospodářských, sociálních a dalších odvětvích. Bylo jen otázkou času, kdy se tak stane i ve sportu.

Já se zaměřím konkrétně na létání. V roce 1923 byl na popud prezidenta T. G. Masaryka založen fond na podporu sportovního letectví a ze získaných prostředků byla v roce 1926 založena Masarykova letecká liga. Také v Severomoravském kraji byly zakládány pobočky Masarykovy letecké ligy, a to ve velkém počtu měst, v Moravské Ostravě, Studénce, Hůrce u Nového Jičína, Kopřivnici, Klimkovicích, Petřvaldu ve Slezsku, Životicích, Třinci, Frýdku-Místku pod Štandlem. Bohužel o některých již neexistujících letištích je jen málo zachovaných dokladů, rovněž pamětníků, kteří by jejich činnost pamatovali, ubývá. Zmiňuji se proto jen o těch letištích, která jsou doložena písemně, fotograficky a osobními vzpomínkami členů Klubu leteckých veteránů Ostrava.

Letiště Studénka

V továrně na výrobu vagónů ve Studénce vznikla v roce 1936 samostatná výroba i opravy čs. vojenských letadel. Jako prvé bylo vyrobeno cvičné letadlo Bücker-Jungman typ T 131. Dvouplošník smíšené konstrukce, svařovaný trup, dřevěná křídla, potah plátno. Letadlo bylo dodáváno jen aeroklubům. Dále zde vzniklo letadlo vlastní konstrukce, jednoplošník pro dvě osoby typ T 001 s motorem Hirt HM 504, který vyráběla v licenci Tatra Kopřivnice. V roce 1937 vytvořil tento letoun čtyři světové rekordy, dvakrát výška, rychlost jak pro dvě osoby, tak i v jednomístném provedení, držitelem je major Červinka po Mnichovském diktátu. Studénka byla v okupačním pásmu, a tak už byla letadla T 131 dokončena Němci.

Letecké oddělení ve Studénce

Ministerstvo obchodu po dohodě s Ministerstvem veřejných prací a Ministerstvem národní obrany udělilo dne 26. 6. 1934 Moravskoslezské vozovce a.s. povolení vyrábět letadla a motory, opravovat je a obchodovat s nimi. Ve druhé polovině roku 1935 bylo v závodě Moravskoslezská vozovka a.s. ve

¹Text příspěvku vychází z autorovy „mini“ diplomové práce Dějiny vývoje letectví, kterou napsal jako student Univerzity třetího věku na VŠB v Ostravě, 2016. Práci sepsal ve svých 90 letech.

Studénce zřízeno letecké oddělení, do jehož čela byl postaven odborník na stavbu letadel ing. Karel Tomáš. Potřebné prostory pro toto oddělení byly získány adaptací některých pracovišť ve Vagonce. Dále byl vybudován hangár a zřízeno letiště. Po nutné technické přípravě byla začátkem roku 1936 zahájena výroba letadel a v leteckých dílnách závodu se prováděly opravy čs. vojenských letadel. Prvním typem letadla, které se v oddělení vyrábělo, bylo školní cvičné letadlo Bücker-Jungman označené značkou T 131.

Toto letadlo, ač velmi moderní a ekonomické, nebylo přijato vojenskou správou, a tedy Ministerstvo veřejných prací je objednalo pro aerokluby. Celkem bylo vyrobeno 35 kusů, z nichž posledních 20 bylo vyrobeno již za německé okupace. Mimo tento typ byla zakoupena také licence na výrobu anglického školního letadla, které mělo označení T 126. Prvním vývojovým typem vlastní konstrukce byl jednoplošník s kabinou pro dvě osoby, typového označení T 001. Letadlo mělo motor Hirt HM 504 vyráběný licenčně v Kopřivnické Tatrovce.

Letiště Svinec

Původně bylo toto letiště pro plachtění koncem roku 1939 na západním svahu Svince, směrem k Novému Jičínu. To však nemělo příznivé podmínky pro další rozvoj, a proto bylo Němci zrušeno. Náhradou Německá organizace NSKF, obdobná našim aeroklubům, vybudovala v roce 1941 nové svahové letiště na Hůrce. V roce 1945 se utvořil aeroklub Nový Jičín. Na letišti byl zahájen výcvik na kořistních letadlech, která tam zanechala Německá jednotka SG-38, a to na Grunau-Baby GB-II. Z bývalého letiště Svinec byl na Hůrku přemístěn i dřevěný hangár. Později tam byla umístěna Krajská plachtařská škola a letiště bylo rozšířeno o plochu pod svahem, pro aerovleky i pro motorový výcvik pilotů.

Letiště Kopřivnice

Bezmotorové létání na tomto letišti se datuje od roku 1922. Nebyl však trvalý zájem o plachtění, a tak činnost zanikla. Teprve roku 1934, po utvoření pobočky Masarykovy letecké ligy, bylo létání obnoveno. Letiště bylo rovinné a starty se prováděly navijákem. Masarykova letecká liga ukončila činnost po Mnichovském diktátu. Obnovení nastalo po ukončení druhé světové války. Po Němcích zůstaly hangáry i s trofejními kluzáky a větroni a výcvik bezmotorových i motorových pilotů pokračoval. V roce 1948 vznikl aeroklub Tatra, který v roce 1951 převzala organizace Svazarm. Provoz na tomto letišti byl zrušen v roce 1955 po změně územního plánu, kvůli rozšíření továrny Tatra.

Letiště Petřvald ve Slezsku (Životice)

Počátky vzniku aeroklubu Petřvald ve Slezsku možno stanovit do let

1935/36, podle dochovaného dokumentu, kdy místní skupina Masarykovy letecké ligy žádá ředitelství Státní průmyslové školy v Moravské Ostravě o provádění dozoru nad stavbou letadla Zogling, a to pravděpodobně v roce 1936. Toto letadlo se stavělo v bývalé zinkovně jámy Evžen ve Slezsku. Obnovení činnosti aeroklubu nastalo v roce 1946, z dochovaných fotografií a od dosud žijících pamětníků, pilotů motorového i bezmotorového létání je zjevné, že tento aeroklub byl velice aktivní. Pamětníci vzpomínají na dva velice zdařilé letecké dny. Na jednom z nich vystoupil také stíhací pilot František Peřina. Z výtěžků těchto leteckých dnů bylo zakoupeno letadlo Piper-Cub. V blízkosti bylo ještě jedno svahové letiště v Životicích. Obě tato letiště však neměla výhled ke zvýšeným požadavkům, a proto byla zrušena.

Letiště Třinec

Letiště bylo umístěno na vyvýšeném svahu nad nádražím ČSD Třinec. Jeho plocha cca 600 × 200 metrů nebyla zrovna ideální. Nacházela se v bezprostřední blízkosti města a Třineckých železár, v 50. letech bylo toto letiště zrušeno.

Letiště Frýdek-Místek

Prvorepublikové letiště bylo umístěno na bývalém vojenském cvičišti pod Štanclem. Létalo se na bezmotorových letadlech, starty se prováděly gumovým lanem. Provoz na tomto letišti byl ukončen v roce 1947. Důvodem byla plánovaná výstavba vojenských objektů a v blízkém okolí se nacházelo vedení vysokého napětí. Jako náhrada byla vybrána plocha v obci Bahno. Provoz na tomto novém letišti byl zahájen Podbeskydským aeroklubem v roce 1947. Svépomocí byl postaven hangár a výcvik byl zahájen na letadlech Honza Z-23, Krajánek Z-24, motorových letadlech Pieper Cub a později přidělených letadlech organizace Svazarm Zlín Z-281. Provoz tohoto letiště byl ukončen v roce 1961 kvůli výstavbě vojenských objektů v blízkosti letiště. Dnes na prozatím části bývalého letiště vyvíjí velmi aktivní činnost letečtí modeláři a piloti v obnoveném Podbeskydském aviatickém klubu Frýdek-Místek.

Letiště Moravská Ostrava

Rozvoj sportovního létání na Ostravsku se datuje do roku 1926, kdy byla v Moravské Ostravě založena pobočka Masarykovy letecké ligy. Zpočátku to byla činnost propagační k získání členů a organizační pro vybudování zázemí. To vše vedlo k zahájení výcviku pilotů, ale také k získání zkušeného instruktora a vhodné plochy pro letiště. V listopadu 1931 byl zahájen první teoretický kurz bezmotorového létání spojený s dílenským výcvikem. Počáteční stav zájemců byl 32 žáků. V roce 1932 se přistoupilo k praktickému výcviku v létání.

Jako letiště byla vybrána plocha za přednádražím, u haldy jámy Ignát, ČSD v Ostravě-Přívoze. Jako instruktor byl získán vyškolený pilot bezmotorového létání a učitel létání Václav Tichopád. Po ukončení výcviku došlo k částečnému nezájmu několika členů. Z těch, kteří zůstali, byl vytvořen kádr budoucích učitelů. Byli to zejména pánové Režný, Duraj, Ries a další. Koncem roku 1932, při propagačním letu na leteckém dni, došlo k havárii Václava Tichopáda. Pilot prováděl start na vlastním letadle ve vleku za automobilem. Ve výšce cca 60 metrů došlo k poruše vypínacího zařízení a kluzák byl stržen k zemi. Pilot Václav Tichopád při této havárii zemřel.

Úsilím Masarykovy letecké ligy v Moravské Ostravě bylo získat prodloužení nájemní smlouvy na provoz letiště až do roku 1935, kdy bylo vybudováno nové letiště v Moravské Ostravě, Hrabůvce tato smlouva prodloužena nebyla.

Letectví a Státní průmyslová škola strojní v Ostravě-Vítkovicích

Na počátku roku 1935 se na průmyslových školách v Československé republice zavádělo jako vyučovací předmět letectví. Také na této škole byl zaveden samostatný vyučovací předmět letecký, počínaje třetím ročníkem. Žáci se mohli sami rozhodnout pro obor strojnický nebo letecký, v součinnosti Masarykovy letecké ligy Ostrava, která vyučovala teorii i odbornou praxi v dílnách Státní průmyslové školy ve Vítkovicích. Masarykova letecká liga dodala také plány na stavbu školních kluzáků Skaut a větroně typu EL-2 pokřtěného ECO. Mimo učitele z řad Masarykovy letecké ligy vyučovali řádní profesori této školy, profesorem byl také Dr. Ing. Oldřich Mayer, pozdější šéfpilot a letec RAF.

Na Masarykově náměstí v Moravské Ostravě se konal křest osmi kluzáků typu Skaut a jednoho větroně, vyrobených Státní průmyslovou školou v Ostravě-Vítkovicích. Kluzáky byly odevzdány do používání Masarykovy letecké ligy aeroklubu Moravská Ostrava. Křest se konal za účasti předních představitelů města a Státní průmyslové školy ve Vítkovicích. Zájem četných občanů ukázal, jak je rozvoj letectví na Ostravsku se zájmem sledován. Tato škola byla celostátně hodnocena v prvních řadách průkopníků při zavádění výuky letectví, nejen teoreticky, ale i prakticky, stavbou letadel.

Letiště Ostrava-Hrabůvka

Rok 1936 je datum, které lze považovat za vznik nového letiště v Hrabůvce. Na letišti se od samého počátku počítalo i s civilní dopravou. Následovala již jednání o výkupu pozemků. Zadávání prací pro úpravu letištní plochy a příjezdových cest, výstavbu hangárů a všech ostatních opatření k uvedení letiště do provozu. Ministerstvo poskytlo tři plátěné hangáry a první letoun Praga E-114, OK-LSD. Následují další, Bestiola B-60, im. značení OK-LSC.

V dubnu 1937 Letov Š-118 OK-MOK a v červnu Zlín Z-XII OK-LSE. Šéfpilotem ze čtyř kandidátů byl zvolen Rudolf Škuta, bývalý stíhací pilot z Místku. Dne 5. 8. 1936 byla zahájena praktická část výcviku, v rámci akce 1 000 pilotů republiky. Kurz vedl šéfpilot a učitel Rudolf Škuta. Prvním letadlem, které přistálo na letišti dne 27. 5. 1936, byl typ D. H. 60 III Moth Major, OK-ATR a bylo to letadlo firmy Baťa.

Začátek aeroklubu po válce nebyl radostný. Letiště bylo značně poškozeno, plocha byla zorána a hangáry zdemolovány. Ze sportovních letadel zůstal jen jeden kluzák SG-38 a jeden větroň Gruneau-Baby GB-II, a to ještě v poškozeném stavu. Dne 24. 8. 1945 vznikl Pamětní zápis mezi Vítkovickým horním a hutním těžářstvem a Ostravským aeroklubem, o bezplatném užívání místností, dílen a kanceláří v Ostravě-Vítkovicích, Erbenova ulice č. 41. Náklady na provoz těchto prostorů, včetně údržby, bude hradit Ostravský aeroklub. V těchto dílnách pak Ostravský aeroklub opravoval svá letadla. Dílen také využívali letečtí modeláři, kterých bylo asi 20. Vedl je instruktor Ivan Pětník, syn zakladatele modelářství na Ostravsku. Mimo těchto prostorů měl Ostravský aeroklub ještě pronajaty kanceláře v Ostravě na Zahradní ulici, vedle kina Kosmos. Ty však sloužily jen pro vyřizování běžné agendy. Dne 9. 12. 1946 obdržel Ostravský aeroklub výpověď z pronajatých místností ve Vítkovicích. Důvodem bylo založení vlastního klubu Vítkovických železáren. Všichni zaměstnanci byli kolektivními členy tohoto aeroklubu s měsíčním příspěvkem 1 Kč. V této době požádal Ostravský aeroklub Národní výbor statutární Moravské Ostravy o pronájem pozemků k postavení vlastních hangárů a povolení užívání letištní plochy, včetně příloh stavebních plánů. Za této situace vznikly dva aerokluby, Ostravský a Vítkovických železáren. Později byl ustaven ještě jeden, a to Budoucnost, Družstevní velkoobchod s potravinami. V další reorganizaci byl založen Hornický aeroklub, a to z Ostravského aeroklubu a z Budoucnosti. Ten byl založen podobně jako vítkovický, s kolektivním členstvím horníků, včetně finančního příspěvku 1 Kč.

Každý aeroklub měl vlastní členskou základnu a vlastní hangáry. Na letišti byl ještě jeden soukromý hangár, pana Dedka, s jeho motorovým letounem vlastní konstrukce. Na přelomu let 1950/51 došlo k založení Dobrovolného svazu lidového letectví DOSLET. Kanceláře měl pronajaty v Ostravě na Poštovní ulici. Po krátké době byl přijat zákon o zřízení Svazu pro spolupráci s armádou SVAZARM, který mimo jiné sdružoval také aerokluby. Svazarm byl zrušen 24. 3. 1990 a aerokluby zůstaly nadále pod svými původními názvy.

Nutno dodat, že v období působnosti SVAZARMU byly aerokluby dotovány finančně i materiálně ve značném rozsahu, včetně placených zaměstnanců a učitelů létání. Na druhé straně docházelo ke zrušení některých aeroklubů včetně letišť. V Severomoravském kraji to byla tato letiště: Třinec, Hůrka,

Kopřivnice, Petřvald ve Slezsku, včetně Životic, a Místek, Bahno, pro nevhodnost dalšího provozu.

Letiště Dolní Benešov

Po odchodu německé armády a s odletem posledních vojenských letadel, včetně velitelství ve dnech 13. 3. až 16. 4. 1945, armáda letiště opustila. Od 17. 4. do 15. 7. 1945 sloužilo letiště pro potřeby Rudé armády. V červenci 1945 bylo letiště formálně předáno československé armádě a od 4. 5. 1946 bylo opět používáno pro leteckou školu. Při nové reorganizaci vojenských útvarů v 50. letech armáda předala letiště aeroklubu pro jeho vlastní provoz. Ke školení byla používána letadla, která zůstala po okupantech, SG-38, Gruneau Baby a Kranich, a také dřevěné hangáry. Provoz na tomto letišti byl ukončen v roce 1958, kdy nastala postupná likvidace a přesun na nové letiště Zábřeh u Hlučína.

Letiště Zábřeh u Hlučína (Slezský aeroklub Zábřeh)

Působnost všech aeroklubů na letišti Ostrava-Hrabůvka byla ukončena v roce 1957. Hlavním důvodem byla výstavba nového letiště pro Ostravu v Mošnově, a to jak pro leteckou dopravu, tak i vojenský provoz. Po delším hledání nové vhodné plochy byla na návrh MNO zvolena plocha na katastru Zábřeh-Kouty u Hlučína. Toto nové letiště by sloužilo pro potřeby aeroklubů i pro potřeby vojenského použití jako náhradní plocha letiště Mošnov pro letadla MIG a SU. Byla proto vybudována betonová přistávací dráha a zabezpečovací záchytná síť na konci dráhy. V současné době je Slezský aeroklub evidován u Ministerstva vnitra od roku 1992. Úkolem je zabezpečení provozu a rozvoje leteckých sportů, jako je motorové sportovní létání, létání na bezmotorových letadlech a parašutismus. Škola zabezpečuje vyučování na letadlech L-13 Blaník a Zlín-142/143.

Iva Valdmanová

Ze vzpomínek řídící letového provozu v Mošnově

Jmenuji se Iva Valdmanová, narodila jsem se v Ústí nad Labem do rodiny úřednice a pracovníka v elektrárnách. Pocházím ze tří dětí, starší bratr se narodil v době, když byl tatínek na vojně, potom jsem se za pět let narodila já a šestnáct měsíců po mě mladší bratr. V době, kdy jsem se narodila, jsme bydleli v domech, které se nazývaly „krutišáky“, protože tu stěnu, která byla konečná, neměly zateplenou, a tak tam byla ukrutná zima. Navíc se nacházely na konci Ústí nad Labem, u elektrárny a u hřbitova. Bylo to takové atypické místo. Podle mamčinčina vyprávění se tam nacházel i krásný park. To si moc nepamatuju, ale asi to byla pravda. Jinak bylo Ústí nad Labem velmi špinavé město, byla tam chemička, Setuza a spousta dalších závodů, které vypouštěly splašky do Labe, takže to bylo celkově takové ne moc vlídné místo k životu.

Já jsem se narodila v červnu 1955 a bylo mi něco málo přes rok, když mě rodiče v zimě v naší ložnici balili do kožešinového pytle, aby mi nebyla zima, ale i tak se stalo, že mi omrzla tvář. Omrzla mi tak, že lékař řekl, že neví, jestli bude ta zasažená půlka obličeje funkční, jestli nebyl zasažen trojklaný nerv. To byl pro tatínka takový impuls, že bychom se měli přestěhovat. V té době ostravské doly nabíraly horníky, tak se naši domluvili společně s babičkou, která s námi bydlela, že se přestěhujeme do Ostravy. Jako první se do Ostravy vypravila babička, aby se tam porozhlédla. Zjistila, že Důl Rudý říjen přibírá horníky s tím, že na nově vznikajícím krásném sídlišti Poruba tito horníci dostanou byty.

Babička na šachtu přihlásila sebe i mého tatínka, který do Ostravy za babičkou odjel, a společně vlastně zařídili bydlení v Porubě, tenkrát na Leninově, dnes na Hlavní třídě, u Alšova náměstí. Dostali jsme krásný byt ve zvýšeném přízemí. Následně maminka sbalila celý náš byt v Ústí do jednoho obrovského nákladního auta a odjeli jsme za tatínkem. Vyprávěla mi, že byla naprosto okouzlena a omámena tím, do čeho vstoupila v novém bytě, protože tam byly radiátory a teplá voda. Předtím jsme měli vodu pouze na chodbě a v koupelně. Takže najednou nepředstavitelný luxus! Ani jí nepřišlo, že vlastně vznikající Poruba, tedy nynější první obvod, byl celý rozkopaný. Dalším luxusem bylo, že je všechno v dosahu – mlékárna, zelenina atd. To jsme z Ústí neznali, protože tam, kde jsme bydleli, obchody nebyly.

Tatínek tedy nastoupil jako horník na Rudém říjnu, pracoval „ve předku“, to znamená v ražbě, maminka pracovala jako úřednice v elektromontážních závodech. Když jsme se přestěhovali do Ostravy, tak mi bylo tři a půl roku,

takže jsem s mladším bratrem nastoupila do školky. Staršímu bratrovi bylo devět let, začal tedy chodit do 3. ZDŠ u budoucí pošty, tam jsem později nastoupila i já.

Celým mým životem se táhne linka toho, že jsem vždycky byla baculaté dítě. Můj tatínek nesnášel tlusté děti, takže jsem to měla stále na talíři. Na základě toho mě rodiče, když jsem nastoupila na základní školu, přihlásili do plaveckého oddílu NHKG, kde jsem začala přípravu na závodní plavání. Mezitím také vznikl kulturní dům Poklad, který nabízel horníkům a jejich rodinám spoustu vyžití. Chodila jsem tam na cvičení, které se nazývalo rytmika, bylo to vlastně spojení prvků baletu, gymnastiky a atletiky při hudbě klavíru. Plavat jsem jezdila na Čapkárnu do Přívozu. Tréninky byly v neděli od osmi do desíti hodin a přes týden taky od osmi do desíti, ale večer. To znamená, že domů z tréninku jsme se s bratry vraceli autobusem, se kterým jezdíval tatínek z odpolední směny. Dodneška si pamatuju vůni těch horníků, mýdla Zenit, se kterým jako jediným se dala umýt ta černá špína, spolu s nějakou kolínskou. V autobuse všichni spali, protože byli udrnění, ale znamenalo to pro mě takový pocit bezpečí, že jsme se tam s tatínkem potkali. Samozřejmě jsme i závodili, měli jsme meziměstské plavecké závody a přebory. Pár medailí bych určitě našla, ale základem bylo to, že jsem měla pohyb společně s rytmikou. Byla jsem tedy docela sportovně zdatná, což bylo důležité potom pro můj další život.

Kromě toho jsem se ráda starala o děti ve svém okolí. Zároveň jsem měla ráda zvířata, doma jsme měli kočku. Maminka ji přes týden měla v práci a domů ji vozila jen na víkendy, aby kočka nebyla sama. Chovala jsem také křečky. Rodiče z toho nabyli dojmu, že obor, kterému se budu v životě věnovat, se bude týkat zvířat. Dobře jsem se učila a jednoho dne přišel do školy náborář ze Střední zemědělské a technické školy z Nového Jičína a informoval nás o této škole. Maminka mi řekla: „*To bude škola pro tebe.*“ Přitom ale mým přáním celou dobu bylo, že bych hrozně ráda pracovala ve zdravotnictví, už od malička mě zajímala medicína. Nicméně rodiče tenkrát rozhodovali a náš život měl mantinely, o čem rozhodujeme my děti a co rozhodují rodiče. Poslechla jsem a šla jsem dělat zkoušky. Udělala jsme je a dostala jsem se na Střední zemědělskou a technickou školu do Nového Jičína.

Byla to škola s technickým zaměřením, ale já nejsem technický typ, takže jsem se od prvního ročníku docela trápila. Učila se tam samozřejmě rostlinná a živočišná výroba, ale důraz byl kladen na mechanizaci. Navíc pro mě byla i časově náročná doprava, a tak jsem se přihlásila na internát. Moc se mi tam nelíbilo. Musela se tam dodržovat spousta pravidel a nebyl rozdíl v tom, jestli vám bylo 15 nebo 18 let. Byli jsme omezováni i ve vycházkách. Poslední rok školy, ve kterém jsem maturovala, jsem proto s kamarádkou bydlela na privá-

tě u jedné rodiny, v takovém malém pokojíčku. Ještě než jsem odmaturovala, přišel na školu člověk, jmenoval se Josef Polách. Byl docentem Univerzity Karlovy a dělal výzkum, který se týkal žáků středních zemědělských škol. Dělal s námi spoustu testů, a jakmile je vyhodnotil, přišel za mnou, že bych mohla nastoupit na studia na Karlově univerzitě, bez přijímacích zkoušek. Mluvil i s mojí maminkou, ale ta byla proti. Přišlo jí, že tak hloupý obor, jakým podle ní byla psychologie, by mě nemohl zajímat. Vnímala to jako naprosto neužitečnou věc, takže tohle studium bylo smeteno ze stolu. Mě to docela mrzelo, protože mě obor začal zajímat.

V průběhu těchto dní nám do schránky přišel dopis z Okresní vojenské správy o tom, že se hledají dívky jako vojákyně na pozice značkář, pomocník stálého řídicího létání a jiné. Maminka se toho hned chytla, a tak jsem se přihlásila. Absolvovala jsem přípravné aktivity, které se skládaly z krátkých ústních testů, lékařské prohlídky a fyzických testů. Už absolvování lékařské prohlídky mě trochu vrhlo do reality vojenského života. Prohlídku jsem absolvovala s dvaceti vojáky základní služby, kteří se chtěli stát důstojníky, a nebylo zde rozlišení, jestli jste muž nebo žena. Vzpomněla jsem si, jak jsem se asi ve čtrnácti letech dívala v televizi na reportáž z karlínských kasáren, ve které děvčata běhala po hřišti v modrých trenýrkách a bílém tričku a v oknech stáli vojáci a pokřikovali na ně a tleskali. No a já jsem se v té chvíli obrátila na mamku a říkám: „*Mami, tak tohle nikdy. Tohle nikdy.*“ Já jsem si představila svůj stále korpulentní vzhled a naskočila mi husí kůže a teď toto! Nakonec jsem všechny testy úspěšně zvládla a měla jsem čekat na rozhodnutí. Na začátku září mi ale přišel dopis, že nejsem přijata pro velký zájem uchazečů.

Mezitím jsem dostala umístěnkou do JDZ v Ludgeřovicích. Naši mě naložili i s umístěnkou a jeli jsme do družstva. Já vystoupila a první, co se stalo, šlápla jsem do takové obrovské jámy s vodou, podvrtila si kotník, voda vyšpláchla, já celá zlitá a špinavá. Vidím otevřené dveře do kravína, tak tam vejdu. V kravíně jedna ošklivá kráva a jedna ošklivá paní, která na mě něco vyřkla, čemu jsem ani nerozuměla, zřejmě v místním nářečí. Tak jsem se jí zeptala, kde je zootechnik. Když jsem přišla k němu, představila jsem se a ten zootechnik mě žoviálně plácl po zadku a řekl: „*A tak máme ve sboru novou jalovičku.*“ Trošku mě to zarazilo, nebyla jsem nějaká prudérní dívka, ale říkala jsem si, tak to nemusí zrovna takhle začínat. Otočila jsem se a řekla: „*Nemáte, tady já opravdu pracovat nebudu.*“ No, a tak jsme jeli domů.

Nakonec mi přišel dopis z Prahy, že jsem přece jen přijata, protože se některé studentky, budoucí vojákyně nedostavily. Do školy jsem nastoupila o tři nebo čtyři dny později. Nastoupila jsem do karlínských kasáren, kde mě přivítali a vybavili plnou polní. Dostala jsem postel v pokoji s dalšími třinácti děvčaty a tím začal můj život vojenský.

První rok byl vlastně koncipován jako základní vojenská služba, takže jsme chodili na střelby, měli jsme poplachy, prostě všecko, jak to mají vojáci. Pro mě to nebylo zas tak moc nepříjemné, protože maminka byla hodně přísná, my jsme měli doma dril. Nebylo pro mě těžké dodržovat pravidla.

Po roce nám řekli, že budeme mít praxi ve Větrušicích u Žatce, kde se budeme zdokonalovat v námi vybrané specializaci. Já jsem si vybrala pomocnici stálého řídicího létání. Dozvěděla jsem se, co tato pozice všechno obnáší. Člověk, který tuto pozici vykonává, pomáhá dispečerovi, který řídí letový provoz. Dělá letové plány, kontroluje je a prostě stará se o takové to zázemí dispečera, aby on mohl řídit provoz. Koordinuje informace s lidmi na radarovém pracovišti atd. To všechno jsme se ve Větrušicích naučili. Bylo nás dvanáct dívek a v kasárnách bylo na 150 vojáků. Nám byly přiděleny dvě dělnické buňky, kde jsme měli svoje věci a učebnu. Pobývali jsme tam od ledna do června a chodili jsme na trénink do takzvaného zodolněného pracoviště. To je pracoviště, které je vybudováno pod zemí. Jednalo se o oblastní řízení letového provozu a tam jsme vlastně pochopili, jak celý systém funguje, od samotného vzletu letadla až po přistání. A samozřejmě koordinace letu nad Českou republikou. To všechno jsme se tam naučili. Měli jsme dvanáctihodinové směny. V rámci směny se čtyři hodiny odpočívalo a osm hodin pracovalo. Toto období ve mně nezaněchalo ani negativní, ani pozitivní vzpomínku. Prostě to byla škola, byla to práce.

Život ve Větrušicích byl zvláštní, protože se nacházejí 9 kilometrů od Žatce, cesta vede mezi chmelnicemi. Byli jsme tam v zimě, takže to cestování bylo náročnější. Pokud jsme se chtěli dostat do Žatce, museli jsme jít buď pěšky, nebo nám někdy přistavili „gazíka“. Jenže do něj se vešlo pouze dvanáct lidí a nás bylo třináct. Tudiž se vedla soutěž, kdo zůstane v kasárnách a kdo půjde pěšky. Žatec byl tehdy ošklivé město. Takové ušmudlané, ale byla to jediná naše zábava, takže jsme tam chodili. Samozřejmě jsme se už znali s některými vojáky, scházeli jsme se s nimi např. v restauraci U Kapitána. Poseděli jsme, prošli jsme se a potom jsme se snažili nějak dostat zpátky. Gazík odjížděl ve 12 hodin, protože do jedné hodiny jsme měli vycházky. Kdo se chtěl vrátit dříve, musel po svých, což byla v zimě opravdu velká procházka. Jinak jsem měla ze života v kasárnách dobrý pocit, kluci byli fajn, hýčkali si nás. Byli jsme dobrá parta.

Pak nás odvezli zpátky do Karlína. Tam jsme dokončili studium a v červnu bylo vyřazení. To se pozvali rodiče a samozřejmě, protože jsme trénovali i pochodovou přípravu, tak to bylo pojato jako taková malá přehlídka. Tvořili jsme útvar, rotu a museli jsme v něm pochodovat před rodiči a slavnostně nás tam pasovali na vojáky. V tuto chvíli nám končila základní vojenská služba a stali se z nás oficiálně vojáci české armády.

Ještě před vyřazením se udála taková malá epizoda. Bylo nám oznámeno, že všechny dívky, které budeme vyřazeny, zůstaneme v Žatci. S tím jsme nepočítaly, protože nám na začátku studia bylo slíbeno, že se budeme moci vrátit do místa svého bydliště. Já jsem říkala, byla jsem tehdy taková vzpurná: „*Holky, co kdybychom se domluvily a šly za Bezrovou, ředitelkou školy, a řekly jí, že teda my trváme na tom, co nám bylo řečeno na začátku. Přece armáda je instituce, která by měla dodržovat to, co nám slíbila.*“ Tak jsem se domluvila ještě se dvěma holkami a šly jsme za ní. Já jsem jí otevřeně řekla, že mám doma maminku, která se stará o čtyři děti, a že bych jí ráda pomohla. Jiná spolužačka zase měla nemocné rodiče. Takže to není jen tak nám říct, že zůstaneme takovou dálku, protože byly tam i děvčata třeba z Košic. Ona se tak zamyslela a řekla: „*Já vám nic nemůžu slíbit, ale zkusím.*“ Dopadlo to dobře, my se vrátily všechny do svých měst, tím pádem já jsem měla umístěnku do Mošnova.

Mošnov bylo letiště, kde probíhal vojenský i civilní provoz. Přišla jsem přímo do provozu, takže jsem viděla, jak ten provoz vypadá. Bylo mi řečeno, že teda není na co čekat a naplánovali mě hned do služeb. Začala jsem chodit normálně do práce na 24 hodinovou směnu a tři dny volno. Takhle jsme se střídali i přes víkendy. Všecko bylo přísně plánované – směny, dovolené, zkrátka všechno. Nicméně protože jsme byli skupina lidí, která byla na sobě závislá, tak jsme si často vycházeli vstříc. Kdo potřeboval, tak měl třeba dvě směny za sebou a pak měl 6 dní volno. Tam byl také vojenský život, měli jsme politickou a fyzickou přípravu, takže někdy, i v těch volných dnech, jsem musela jet do Mošnova a zpátky na tyto aktivity. Do Mošnova jsem dojížděla. Ráno jsem vstávala ve 4:15, tehdy jsem ještě bydlela v Porubě. Jezdila jsem z Poruby autobusem do Vítkovic a potom z Vítkovic do Mošnova. Přišla jsem ráno do práce, převzala jsem si službu a letové plány vojenského výcviku stíhačů, dopravních letadel i vrtulníků. Sedla jsem si k telefonu a mým úkolem bylo hlásit starty, přistání, průlety. Být k ruce tomu dispečerovi, kdyby potřeboval nějaké informace o počasí atd., nebo kdyby byly nějaké změny. Vojenská letadla také hlídala státní hranici, tohle všecko se tam řešilo. Pro mě to byla velmi zajímavá práce, už od začátku. Možná proto, že to bylo něco zvláštního, byla to práce výjimečná.

Takže jsem tam pracovala jako pomocník vedoucího letového provozu a došlo k takové zvláštní situaci. Jeden náš dispečer dostal srdeční chorobu, měl nedomykavost srdeční chlopně a nedalo se to už moc operovat, protože nemoc byla v pokročilém stádiu. Musel přestat sloužit a vzhledem k tomu se k nám dostávali jako dispečeri lidé z letového provozu. Ono se jim to moc nelíbilo, protože něco jiného je létat letadlem a něco jiného je letadla řídit. Když létám, tak mám zodpovědnost jen za to letadlo, jestliže řídím, tak mám

odpovědnost za velickou spoustu lidí a nejenom ve vzduchu, ale i na zemi. Přišel za mnou můj nadřízený pan Turoň a ptal se mě, co bych na to řekla, kdyby mi vytvořili podmínky, abych si mohla udělat důstojnické zkoušky. Tehdy jsem byla praporčík, což nebyla důstojnická hodnost, a přeškolili mě na vedoucí letového provozu. To byla velice zvláštní věc, protože obvykle na této pozici byli lidé, kteří absolvovali žilinskou vysokou školu anebo jinou vysokou školu, a najednou bych to měla být já. Řekla jsem, že to zkusím. Můj kolega byl major Karel Šemelík, který tam se mnou pracoval jako dispečer. Karel původně pracoval jako palubní letovod u leteckého dopravního pluku v Mošnově a k nám do řízení letového provozu se dostal z paluby letadla z důvodu hypertenze. Tenkrát byl zdravotní stav velmi přísně sledován i u nás, tzv. nelétajícího letového personálu, ale hypertenze, léčená, se tolerovala. Bohužel alkoholismus se neřešil a Karel k němu měl sklon. Byl velmi schopný člověk s velkým nadáním a nadšením pro řízení letového provozu a výuky nováčků. Měla jsem ho moc ráda a byl mi učitelem a přítelem. A jeho profesní schopnost byla úžasná, včetně paměti a reakce na mimořádné události. Byl velmi lidský a tolerantní. Občas jsem trpěla migrénami, a když se mi to stalo ve službě, vždycky říkával: „*A jéje, Valdmanka má majgrénu,*“ zahnal mne někam do ústraní a dělal práci i za mě, než mi zabraly léky nebo injekce od lékaře, kterého i touto větou povolal na řídicí věž, když jsem chtěla. O to víc mne mrzí konec jeho kariéry. Je to můj jediný případ špatného vyřešení politické a armádní změny po Sametové revoluci. Karla jsem potkala asi v roce 2002 jako bezdomovce v Praze na Hlavním nádraží v neslavně proslulém Scherwoodu. Nechtěl pomoc, chtěl jen pivo a cigarety. Byl v ošumělém oblečení, zarostlý, špinavý. Karel nezvládl umístění do vojenského výstrojního skladu, v němž měl počítat ponožky místo letových kurzů letadel, ztratil zájem o svůj život a osud a stal se bezdomovcem. Nicméně v době svého působení v Mošnově to byl člověk, který byl velmi schopný zaučit mě do této profese. Opravdu hodně mi pomohl a hodně mě naučil a velice rychle. Vše muselo jít rychle, toho člověka bylo zapotřebí. Děkala jsem potom zkoušky v Hradci a stala se řídicím letového provozu.

Někdy se mě lidé ptají, jestli to nebylo moc náročné? Bylo a já jsem měla ještě tu výhodu, že jsem si tím prošla od píky. To bylo dobře, protože věřím tomu, že absolvent žilinské vysoké školy s aprobací na řídicí letového provozu by přišel na letiště a za daných podmínek by to měl možná horší. Já jsem si sedla na židli řídicího a už jsem věděla, protože jsem sedávala vedle, takhle to bylo pro mě jednodušší.

V té době už jsem měla dvě děti, dvě holčičky. Manžela jsem si našla na věži. Začali jsme spolu randit, dodneška jsme spolu. On tam pracoval jako technik na radiolokátoru, měli jsme spolu pár služeb, pár randíček. Já jsem

brzo otěhotněla, což bylo dobře, v té době 23 let, to bylo akorát. Dostali jsme byt v Přívoze, což byl teda šokový stav oproti Porubě. Nicméně člověk, když má rodinu, děti, tak nemá moc čas sledovat, co a jak se kde děje, je rád, že má svůj byt a že nemusí sdílet prostor s rodiči. Takže jsem začala vlastně pracovat jako řídící letového provozu se dvěma dětmi. Krátce po tom jsem otěhotněla se synem a šla jsem na mateřskou. Já jsem s první dcerou byla doma 9 měsíců, s mladší dcerou 1 a půl roku, ale se synem jsem si řekla, že si to opravdu užiju, protože je to poslední dítě. Byla jsem na mateřské 3 roky.

Když jsem se vrátila a pokračovala dál ve své práci, blížil se rok 1992, kdy začalo zeštíhlování armády. Navíc došlo k velkým změnám v letectví. Změnily se předpisy na létání, ne ve smyslu praktickém, ale ve smyslu úředním. Přešli jsme z vojenských pravidel letového provozu na tzv. civilní STANAG, takže jsme se museli začít učit anglicky. Ne každému se chtělo, ale dostali jsme takovou brožuru, kde byly vojenské fráze anglicky, a mně se nelíbilo, že tomu pořádně nerozumím. Fráze jsou jedna věc, ale ne vždy se s frázemi dá vyjít. Tak jsem začala chodit do kurzu, začala jsem se učit angličtinu.

V Mošnově jsme byli smíšená jednotka, měli jsme stíhací pluk, dopravní pluk a vrtulníkový. Já jsem nejdřív pracovala u dopravního pluku, který měl IL 14 potom L 410. Stíhací pluk měl „migy“ a delfíny L 29 a vrtulníky byly dvoumístné, čtyřmístné a sedmimístné. A všichni se museli na letišti nějak směstnat, když probíhaly výcvikové lety. Zkoordinovat je nebylo někdy až tak úplně jednoduché, i když jednotlivé jednotky měly tréninkové dny na střídačku. Kdyby dejme tomu vypukla nějaká válka a lítali by i stíhači, dopravní letadla a vrtulníky, museli se piloti umět v provozu orientovat. To znamená, že i my v řízení letového provozu.

Samozřejmě letouny Mig 21 sloužily k ostraze naší státní hranice. To znamená, že jsme měli i program na to, kdyby byl hlášený narušitel. Museli jsme zvednout stíhací letouny, jeden, dva, podle toho, jak bylo třeba, a ty letěly, zaměřily cíl, s tím cílem se spojily a prostě mu nařídily, aby opustil naše letové území. Takový byl princip, všechno muselo být rychlé. Když se nahlásil narušitel, tak do 4 minut musel být stíhač ve vzduchu. To byl fofr pro piloty i pro nás. Vypadalo to jako ve filmech. Pilot utíká do letadla, naskakuje, technici mu rychle odhazují všechny ty zářáčky. My jsme museli rychle žádat o letový plán. Docela hodně lidí to nějakým způsobem neuznávalo, mysleli si, že to bylo zbytečné. Byli jsme ale nastaveni na to, že ve studené válce si prostě chráníme naše hranice. Museli jsme být správně vycvičení. Když byly letové dny, startovalo třeba 10 stíhačů v cyklu jedné minuty a taktéž i přistávali. Koordinace letového provozu musela být naučená, museli jsme to umět, vědět. Třeba poruchy nebo simulované poruchy na motorech, my i letecký personál se musel naučit, jak se chovat, když se něco děje. Správná reakce na pozemním

řízení byla velmi důležitá, z našeho hlasu nemohla vyzníti nejistota a strach.

Kromě vojenského provozu jsme měli na starosti i provoz svazarmovský, protože Svazarm vlastně připravoval piloty pro armádu. Platila pro ně nějaká omezení, např. nesměli do prostoru letiště, měli svoje letové tratě, byly to Krnov, Jeseník a další malá letiště. Oni si lítali mezi nimi, měli povolenou určitou letovou hladinu, 300 metrů nad zemí. Když startovali, museli nám to hlásit. Někdy to bylo opravdu hodně informací i pro toho dispečera, protože musel mít v paměti třeba, že v tom Jeseníku má letový provoz svazarmovský. Když by potřeboval letadlo někde třeba nouzově nasměrovat, musel vědět, že tam nemůže moc manévrovat, protože jsou tam malá sportovní letadla. A navíc svazarmovský provoz neprobíhal přes zimu, takže jsme vždy na podzim tzv. zavírali nebe a na jaře je zase otevírali. Také jsme měli na starost balóny a rogalá. Během jedné víkendové služby se mi stalo, že rogalista někde poletoval a zůstal viset na skalní stěně, takže jsme organizovali záchranu, kdy jsme ho sundávali. I to byla naše práce. Jinak byly tzv. medevaky, které sloužily pro převoz člověka, který byl zraněný nebo nemocný. Měli ho civilové, měli jsme ho i my vojáci. Existovaly zvláštní výjimky, museli jsme se je naučit už ve škole, která letadla mají jakou přednost, protože když dochází palivo, má dotyčné letadlo přednost, medevak má přednost, porucha toho a toho druhu má přednost. To se muselo vědět, co a jak zařadit do létacího procesu. Bylo to někdy náročné, protože stačilo, když měl pilot pocit, že něco není dobře, ale nemuselo se nic dít, ale nějaká kontrolka mu tam hlásila. On byl povinen nám to hlásit a my jsme se museli připravit, třeba bude tzv. nouzové přistání. Museli jsme vědět, kde koho necháme tzv. vyčkávat, protože letadlo se nezastaví. Letadlo může jediné někde kroužit, než mu dojde palivo, ale to by spadlo. Bylo to docela náročné.

Jednoho krásného dne nám však oznámili, že se Mošnov zavře pro vojenský provoz. Absolvovali jsme ještě tzv. výluky, kdy se letiště opravovalo. My jsme pracoviště měli na letišti, ale všechna letadla už byla rozmístěna na tzv. letištích záložních. Tam se přistává, když letadlo nemůže na své domovské letiště. Naše jednotka byla v Bolaticích, což je u Opavy. Všechno jsme absolvovali, mysleli jsme si, že se letiště opravuje i pro vojáky, že k jeho uzavření přece jen nedojde. Ale bohužel, stalo se. Jednoho krásného dne, já jsem měla zrovna směnu. Byla jsem tam sama a musela jsem po dvaceti letech vypnout všechny přístroje, které ještě nikdy vypnuté nebyly. Rozhostilo se ticho. Manžel pro mě přijel, aby mě odvezl domů. Zamkla jsem věž, vrátila jsem klíče se slíčkami a život v Mošnově skončil.

Byli jsme převeleni do Přerova, kde byly celkem tři útvary. Každý dělal něco a nedělal nic. Nakonec se začala odvíjet další část mého vojenského života, kterou jsem strávila na zahraničních misích.

Život v armádě mi přinesl hodně pozitivních věcí, odolnost vůči životu, disciplínu, i když moje mamka vždycky říkala: „*Ty jsi takový studený čumák.*“ To ale neznamená, že člověk, který není emotivní navenek, nemá v sobě dostatek emocí, empatie. Když jsem byla v misích a byli tam lidé, kteří potřebovali naši pomoc, považovala jsem za samozřejmé pomoci jim a dělali jsme to i nad rámec svých povinností. Během těhotenství se synem jsem si ještě udělala i zdravotní školu. Konečně jsem si splnila svůj sen. Teď dělám doma fyzioterapii, ale už jen jako koníček. Zrovna tam je zapotřebí hodně empatie k lidem, mít ty emoce, ale nevířit je zbytečně, protože přijdou lidé, kteří jsou vyděšení. Je třeba je zklidnit a říct, že nic není tak horké, jak se uvařilo. Myslím si, že se svými emocemi umím pracovat, i k tomu mi dopomohl právě ten vojenský život. Určitě velmi rozumím mužům, poněvadž jsem mezi nimi žila. Jejich mentalita je mi hodně blízká, tudíž i oni mě vnímají pozitivně. Já jsem měla ve svém životě několik takových met, chtěla jsem být zajímavá jako osoba, jako žena, chtěla jsem se naučit cizí jazyk, pracovat v zahraničí a chtěla jsem mít rodinu a nějakou takovou životní pohodu a jistotu. To se mi vlastně všecko splnilo. Teď už mi zbývá jenom napsat knihu.

Je to výzva do budoucna, myslím si, že se mi to jednou splní... Řekla bych, že vším, čím jsem v životě byla, jsem byla ráda.

Iva Valdmanová s bratry v 1959–1960 v Porubě na Alšově náměstí.

Září 1975, nástup na vojenský kurz značkařek a pomocnic stálého řídicího létání v Praze Karlíně, začíná vojenský život, dozorčí stanoviště, já s telefonem a dvě mé kolegyně vojínky.

Po Oluje v Bosně, osvobození zvířat vězněných ve stájích.

*Medailování generálem Bonumou v Zagrebu
na velitelství před vyřazením, září 1995.*

Jiřina Vávrová

Ostravská porodní asistentka

Narodila jsem se v Ostravě-Mariánských Horách v roce 1935. S rodiči a sourozenci jsme bydleli v domečku na Výstavní ulici. Dědeček z tatínkovy strany byl panský krejčí a šil uniformy. Jeho výrobky byly velmi kvalitní, všichni si ho chválili. Prostě to byla taková poctivá krejčovina, jak se říká. Vzpomínám si, že dědeček měl i učedníky, vždy jich bylo alespoň pět. Jedním z nich byl pan Lilo, který pocházel ze Lvova, z Ukrajiny.

Prarodiče z mamčininy strany pocházeli z Polska, konkrétně dědeček z Wieliczky byl horník. Co já pamatuji, tak fáral na Dole Jan Šverma (dříve Ignát). Ze šachty domů chodíval pěšky ve špinavých fáračkách a to byla pořádná dálka. V době první republiky do Ostravy přišla velká spousta lidí za prací, Poláci, Němci, Židé. Kromě práce v hornictví tady byly také Vítkovické železárny.

Do obecné školy jsem chodila na ulici Na Jízdárně, jmenovala se tak, protože se tam naproti škole jízdárna opravdu nacházela. Na měšťanku jsem už chodila do Mariánských Hor ke kostelu. Dneska je v těch místech fakulta umění, ale dříve to bývala chlapecká a dívčí měšťanka. Tatínek Rudolf měl pět sourozenců. Tetu Ančí, která bydlela ve Vítkovicích, tetu Maří, strýc Eda žil v Bratislavě, strýc Pepík a strýc Lojza v Nové Vsi. Byli jsme poměrně rozvětvená rodina, ale to v té době nebylo nic neobvyklého. Se všemi jsme byli v kontaktu a udržovali dobré vztahy. Můj tatínek pracoval jako úředník v elektrárně, maminka byla doma. Celá rodina jsme byli muzikanti, tatínek hrál na pikolu, bratr Radim na saxofon a já na činely. Hráli jsme v sokolské hudbě, kterou řídil můj strýček Richard Figura, který bydlel v Polance. V roce 1948 jsme se účastnili Vsesokolského sletu v Praze. Pamatuji si, jak jsme pochoďovali Prahou, bylo to nádherné. Hráli jsme i ve Smetanově síni, to byla velká sláva. Byl to vlastně na dlouhou dobu poslední sokolský slet. V hudbě jsem hrála až do svých patnácti let, potom jsem nastoupila na zdravotní školu a už jsem, bohužel, neměla čas.

Vystudovala jsem Střední zdravotnickou školu ve Vítkovicích, která se nachází hned vedle budovy vítkovické radnice. Studium bylo koncipováno na 3 roky. První rok byl všeobecný a potom následovaly dva roky specializace na porodní asistentku, kterou jsem si vybrala. Podmínkou studia na této škole bylo, že jsme musely dva roky bydlet na internátě. Ten se nacházel přímo v zábrěžské nemocnici, kde byla jednotlivá oddělení v samostatných pavilonech. V pavilonu gynekologie a porodnice se v prvním patře nacházely am-

bulance a vedle nich po pravé straně vždy dva pokoje. To byl náš internát. V každém pokoji bylo ubytováno deset děvčat. Čtrnáct dní jsme chodily do školy a měli teoretickou výuku a čtrnáct dní pracovaly v nemocnici, abychom získaly také praktické dovednosti. Byly velmi důležité, protože ihned po maturitě, ve svých osmnácti letech jsem nastoupila na porodní sál zábrežské nemocnice.

Po dvou letech praxe v nemocnici jsem mohla pracovat samostatně. Nastoupila jsem jako porodní asistentka do Poruby na první obvod. Mým rajónem byla oblast od Kulturního domu Poklad až po Hlavní třídu. Další úsek už měla na starosti jiná porodní asistentka. Tenkrát se ještě hodně rodilo doma, prostě, kdo chtěl, měl tu možnost. Žena nejprve přišla do ambulance, kde dostala těhotenskou průkazku, a já ji potom dostala na starost, když spadala do mého rajónu. Své pacientky jsem měla přidělené. S maminkami jsem se znala, navštěvovala jsem je během těhotenství dvakrát nebo třikrát. Každý čtvrtek jsem s nimi třeba chodila cvičit do školní tělocvičny, byl to tzv. těhotenský tělocvik. Mojí prací byla péče o ženu v průběhu celého těhotenství. Samozřejmě bylo, že jsem novopečenou maminku chodila navštěvovat také po porodu, během prvního týdne každý den. Mamince jsem pomáhala s péčí o miminko, musela se o miminko naučit starat. Učila jsem ji třeba děťátko správně koupat. K porodu mě mohli zavolat kdykoli, takže jsem vše potřebné měla vždycky sbalené v kufříku, a když pro mě tatínek nebo kdokoli z rodiny přišel, jen jsme vzali kufr a šli. Já jsem na ten porod byla sama, k ruce jsem měla pouze tatínka anebo babičku, třeba dali vařit vodu a chystali vše potřebné.

Během své kariéry jsem naštěstí nezažila žádný komplikovaný, těžký porod. Buď probíhal přirozeně, bez poranění, ale když se vyskytly komplikace a bylo potřeba nástřihu nebo šití, musela rodička do nemocnice. To já nedělala. Stetoskopem jsem třeba poslouchala ozvy miminka, kdy normální frekvence je 140 úderů za minutu. Pokud to bylo méně, podle toho jsem poznala, že se něco děje, že něco není v pořádku. Bylo nutné zavolat doktora a ten rozhodl o dalším postupu. Porod se bude muset uspíšit nebo je ještě naděje, že se situace uklidní. O každém porodu jsem musela vyhotovit porodopis a vést si porodní knihu, kde jsem si zapisovala informace o rodičkách a narozených dětech. Za svůj profesní život, kdy jsem svou praxi začínala v roce 1953 a po domácnostech chodila do roku 1980, jsem měla takové porodní knihy dvě, každou o sto stránkách. To jenom pro představu, kolika dětem jsem pomohla na svět.

V roce 1980 jsem nastoupila do ambulance k paní doktorce Holomkové a do bytů jsem už nechodila. V této ordinaci jsem zůstala až do odchodu do důchodu v roce 1993, ale i potom jsem pracovala. Jezdila jsem do nemocnice NHKG, třikrát týdně do ordinace pana doktora Březiny. Když šel pak

pan doktor do důchodu, vypomáhala jsem ještě v Mariánských Horách panu doktoru Skotnicovi. Do ambulance jsem jezdila na 6:30, protože ženy ve fabrice pracovaly na třísměnný provoz, potřebovaly po noční směně k lékaři, my jsme tam pro ně tedy museli být. Byly to krásné roky.

Když jsem dostala jako porodní asistentka v roce 1955 svůj terén, měla jsem také v daném obvodu přidělený byt. Bylo důležité, abych bydlela v místě a k rodičce to neměla daleko. Dojíždět každý den z Výstavní ulice, kde jsem do té doby žila, nedávalo smysl. To byla pro mě velká výhoda, a tak jsem Porubě věrná dodnes.

Mé povolání bylo krásné, celý život jsem ho dělala s láskou. Líbilo se mi, jak chodily dříve sestřičky upraveny, vlasy stažené do copu, na hlavě čepeček, uniformu, šaty a zástěru jsme museli mít vždy pěkně vyžehlenou. To už se dneska nevidí.

Paní Jiřinka v uniformě zdravotní sestry.

*Maturitní tablo absolventek Střední zdravotnické školy ve Vítkovicích,
obor porodní asistentka, 1953.*

Závěrem

Chtěli bychom poděkovat všem pamětnicím a pamětníkům, kteří se rozhodli sdílet s námi a prostřednictvím tohoto sborníku i s vámi, milí čtenáři, své vzpomínky a životní příběhy. Setkání s vámi byla vždy příjemná, přátelská a zajímavá. Bez vás by tento sborník vzniknout nemohl, právě vy jste jej svými příběhy přivedli k životu a ukázali nám pestrost každodenního života v Ostravě.

Sborník Paměť Ostravy vychází s finanční podporou statutárního města Ostrava. Za tuto podporu velice děkujeme.

Lidský život a spolu s ním i formování lidské identity se děje na pozadí času, neboť lidské konání se odehrává v neustálé interakci mezi minulostí, přítomností a budoucností. Žijeme v prostředí biologického a historického času. Neustále se jako lidé zabýváme svou vlastní minulostí, neustále se k ní vracíme. Jsme tedy obklopeni příběhy, které vytvářejí naši zkušenost porozumění světu i sobě samým. Jako společnost bez těchto příběhů nemůžeme existovat, ať už se jedná o vyprávění o skutečnostech každodenního života, nebo o tzv. velké vyprávění. Dnešní moderní doba přináší obrovské časové zrychlení, ve kterém člověk snadno ztrácí propojení s minulostí a tím i své kořeny a identitu.

Předkládaný soubor vzpomínek je již pátým almanachem, který vydává Knihovna města Ostravy v rámci projektu Paměť Ostravy. I tento vytváří zajímavou mozaiku vzpomínek, která poskytuje unikátní svědectví o životě obyvatel Ostravy a širšího regionu v průběhu 20. století. Věříme, že čas strávený s naším almanachem vám umožnil si s našimi pamětníky a jejich příběhy také zavzpomínat. Možná vám dokonce právě přečtené příběhy připomenuly, že máte ve svém okruhu osoby, které by nám mohly poskytnout svá vyprávění pro další almanach. Neváhejte kontaktovat Knihovnu města Ostravy, už nyní se těšíme na vzájemnou spolupráci.

Obsah

Naše paměť v Paměti Ostravy	5
Autorský kolektiv projektu Paměť Ostravy	6
Věra Baarová	9
Mgr. Šárka Bernsteinová	14
Mgr. Jarmila Burešová	18
Vladimíra Dohnalová	22
Prof. Jan Hališka	25
PaedDr. Božena Kasanová	32
RNDr. Jiřina Kábrtová	39
Lenka Kocierzová	46
Sylvie Košnovská	53
Miroslav Košnovský	56
Milan Lulek	74
Prof. Jan Mazurek	81
Mgr. Ilona Nemeškalová	84
Ing. Konstantin Papasavoglu	90
Ing. Jiří Ryš	106
Ing. Stanislav Sikora	112
Marie Szottková	118
Břetislav Šebesta	125
Iva Valdmanová	131
Jiřina Vávrová	142
Závěrem	147

paměť **OSTRAVY**

2022–2024

VZPOMÍNKY OBYVATEL OSTRAVY

sestavili Světlana Honzková, Lucie Nováková Kučerová,
Markéta Polách Balonová, Pavlína Dobiášová, Dana Mazurková,
Miroslava Sabelová, Lucie Endlicherová, Jan Folvarčný,
Ondřej Novák

jazyková korektura Marie Václavíková

obálka Denisa Fialová

grafická úprava a tisk MORAVAPRESS s. r. o.

vydala Knihovna města Ostravy,
příspěvková organizace

vydání publikace je realizováno
s finanční podporou statutárního města Ostravy
v počtu 400 výtisků

1. vydání

Ostrava 2024

ISBN 978-80-907364-9-8